

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 15-30 ΣΕ-
ΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1911

Η ΑΠΑΤΗΜΕΝΗ

Γλυκοκοιμήσου, ὦ θάλασσα! Στ' ὀλάνοιχτο ἀερογιάλι
ὁ νοῦς μου λέει πῶς εὔρηκες ἐρωτεμένου ἀγκάλῃ.
Εἶναι κ' ἡ ἀγάπη μου βαθειά, μεγάλη σὰν ἐσένα,
ἀλλ' ἄχ! παρόμοιο ἀγκάλιασμα γυρεύω στὰ χαμένα.

Φεγγάρι, ποῦ με δύναμη ξεθωριασμένου μάγου,
ἀπὸ ψηλὰ τὰ κύματα φουσκῶνεις τοῦ πελάγου,
χάρισε δύναμη σ' ἐμὲ τρανότερη ἀπ' αὐτήνε,
γιὰ νὰ σαλέψω μιὰ καρδιά, ποῦ ξέμακρα δὲν εἶναι.

Μὲς ἀπὸ τ' ἄστρα ὡς ἄγγελος ὁ ὕπνος κατεβαίνει,
καί, τὰ φτερά του ἀπλώνοντας παντοῦ στὴν οἰκουμένη,
σὰν ἓνα βάλσαμο τερπνὸ σὲ κάθε στήθος βρέχει,
γιὰ μέ, γιὰ μέ τὴν ἄχαρη στάλα καρμὶα δὲν ἔχει.

Τώρα ποῦ ἡ γῆ πρασίνισε καὶ τὸ κλαρὶ φουντώνει,
γιατὶ νὰ σέρονῃ ἀδιάκοπα θλίψης λαλιὰ τ' ἀηδόνι;
Μήπως τὸ ταῖρι του γοργὰ δὲν ἔτρεξε σιμὰ του;
Ἄς κλάψω ἐγώ, ποῦ εἶμ' ἄφτερο κ' ἔρμο πουλι ἐδῶ κάτω.

Ἐχω στὴ μνήμη ζωντανὴ τ' ἀπιστου νέου τὴ χάρη
μνήμη γλυκύταιη ἀγκαλιὰ στὸν ἄδη θὰ με πάρη
πῶς θὰ τὴ σβύσῃ ὁ θάνατος διὰν σὶδὸ νοῦ μου βάνω
βραχνὰ φωνάζω κλαίοντας δὲ θέλω νὰ πεθάνω.

ΕΡΓΑΣΙΑ

Σημερώνει. Αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο τῆς πουλι
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴν φιλόπονη ζωὴ.

Πρὶν ἀχνίση κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά
νέοι μισόκοποι καὶ γέροι
τρέξτε' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα εκείθεν οι φροντίδες
 ως πετάξουνε, καθώς
 ξαφνισμένες νυχτερίδες,
 όπου αγνάντεψαν το φως.

Μή σās είναι ο ξένος πλοῦτος
 ἐν' ἀγκάθι στην καρδιά;
 πέστε ἀζηλεύτα' είναι τοῦτος
 ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε ἡ γῆ χαρίζει
 μόνον ἀφθονο καρπό,
 ἀν' ο κόπος τὴν ποτίζει
 μ' ἕναν ἰδρωτα συχνό.

ΣΗΜ. Τὰ δύο ἀνέκδοτα ποιήματα μᾶς ἐστάλησαν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ποιητοῦ.
 Τὰ «Παναθήναια» τοὺς εὐχαριστοῦν θερμῶς.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ἀπέθανε πρὸ ἑνὸς μηνὸς ὁ ποιητὴς τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς πίστεως. Διὰ τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Μαρκοῦ αἱ λέξεις αὐταὶ εἶνε ἕνας ἀτάραχος κόσμος, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποῦ ο ἄμωμος πρεσβύτες στέκει θανάσια ἰσορροπημένος. Αὐτὸ τὸ πτωχὸν καὶ τὸ ἀβέβαιον, τὸ διωγμένον καὶ ἀδύνατον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ἀγαθότητα, τὸ ἀνεπαρέξ δια νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ παρηγορηθῶμεν, ὑπῆρξε διὰ τὸν Μαρκοῦν μία θανασιτὴ ἐπάρκεια. Ἐξῆσε μὲ πλήρη ἀγνοίαν τοῦ Κακοῦ. Ἡ δύναμις αὐτῆ ἡ ὁποία εἰς τὴν ἐποχὴν του εἶχε πλέον γίνει στοιχεῖον ποιητικῆς ὠραιότητος, ἀγαπητὴ ἄλλως τε εἰς τὸν Σολωμὸν καὶ φρικτὰ ἐλισσομένη ὡς ἐκλαμπρον φίδι εἰς τοὺς κύκλους τῶν ἀριστουργηματικῶν δικαστικῶν τοῦ «Λάμπρου», δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν Μαρκοῦν. Τὸ ἔργον του τὴν ἀποφεύγει διαρκῶς, ὡς νὰ τὸ εἶχε σκοπὸν καὶ εἶνε ὅλα ἕνα τραγοῦδι μακρὸν ἀπὸ τὰ πράγματα, εἰς μίαν γωνίαν κυανοῦ καὶ εἰρήνης. Οἱ κνηγοὶ θανάζονται μερικὰ πουλιὰ διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τοὺς ἀπέφυγαν, φωνάζοντα εἰς τὴν οἶζαν ἀπλησιαστικῶν φυτῶν, βυθισμένων εἰς τὸ νερό, εἰς τρόπον ὥστε ἡ φωνὴ τῶν εἶνε ἀδύνατον νὰ βρεθῆ. Αὐτὴ ἡ κητοικία φαίνεται στενόχωρος, καὶ τὰ ὄντα ἐκεῖνα νομίζεις ὅτι ἐκέρδιαν τὴν ἡσυχίαν τῆς ζωῆς μὲ μεγάλας ἀπωλείας τῆς ἐλευθερίας. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἀπὸ τὰ βῆθη τοῦ κρηπῶνος τῶν βλέποντων τὸν οὐρανὸν ποὺ θέλουν καὶ ὅτι τὴν νύκτα τίποτε

Σὰν ἐσās, ἀδέλφια, ἰδρώνει
 καὶ ὁ σοφός, ποὺ μὲ τὸ νοῦ
 κάμπους ἀμετροὺς ὀργώνει,
 γιὰ θροφή τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεση καὶ σχόλη
 πάντα, ὡς ἄξιος δουλευτῆς,
 τὸ ἀνθηρό του περιβόλι
 σκάφτει, σπέρνει ὁ ποιητῆς.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
 οἱ γλυκύτετοι καρποὶ
 νὰ 'ναι οἱ μόνοι, ποὺ τ' ἀνθρώπου
 σῶμα θρέφουν καὶ ψυχῆ.

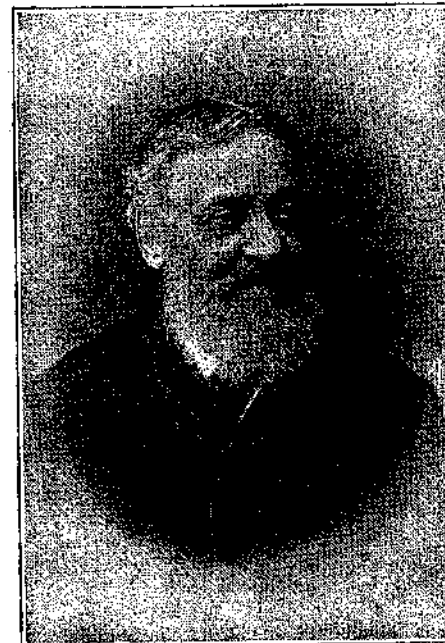
Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

δὲν ἐμποδίζει τὸ πυκνὸν αὐτὸ κλαρὶ νὰ πιάνη ὅλα τὰ ἀστρα. Ἡ τέχνη δὲν εἶνε ὑποχρεωμένη εἰς τίποτε ἄλλο εἰμὴ εἰς τὸ νὰ εἶνε τέχνη. Ἐνῶ ἀφέθη εἰς τὸ παντοδύναμον ρεῦμα τῶν νέων ἐντυπώσεων, τῆς νέας καταστάσεως, τῆς νέας κοινωνίας, τῆς νέας ἠθικῆς καὶ πηγαίνει μὲ ἐλαφρὸν καὶ ἀσυναίσθητον ταξεῖδι ὅπου τὴν φέρουν, αἰφνης μὲ τὸ δυνατὸν ἐνστικτὸν τῆς ἐλευθερίας τῆς, ζυπνᾶ, ἀνθίσταται καὶ ἐπιστρέφει ἐκεῖ ὅπου ἦτο πρῶν, χωρὶς οὔτε νὰ στρέψῃ πίσω νὰ ἰδῆ τὰ εὐτυχισμένα ταξεῖδια τῶν ἄλλων οὔτε νὰ λυπηθῆ ὅτι δὲν τοὺς ἠκολούθησεν. Ὁ Μαρκοῦς ἦτο ἀπὸ τοὺς ποιητὰς ποὺ ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν εἰς τὴν «ἠθικὴν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων». Γνωρίζομεν ὅτι αὐτὸ ἐλέχθη γιὰ ἕνα Λαμαρτινόν. Τὸν ὁποῖον εἰς τὴν ἐποχὴν του ἀκόμη, ἀν καὶ τὸν ἐθαύμαζαν, τὸν ἔβλεπαν μὲ κάποιαν θλίψιν νὰ εἶνε ὁ ποιητῆς «ὄλων», ὁ ἰκανοποιῶν τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ἀδυνατοὺς, ὁ σκεπάζας μὲ τὰ μεγάλα φτεροῦνιά του τὴν ἀπλὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ χριστιανικοῦ πλήθους. «Ἡ ἠθικὴ του εἶνε ἐκεῖνη ποὺ ζευρομεν... Ἡ ποίησίς του εἶνε αὐτὴ ποὺ ἔχει εἰς τὴν καρδιά τῶν γυναικῶν, τῶν κοριτσιῶν, τῶν γερόντων, τῶν χριστιανῶν...» Ἀσφαλῶς αὐτὴ εἶνε, εἰς τὴν ἰδιάν της ἐκφρασίαν, καὶ ἡ ποίησις τοῦ Μαρκοῦ. Εἶνε ἐν τούτοις μεγάλη πρωτοτυπία ὅπως εἶπε κάποιος εἰς ὁμοίαν περιστασίαν, νὰ κατορθώσῃ νὰ ζωγραφίσῃ τὸν θάνατον «ὅπως ἡ γυναῖκα ποὺ προσεῖχεται». Νὰ

προκαλῆς νέα δάκρυα γιὰ ἰδανικὰ αἰῶνων, ποὺ ἔκαμαν πλέον τὸν δρόμον των, ποὺ ἐκούρασαν καὶ ἐκουράσθησαν. Εἶνε μία μεγάλη πρωτοτυπία, ἀκόμη εἰς τὴν ἐποχὴν μας, τὴν στιγμὴν αὐτὴν, τὸ ἔργον τοῦ Max Elskamp, τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς χριστιανικῆς ἀπλοτητος, τὸ ἀπροχώρητον τῆς ποιητικῆς ἀφιλοσοφίας. Τέλος ἦτο πράξις εἰλικρινείας καὶ δικαιοσύνης νὰ μείνῃ χριστιανὸς καὶ ἀπερίπλοκος ἰδεαλιστῆς ὁ Γεράσιμος Μαρκοῦς, ἀφοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβῆ ἄλλο τίποτε. Διότι αὐτὸς ἦτο ὁ ἀνθρώπος. Καὶ ὁ ἀνθρώπος ἤμπορεῖ νὰ καυχήθῃ, αὐτὸ εἶνε τὸ σπουδαῖον, ὅτι εἰς τὸν μακρὸν αὐτὸν δρόμον ποὺ διέτρεξαν μὲ τὸν ποιητὴν, διαβάζοντες μαζὶ τὸ ἴδιο μικρὸν ἐγχειρίδιον ἠθικῆς, ἔδωκαν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον θησαυρούς.

Ἡ ἀγαθότης εἰς ἀρκετὰ μέρη τοῦ ἔργου τοῦ Μαρκοῦ ἔχει ἐκδηλωθῆ ὡς ἀδυναμία. Ὁ ποιητῆς παρουσιάζει τὰ φαινόμενα ἑνὸς ἐρασιτέχου, ὁ ὁποῖος ἀπέφυγε τίς θυσίας καὶ τὸν ἐγασμὸν τοῦ ἐπαγγέλματος. Εἶνε διὰ πολλοὺς περιεργὸν ὅτι ἕνας τέτοιος ἐκλεκτὸς ἀφήκε τὸν ποιητικὸν του πύργον τόσο μεγαλοδῶρος ἀνοικτὸν ὥστε γυναῖκες, κορίτσια, βρέφη, γαμήλια ζεύγη νὰ μπαίνουν ἐκεῖ καὶ νὰ παίρνουν σωρείαν τεραστίων διὰ τὰ λευκώματά των. Ἡ εὐτυχία αὐτῆ τῶν ἄλλων, ἐληρωθῆ φυσικὰ μὲ ζημίαν τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Μαρκοῦ, διότι κανεὶς δὲν θὰ ἐννοήσῃ ποτε πῶς εἰς τοὺς δύο τόμους τοῦ ὅπου ἐτυπώθησαν στορφαὶ ἀπὸ τὰς λαμπροτέρας τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως, εὐρῆκαν θέσιν τὰ μικρὰ ἀσημάντα καὶ λογοπαικτικὰ ἐκεῖνα πράγματα. Ἄλλ' αἱ ἀδυναμίαι πρέπει νὰ εἶνε συγχωρημέναι, κάποτε καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν τέχνην, ὅταν χύνονται ἀπὸ μίαν μεγάλην πηγὴν ἀγαθότητος. Ἰδίως ὅταν εἶνε ἀδυναμίαι ποὺ ἔκαμαν ἄλλους εὐτυχεῖς.

Ἡ ἀφθονία μὲ τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν ἕνα τετράστιχον πρὸς ὅλους ὅσους συνεπάθησεν, εἶνε ἕνα κούρσευμα συγκινητικόν, καθὼς τὸ κρέμασμα καρποβριθοῦς δένδρου ἔξω ἀπὸ τὸν τοῖχον τῆς ἰδιοκτησίας, εἰς τὸν δρόμον, εἰς τοὺς διαβάτας, καθὼς ὅλα τὰ κινήματα τῆς ἀγαθότητος. Τὸν μεγαλόσωμον εὐγενῆ τῆς Κερκύρας, μὲ τὸ ὠραῖον πορτραῖτο, τὸν φανταζόμεθα, καθὼς περνοῦσεν

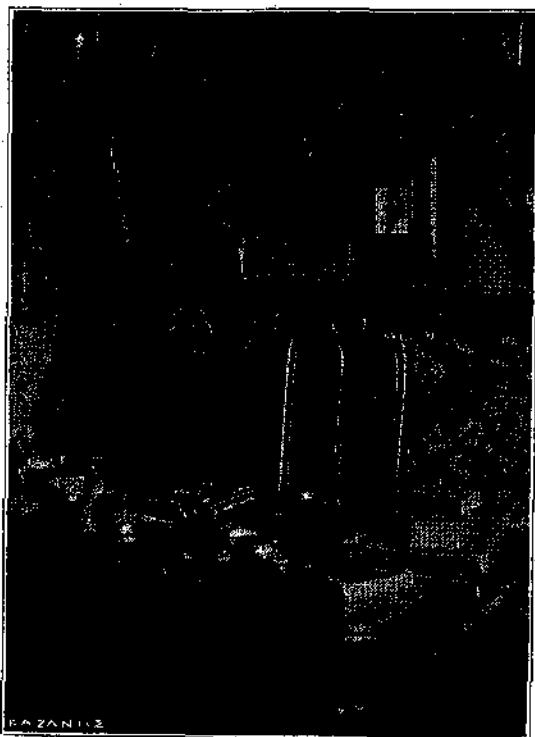
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ἀπὸ ἕνα κύκλον θανασιτῶν — ἀπαράλλακτα ὅπως εἰς τὸν «κύκλον» τῶν βασιλικῶν παρουσιάσεων — νὰ δωρῆ πρὸς τὸν ἕνα καὶ πρὸς τὸν ἄλλον τὸ μειδιάμα του. Οἱ στίχοι αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι εἶνε τὰ κοινωνικὰ μειδιάματα τοῦ Μαρκοῦ, δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ θεωρηθοῦν ἐντελῶς τύποι, ἀφοῦ αἱ ἀφορμαὶ του πηγάζουν ἀπὸ τὴν φυσιολογίαν τῆς ἠθικῆς του. Δι' ἕνα συντηρητικὸν καθὼς αὐτὸς, πιστεύοντα εἰς τὴν οἰκογένειαν, κύπτοντα εἰς τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, τρέμοντα ἐμπρὸς εἰς τὴν λευκὴν αὐγὴν τῆς ἐμφανίσεως μᾶς κόρης, ὅλαι αὐταὶ αἱ μικραὶ κοινωνικαὶ σκηναὶ ἦσαν στιγμαὶ ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσαν, καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὰ εὐλαβῆ αὐτὰ φύλλα ἐκόπησαν ἀπὸ τὸ μεγάλο δένδρον τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἠθικῆς του εἶνε ἀρκετὰ διὰ νὰ τοὺς δώσῃ ἕνα λόγον ὑπάρξεως. Παρομοίαι ἀδυναμίαι τὸν ἔκαμε νὰ κλείσῃ εἰς τὸν πρῶτον του τόμον καὶ τὰ «Πρῶτα μου Λιανοτράγουδα» — ποιητικὰ παιγνίδια πλέον ἢ ἐφήμερα. Ὁ Μαρκοῦς βέβαια τὸ ἔξευρεν, ὅπως καὶ ἡμεῖς, ὅτι δὲν ἔχουν διάρκειαν. Ἀλλὰ καθὼς εἶχε πολὺ ὀλίγη ἀνησυχίαν διὰ τὴν δόξαν, δὲν ἐδίετασε νὰ τὰ δημοσιεύσῃ, διὰ νὰ εἶνε ἀπλῶς εὐλαβῆς πρὸς τὴν νεότητά του.

Ὅτι διηγήθημεν πρὸ ὀλίγου φαίνεται ὡς ὄνειρον. Διότι αἰφνης ὁ Μαρκοῦς δὲν ὑπάρχει μεταξύ μας. Αἱ δέσποιαι καὶ τὰ κορίτσια τῆς Κερκύρας, ποὺ τοῦ ἐπαιρναν πρὸ ὀλίγου τετράστιχα διὰ τὸ λευκώμα των καὶ μιλοῦσαν μὲ τόσον οικειότητα μαζὶ του, ματαίως τὸν ἀναζητοῦν. Ἐξηφανίσθη. Εἶνε μακρὸν. Ἐταξείδενσεν εἰς μεγάλη ὕψη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόλις ὀλίγοι ἄνθρωποι, οἱ ἐκλεκτοί, τὸν ἀκούουν νὰ τραγοῦδῃ τὴν μακαρίαν ἀπολογία τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Μαρκοῦς γράφει τὴν «Ἀμουσίαν» του:

Σοφέ, ποὺ πᾶς μερόνυχτα ζητῶντας τὴν ἀλήθειαν,
 Δὲν ἄφηκες καμμιά φορὰ
 Νᾶθρον ἀνάσασσιν γλυκειὰ
 Τὰ κρηρασμένα στήθια;

Ποτέ, σὲ κόπου δέλιασμα, δὲν ἔτυχε τραγοῦδι,
 Μὲ οὐράνια δύναμη θερμῆ,
 Νὰ σοῦ σηκώσῃ τὴν ψυχὴ
 Σὰν αὐγινὸ λουλοῦδι;

Τὸ γραφεῖον τοῦ ποιητοῦ. — Φωτογρ. Μ. Πιέρρη

Στοῦ ποιητῆ τὰ πλάσματα μὴ ῥίχνῃς βλέμμα κρύο.
Φίλο τὸν ἔχεις καὶ ἀδελφὸ
Ναί τῆς ἡμέρας τὸ Θεὸ
Λατρεύετε κι' οἱ δύο.

Ψηλά, προτοῦ στὰ πνεύματα σοφίας ἀγῆ προ-
Στὸν ἥλιο ἀντίκρου' ἐπῆγε αὐτὸς [βάλῃ,
— Ἀθάνατος κορυθαλὸς —
Βρίσῃ ἀρμονίας νὰ βγάλῃ.

Σκόρπιο κοπάδι ἀνθρώπινο κατὰ τὸν ἤχο ἐπήδα,
Κι' ἐνῶ τὸν ἔπινε ὡς δροσιά,
Στ' ἄφωτα κι' ἔρμα λογικὰ
Χρυσὴ θωροῦσε ἀχιτίδα.

Τερπνὸ παρόμοιο πότισμα γιὰ σὲ θε' νᾶναι ἀκόμα,
Γιατί, ἂν ἡ μέρα εἶναι ψηλὴ,
Σύγνεφα μαῦρα ἐδῶ κι' ἐκεῖ
Κρύβουν τὸ οὐράνιο χροῶμα.

Τοῦ κάκου τὰ στολίδια τῆς ἡ γῆ δὲν ἔχει δώση;
Μὴ τὰ πατήσης, καὶ θὰ ἰδῆς
Μὲ πόσα ρόδα ὁ ποιητῆς
Κρεββάτι θὰ σοῦ στρώσῃ.

Μόνος αὐτὸς, ἀνοίγοντας τὰ πυρωμένα χεῖλη,
Εὐπνᾷ τὸς ἤχους, κι' ἤμπορεῖ
Σὲ μακρυσμένην ἐποχὴ
Φῆμῃ θνητοῦ νὰ στεῖλῃ.

Χίλια σοφὰ συστήματα παλεύουν μ' ἄλλα τόσα,
Καὶ ἀπὸ τοῦ κάμπου τῆ βοῆ
Μᾶς πάει σ' ἀτάραχη κορφῇ
Τῆς ἀρμονίας ἢ γλώσσα.

Συχνά, σὰν ἥλιος φαίνεται, σκορποῦν τὰ πρῶτα
Μόν' ἢ θεόπλαστη λαλιὰ [ὡς χιόνια
Γ' ἀνθρώπου ἀνάβει τὴν καρδιά
Τώρα χιλιάδαις χρόνια.

Νά! — σὲ στεριαῖς καὶ θάλασσαις φωνὴ ἀντηχᾷ
Μέσ' ἀπὸ ἀγνωρίστους καιροῦς [τριγύρου,
Πόσο μαγεύει! — τὴν ἀκοῦς;
Εἶναι ἢ φωνὴ τοῦ Ὀμήρου.

Μὲ αὐτὴν τὴν ἱερὰν ἀντίληψιν τοῦ ποιητικοῦ
ἔργου ἀποφασίζει νὰ δώσῃ τὴν λύραν του εἰς
τὸ ἔθνος, ὑμνῶντας τὸ Ἀρκαδί τῆς Κρήτης καὶ
γράφει τὸν «Ὀρκον». Ἡ ἡρεμία καὶ ἡ δια-
νοητικότης αὐτοῦ τοῦ ἔπους, ἦσαν στοιχεῖα διὰ
νὰ μὴ γείνη ποτὲ γνωστὸν εἰς πολλοὺς ἔξω τῆς
Ἑπτανήσου καὶ νὰ μὴ κηρυχθῇ ἔθνηκον. Μετὰ
τὰ μεγάλα ταξίδια τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοὺς πιν-
δαρισμοὺς τοῦ Κάλβου, ὁ «Ὀρκος» εἶνε ἡ τρίτη
ἀνύψωσις τῶν ἔθνηκων μὴς γεγονότων εἰς τὰς
σφαῖρας τῆς τέχνης. Τὸ λυρικὸν αὐτὸ ἔπος, δὲν
πλησιάζει τὸν δαιμόνιον παροξυσμὸν καὶ τὸν
ριγηλὸν ρεαλισμὸν τῶν κομματιῶν τοῦ Σολω-
μοῦ ἀλλὰ εἶνε μία μακρὰ διήγησις, ὡς θλιμμέ-
νον ποτάμι, μὲ μονόηχον ῥόχθον, ἀπὸ τὴν κού-
ρασι τὸ ὅποιον μᾶς ἀποζημιώνουν ὠραῖαι
πονετικάι στροφαί. Στοιχεῖα του εἶνε ὁ Ἔρως
ἢ Οἰκὸγένεια, ἢ Θρησκεία καὶ ἢ Πατρις. Ἐὰν
ἡ σκηνοθεσία του δὲν ἔχη τὴν σοφίαν ἐκείνην
τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων, τὸ κεντρικόν
του δῶμα κομμάτι, ἢ διήγησις τῆς θυσίας τοῦ
Ἀρκαδίου τὴν ὁποίαν κάμνει τὸ φάντασμα τοῦ
Μάνθου εἰς τὴν Εὐδοκίαν, εἶνε ἀξία κληθῆναι
ποιητοῦ. Ἡ κόρη Εὐδοκία ἐπιστρέφουσα μὲ τὰ
γυναικόπαιδα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἐρημο-
μένην Κρήτην, δὲν εὗρισκει πλέον κανένα ἀπὸ
τοὺς ἰδικούς της. Ὁ Μάνθος, ὁ ἀρραβωνιαστι-
κὸς της, ἔπεσεν εἰς τὴν τρομερὰν-θυσίαν τοῦ
μοναστηριοῦ. Καὶ καθὼς αὕτη πλανᾶται εἰς τὰ
ἔρεϊπια τῆς μονῆς, ἐμφανίζεται ὁ Μάνθος, τὸ
φάντασμα του, τὸ ὅποιον τῆς διηγείται τὴν
τραγωδίαν τοῦ Ἀρκαδίου, καθὼς οἱ ἀρχαῖοι
ραψωδοί. Εἰς τὴν διήγησιν αὐτὴν ὁ ἰδεαλιστὴς
ποιητῆς κάμνει τὴν ἀπολογία τῆς ἀνδρείας,
μετεωρίζων διὰ μίαν στιγμὴν τὸν ἔτοιμον νὰ
ἀνατινάξῃ τὴν μονὴν καλόγηρον εἰς τὰς οὐρα-
νίας σφαῖρας, ὅπου θὰ μετέβαινε μετ' ὀλίγον,
καὶ ἐμπυχῶντων αὐτὸν μὲ τὸ θέαμα τοῦ ἐνδόξου
μέλλοντος τοῦ ὁποίου τοῦ προετοιμάζεται ἐὰν
ἀποθάνῃ ὅπως πρέπει ν' ἀποθάνῃ. Διότι πρὸ
τοῦ μετεωρισμοῦ αὐτοῦ ὁ καλόγηρος δισταῖ.
Καὶ δὲν εἶνε δευλία ὁ δισταγμὸς του, ἀλλὰ δισταγ-

μὸς ἄλλος, ἀληθινὰ σπουδαῖος, διὰ τὸν ὅποιον
πρέπει νὰ ἐκτιμῶμεν τὸν Μαρκορῶν εἰς τὸ
δραματικώτατον τοῦτο καὶ ὑψηλὸν μέρος τοῦ
ποιηματος. Εἶνε ὁ δισταγμὸς ἐὰν πρέπει νὰ
συμπαρასύρῃ εἰς τὴν καταστροφὴν τόσα γυναι-
κόπαιδα, τὴν ζωὴν τόσων ἀθῶων ὄντων, τὰ
ὅποια ἴσως ἔπρεπε νὰ ζήσουν, διότι ἡ ἰδέα τῆς
ὑστεροφημίας, ἢ κινουῖσα τοὺς ὀλίγους ἥρωας,
δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὰ, ὠραιότερον δὲ πάσης
θυσίας καὶ ἱερώτερον δι' αὐτὰ θὰ ἦτο ἴσως νὰ
παραμείνουν εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Μήπως
πλανῶμαι; Συλλογίζεται ὁ ἠγούμενος. Μήπως
κάμνω ἔγκλημα; Πρέπει νὰ καταστρέψω τόσα
ὄντα διὰ τὸν ἡρωισμόν; Διὰ τὸ καθῆκον; Τί
εἶνε καθῆκον;

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν τοῦ μεγάλου
προβλήματος, δύναμις θεῖα τὸν ἀρπάζει καὶ τὸν
τοποθετεῖ εἰς τὴν οὐρανίαν σκοπιᾶν ἀπὸ τὴν
ὁποίαν δύναται νὰ ἴδῃ τὸ Μέλλον καὶ τὴν κρίσιν
τῶν πράξεων του.

Ὅμορφαις κόραις ἀθηναῖς, παιδιὰ χαριτωμένα,
Εἶχαν ἐκεῖ τὰ μάτια τοὺς μὲ ἀγάτη γυρισμένα,
Κ' ἐγὼ ἀναμέρησα κορφὰ πὲ χωρισμένην ἀκρῇ,
Στὰ μάγουλά μου ἀκούοντας δάκρυ νὰ ρεῖ σὲ δάκρυ.

Ἄχ! γιὰ τὰ μαῦρα πλάσματα τόσο ἡ ψυχὴ μου ἐπόνα,
Σὲ τόσο αὐτὰ μ' ἐβάλανε σφοδρότατον ἀγῶνα,
Ὅπου ὁ θλιμμένος λογισμὸς ἀρχίνα ν' ἀμφιβάλλῃ
Ἄν ἡ Πατρίδα ἐγύρευε τέτοια θυσία μεγάλη.
Κ' εἶχα τρομάρα δυνατὴ μὴ τῆς προσφέρω μία,
Γιὰ πειρασμοὺς φιλόδοξους, ἀνώφελη θυσία.
Ἄλλ' ἴσως πόθοι κοσμικοὶ μ' εἶχαν ποτὲ νικήσῃ,
Δὲν βλάβει τοῦτο ἐγνώριζα τί 'ναι ἡ φθαρτὴ μας

[φύση,
Κ' εἶδα τὸ κρίμα, ποῦ συχνά, προτοῦ θυμὸ νὰ πάρῃ,
Στὰ φυλλοκάρδια κρύβεται, σὰ φίδι στὸ χορτάρι.
Βαρειὰ ὑποψία μοῦ τάραξε τόσο πολὺ τὰ στήθια
Ποῦ ἐμὲ τὸν ἴδιο ἐρώτουν: Χριστέ! καὶ νᾶναι ἀλή-
[θεια;

Σὰν ἐδιαλάλει ὁ Μουσταφᾶς ἀπὸ τὴν ἔξω θέσι
Ποῦ, ἀνίσως προσκνηθῶμε, κεφάλι δὲ θὰ πέσῃ,
Ἐγὼ ἀποκρούοντας μὲ θυμὸ τὴν πρότασιν του ἐκείνην,
Πρὶν ἄλλη γνώμη νὰ δοθῇ, προτοῦ κανένας κρίνῃ,
Μὴν ἐποθοῦσα μοναχά, χωρὶς νὰ τὸ νοήσῃ,
Στὸν ἔμο κόσμο ἀθάνατη φήμη λαμπρῇ ν' ἀφήσῃ; —
Ἐκεῖ ποῦ μ' ἤρως κ' ἤμουνα γυριστὸς, γονατισμένος,
Ἐρρεξά, ὡς τρέχει, τέκνο μου, στὴ βροῦση ὁ δυσα-
[σμένος

Κ' ἐνῶ σὲ φόβου ταραχὴ τὸ στήθος τοῦτο ἐχτύπα,
Στὸν οὐρανὸν ἐσήκωσα τὰ δυὸ μου χεῖρα, κ' εἶπα:
Ρίξε στὸ νοῦ μου, γιὰ νὰ ἰδῶ ποῖα αἰτία μ' ἐπαρκαῖνα
Στὴν τολμηρὴν ἀπόφασιν, μὴ μόνῃ ρίξε ἀχτίνα
Καὶ σοῦ τ' ὀρκίζομαι, οὐρανέ, ποῦ, ἀνίσως καὶ γγῶ-
[ρίσω

Πῶς πᾶω σὲ λίγο ἀνώφελα τόσαις πνοαῖς νὰ σβύσω,

Τὸ σαλόνι τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὸ μέσον ἡ ἀδελφὴ του Κε Δούρανη

Στά πόδια πέφτοντας του έχθρου, θέλει φωνάξω
[ἀπόψε:

Ἐγὼ μονάχος ἔφταιξα· μόνον ἐμένα κόψε!
Πόσο εἶναι, Μάνθο, ἡ δύναμη τῆς προσευχῆς μεγάλη!
Ὡς ἀπὸ μία σ' ἄλλη μεριά, καὶ πάλε ξάφνον σ' ἄλλη
Περνάει κανεὶς δλόγορα στὴν ὑποφαντασιά του,
Μὲ μίας εὐρέθηκα κ' ἐγὼ τὰ ψῆλον ἐδόθε κάτω.
Καὶ μοῦ φαινόταν πού τῆς γῆς εἶχα διαβῆ μ' ἄερα,
Ποῦ βυθίζομαι κ' ἔπλεα σ' ἕνα καὶ σ' ἄλλο ἀστέρι.
Ἐκεῖθε ἀπάνου, σὺν ἀετός, ὅπου τὸν ἥλιο σμίγει
Καὶ τῆ φωλιά του ξάστερα μὲ μιὰ ματιά ξανοίγει,
Μόλις θυμήθηκα τοῦ Ἀδὰμ τὸν ἀτυχο κλανήτη,
Ἀγάπης βλέμμα ἐγύρισα νὰ ξαναἰδοῦ τὴν Κορῆτη,
Μὲ δίχως φόβο ἀπὸ μακρὰ βλάβη σ' ἐμὲ νὰ κάμη,
Ἐδώρεα κ' ἀκούα τοῦ Καιροῦ τὸ ἀκάθαρτο ποτάμι,
Ὅπου βροντᾷ, πηγάζοντας ὅδε γεννιέται ἡμέρα,
Καὶ σβνεί τ' ἀφάρτο κύμα του μακρὰ στὴ Δύση πέρα
Τρανό ποτάμι, πού στιγμὴ ξανάρεμα δὲν ἔχει,
Ποῦ ὀμπρός ὀμπρός ἀδιάκοπα κατὰ τὸ σκότος τρέχει,
Ποῦ σέρνει χώραις καὶ βουνα σ' ἀγριου βυθοῦ μαν-

Ποῦ ἀνθρώπους κ' ἔδνη δλόκληρα μὲ δρυὴ τραβᾷ
[σὰ φύλλα,

Ὡς ἕνα κύμα του ψηλά νὰ μ' εἶχε αὐτὸ πετάξῃ,
Τὸ στοχασμὸ μου κάνοντας ξετελειωμένη πράξη,
Ἔστεκ' ἀνήσυχος νὰ ἰδῶ τί στά νερά τους κλειοῦσαν
Ἄλλα πολλὰ πού ἐζύγοναν κ' ἐκεῖνο ἀκολουθοῦσαν.
Δὲν εἶχαν πέρα ἕνα νησί, καμμιὰ στεριά τὰ ξένα,
Πέλαο ρηχό, κατὰβαθὸ δὲν εἶχανε κανένα,
Ποῦ ζάλη νὰ μὴν εἶδεινε καὶ θαυμασμοῦ σημάδι
Γιὰ τὴ θανάσιμη βροντῆ, πού ἐβγήκε ἀπὸ τ' Ἀρκάδι,
Στὴ μάχη, πού θερμότερη μὲ τέτοιον ἦχο ἀνάβει,
Γυνοῦνε δλοῦθε ταῖς καρδιαῖς ἐλεύθεροι καὶ σκλάβοι.

Ριφθέντα μεταξὺ τῶσων μικρῶν στιχοῦργη-
μάτων του, παραπλανηθέντα ἐκεῖ τὰ ἐκλεκτὰ
ποιήματα τοῦ Μαρκοῦ χάνονται ἴσως διὰ μίαν
στιγμὴν, ἀλλ' ὅταν τ' ἀναζητήσῃ κανεὶς μ' ὀλί-
γην καλὴν θέλησιν ἀνακαλύπτει ἀστρα λυρισμοῦ.
Ἡ ἐλεγεία του εἶνε κατὰ τὸ θαυμαστὸν διὰ τὴν
διατύπωσιν. Τί μελωδία, τί ἡσυχία θεῖου δειλι-
νοῦ εἶνε αὐταὶ αἱ στροφαὶ πού ἀνακαλύπτουμεν
ξεφυλλίζοντας τοὺς δύο του τόμους, παραμερί-
ζοντας τὰς ἀρελείας καὶ τὰς καλωσύνας τοῦ ποιη-
τοῦ, διὰ νὰ εὐρωμεν τὸν πλοῦτον του τὸν ὁποῖον
νομίζει ὅτι ἐπίτηδες ἔκρινε. Ὑπερτάτη λυρική
ἐκφρασις πόνου, ἀνυπέβλητος καὶ δριστικὴ
δημιουργία, ἀριστούργημα διανοημένης ἀπλό-
τητος τὸ «Παράπονο τῆς Πεδαιμένης» περιτρι-
γυρίζεται ἐν τούτοις ἀπὸ πολλὰ ἄλλα ὅμοια,
μέσα εἰς τὴν θαυμαστὴν διαύγειαν τῶν ὁποίων
ἡ τραγικότης δυναμώνει τρομακτικὰ, ὅπως ὁ
ἀνθρώπινος πόνος εἰς μίαν διανυγὴ καὶ ἀτάρα-
χον ἡμέραν.

Μεγάλῃ ἐλῆά, τὸν ἴσκιό σου γιὰ λίγο ἀκόμα
Ἄχ, θάρρη γρήγορα ἡ στιγμὴ [δός μου
Ποῦ θ' ἀναπάσω τὸ κορμί
Στὸν ἴσκιό τ' ἄλλου κόσμου.

Παρακαλῶ σε, ἀνθρώπινε πάρε φωνὴ καὶ πῆς μου
Σὺν πόσοι κάθησαν ἐδῶ
Ποῦ λυπημένα τραγουδοῦ
Καλοὶ προπάτορές μου;

Πῆς· ὅταν κλείσω ἀξύπνητα τὸ κουρασμένο μάτι
Ὅταν μ' ἐκείνους πάω μαζί
Ἀπὸ τὸ εἶνε μου νὰ ζῆ
Θ' ἀκολουθήσῃ κατὶ;

Ἄλλοιό! μὲ τὰ ξερόφυλλα πού κάθε τόσο ἀφίνεις
Καὶ πέφτουν χάμου ἀπ' τὸ κλαρί
Μιὰν ἀφωγή καὶ θλιβερῆ
Ἀπόκριση μοῦ δίνεις.

Τὴν τρομερὰν αὐτὴν εἰκόνα τοῦ τελευταίου
τετραστίχου, τῶσων κοινῆν, θὰ ἔλεγε κανεὶς ἐκ
πρώτης ὄψεως, τῶσων σπανίαν ὅμως πράγματι,
μόνον τὰ ἐλαφρὰ σχεδιάσματα τοῦ Μαρκοῦ
ἤμποροῦσαν νὰ μᾶς τὴν δώσουν. Εἴμεθα ἀνύ-
ποπτοι καθὼς μᾶς τραγουδεῖ — καὶ αἰφνης βλέ-
πομεν ἔμπρός μας τὰ μεγάλα δράματα τῆς Ζωῆς
καὶ τοῦ Θανάτου. Ἄλλα ὁ ἀπλοῦς αὐτὸς σπιρι-
τουαλιστὴς, μὲ τὴν ὑποταγὴν του εἰς τὸ ἀπώτε-
ρον θέλημα, φροντίζει πάντοτε νὰ μᾶς παρηγορῇ.

Ἐκεῖ πού νόμοι ἀπόκριφοί
Μᾶς ἔρριξαν μίαν μέρα
Πρέπει, ἀκριβέ, νὰ σχίσωμε
Τὸ μονοπάτι ὡς πέρα
Στὸ δρόμο, ἡ βάτους εὐρωμε
Ἡ μαλακὸ γρασίδι,
Ν' ἀλλάξωμε ταξίδι
Δὲν εἶνε δυνατό.

Ὑμνησε τὸν Σολομὸν μὲ τρόπον περίτεχον.
Τὸν βλέπει πανθεϊστικῶς χυμένον εἰς τὴν Ζά-
κυνθον καὶ τὸ ἐλάχιστον φύσημα τῆς αἵρας
διηγείται, δι' αὐτόν, τὸ ἔργον τοῦ Ποιητοῦ.

Χαῖρε! ἀναπνέω τῆς αἵρας σου
Βαλσαμωμένη χώρα,
Ὅπου τὰ πρώτα δεχτήρες
Τῆς φαντασίας του δῶρα.
Ἐδῶ ν' ἀκούσω στοχάζομαι,
Σὰ φέγγη, σὰ βραδυάζῃ
Πῶς τὴν παιδοῦλα κράζει
Τ' ὄρφανεμένο ἀρνί.

Παντέχω, ἀν ἄγρια κύματα
Χτυπᾶν τὸ περιγιάλι
Πῶς τὴν πνιμένη ἀγάπη του
Ὁ Κορητικὸς θὰ βγάλλῃ
Πῶς ἀν τ' ἀστέρια δείχνονται
Σ' ὅλη τὴ θεία τους χάρη
Ζητᾷ ἡ Μαρία νὰ πάρῃ
Μίαν αἶρα δροσερῆ.

Ἐδῶ μὲ φόβο, ἀκούοντας
Νεκρώσιμη καμπάνα
Ρωτοῦν τ' ἀδῶα παιδόπουλα:
— Μὴν εἶνε ἡ τρολλὴ μάνα; —

Ἡ τὸ γιὰ δὲ ἀγναντεύοντας
Θαρροῦν πού ἐδόθε πέρα
Μισεῖνε ὡς περισσότερα
Μ' ἀστρα πανιά ἡ Ξανθῆ.

Τί τραγουδατε ἀνάβραδα
Εὐδαίσθητοι νησιώταις;
Μιὰ νέα, τὸν ἄδη ἀφίνοντας
Ἀναγαλλιάζει ὡς τότες
Ποῦ τὸ λευκὸ της ἔλαμψε
Τῆς παρθενιάς λουλουδοῦ
Στὸ μοναχὸ τραγοῦδι
Ὅπου δὲν εἶπε αὐτῆ.

Τὸ δεύτερον καὶ τὸ τελευταῖον λυρικὸν ἔπος
τοῦ Μαρκοῦ μετὰ τὸν «Ὀρκον» εἶνε ὁ «Ἀρίο-
νος» μὲ ὑπόθεσιν πλεγμένην περὶ τὸν γνωστὸν
ἀρχαῖον μῦθον. Τὸ ποίημα τοῦτο γοργότερον
καὶ τεχνικώτερον τοῦ «Ὀρκου», εἶνε γραμμένον
εἰς ἐνδεκασύλλαβον, μὲ τὸν ὁποῖον ἡ μελωδία
τοῦ Μαρκοῦ, ἀναπτύσσουσα ἐδῶ περισσότεραν
πλαστικότητα δημιουργεῖ ὠραιότητος καθὼς αὐτὸ
τὸ ὀκτάστιχον.

Οἱ χοροὶ τὰ παιγνίδια εἶχαν σχολάσῃ
Καὶ ἀπ' τὸ γιὰ δὲ στ' ἀκροκορύνθια κάστρα
Δὲν ἀκούες μίαν φωνή· στὴν ἔρημ Πλάση
Μ' ἀκρα ἡσυχία πανηγυρίζαν τ' ἀστρα.
Σὰ βρέφος, ὅταν ὑπνο εὐκόλα πιάσῃ
Νανουρισμένο ἀπὸ καλὴ βυζάστρα,
Καθένας, πού γιομάτα εἶχε τὰ σιτήθη
Χαρὰ καὶ μελωδίας, ἀποκοιμήθη.

Χρειαζέται τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἕνα τέτοιο ὀκτά-
στιχον, διὰ νὰ χαριετίσωμεν τὸν ἀληθινὸν Ποιη-
τὴν; Τελειόνομεν μὲ τὸ τέταρτον ἔσμα τοῦ
ἔπους, τὸ ὁποῖον μᾶς διηγείται τὴν μεταμόρ-
φωσιν τοῦ Ἀρίονος.

Γεροβοσκός, ὅπου κοιμῶτον σ' ἕνα
Κοντὰ στὸ περιγιάλι ἔρμι λαγαράδι,
Ξυπῶντας, εἶδε ὄρατα πράγματα ξένα,
Ποῦ δὲν εἶχαν φανῆ κανένα βράδυ.
Ψηλὰ τὰ πρόβατά του ἦσαν στημένα,
Μὲ τὰ σκυλλιά πού ἐφύλααν τὸ κοπάδι,

Καὶ ἀκούαν ἐκεῖθε, δλόγορα στὴ Δύση,
Τοὺς ἦχους, πού καὶ αὐτόνε εἶχαν ξυπνήσῃ.

Κυτάζοντας ἀπάνου, ὅδε στ' αὐτιά του
Ἔρρεε γλυκὰ τῆς ἀρμονίας τὸ κύμα,
Εἶδε λύρα λαμπρῆ, καὶ παρακάτου
Ἐν' ἄλλο φῶς, ὅπουχε ἀνθρώπου σχῆμα·
Ἐδειχνε τοῦτο ἀργὸ τ' ἀνέβασμά του,
Σὺν ἕνας πού κινάει, καὶ κάθε βῆμα
Νὰ ἰδῆ γυρῶζει ἀνίσως καὶ ξανοίγει
Τὸ φίλο, πού μαζί του εἶπε νὰ φύγῃ.

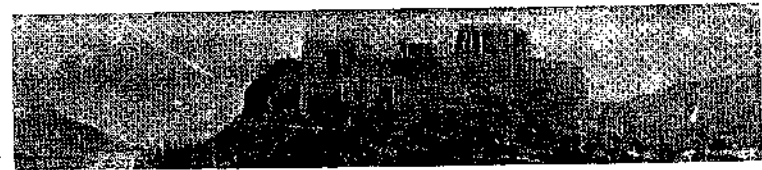
Ἐνῶ τοῦ γέρον ἐπροξενούσαν ζάλη
Τέτοια λαμπρὰ παράδοξα σημεῖα,
Μορφή, πού ἀστραποφόρα εἶδεινε κάλλη,
Τοῦ ἐδιάβη δμπρὸς μὲ περισσότερας βία·
Δὲν ἀργησε νὰ πάη κοντὰ στὴν ἄλλη·
Δὲν ἀργησαν ἡ δυὸ νὰ γίνον μίαν,
Καθὼς δὲν εἶχε ἡ Λύρα τότε ἀργήσῃ
Τερπνότερη ἀρμονία γύρω νὰ χύσῃ.

Δίχως νὰ πνέῃ στὸ λάλημά της αἶρα,
Δίχως κουπιὰ τὰ κύματα νὰ σχίζον,
Στὴ μέση ἐκεῖ, πού ἀτάραχα καὶ μαῦρα
Ἦταν ὡς τότε, ἀνησιχοῦν καὶ ἀφρίζουν.
Μέγα κορμί, θανάτου ἀκούοντας λάβρα,
Τὰ δέρνει μὲ τὰ μέλη ὑπου λαχίζον,
Ὡς πού νεκρὸ τ' ἄθλιο κουφάρι μένει,
Καὶ μίαν τέταρτη λάμψη ἐκεῖθε βγαίνει.

Μέσ' ἀπὸ τότε εἰς τ' οὐρανοῦ τὰ μέρη
Ἄστο εἶν' ἡ Λύρα, εἶν' ἀστρο τὸ Δελφίνι,
Καὶ τοῦ Ἀρίονα λαμπρὰ φέγγει τ' ἀστέρι,
Γιατὶ κ' ἡ Ἑλένη ἀχιτὰ ὄρατα τοῦ δίνει.
Ἄν κάμη αὐτὴ τὸ οὐρανικὸ της ταίρι
Λίγη σ' ἐμὲ νὰ δεῖξῃ καλοσύνη.
Μίαν κάποιαν ἀρμονία θέλει ἐπιτύχω
Νὰ κλείσω πάντα εἰς τὸν ἀπλό μου στίχο.

Ἡ εὐχὴ του, νομίζω ὅτι ἐξεπληρώθη. Τὸ δῶ-
ρον πού ἐξήτησε τὸ ἔλαβε μὲ ἀφθονίαν. Ὑπῆρ-
ξεν ἡ ἀγνοτάτη ἑπτανησιακὴ μελωδία. Καὶ διὰ
νὰ ἐνθυμηθῶ μίαν φράσιν συγγραφέως χαρα-
κτηρίζοντος ἄλλο ποιητικὸν ἔργον: «εἰς τὴν
Ποίησίν του δὲν ἀκούεται κανένα κύμβαλον,
ἀκούεται ὅμως διαρκῶς ἡ λύρα».

Z. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΓΝΩΜΑΙ ΠΕΡΙ ΜΑΡΚΟΡΑ

Εζητήσαμεν την γνώμην μερικῶν ποιητῶν καὶ λογογράφων διὰ τὸ ἔργον τοῦ Μαρκοῦ. Τὰς δημοσιεύομεν κατὰ τὴν σειράν πού μᾶς ἐστάλησαν.

Ὁ κ. Κωστής Παλαμᾶς:

Μοῦ κάνει κόπο νὰ ξαναγυρίσω σταματῶντας μπροστά στὴν εἰκόνα τοῦ σεβάσμιου ποιητῆ πού μᾶς ἄφησε, ὅστερ' ἀπὸ τὴν κάπως φροντισμένη ἀνάλυσιν τῆς τέχνης του πού τυπώθηκ' ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια στὴ φιλολογικῇ «Ἐστία» καὶ ὅστερ' ἀπὸ τὸ προχειρότερον ξανακοίταμα τοῦ ἔργου του πού δοκίμασα τώρα τελευταία στὸ «Νοῦμᾶ». Μὰ ταιριάζει ἐδῶ νὰ ξαναβάλω τὰ λόγια πού τελειῶσαν τὴν παλιὰ κριτικὴ μου τῆς «Ἐστίας»:

«Παρατηρήθη ὅτι εἰς τὰ ἔργα ἐξόχων ποιητῶν ἢ λέξεις ἢ κάλλιον χαρακτηρίζουσα τὴν τέχνην των ἀπαντᾶται συχνότερον πάσης ἄλλης. Εἰς τοὺς στίχους τοῦ Μαρκοῦ μίαν λέξιν συναντᾶτε πολὺ συχνά: εἶναι ἡ λέξις *ὄραϊος, ὄραία, ὄραϊο*. Καὶ πιστεύω εἰς τὴν ὁρθότητα τῆς παρατηρήσεως. Ὁ γράψας τὰ «Ποιητικὰ ἔργα», τελειότερον ἄλλον,

Ὁραϊο νὰ δώκη εὐτύχησε στὰ δνείρατά του σῶμα.

Καὶ εἰς τὸ εὐτύχημα τοῦτο ἔγκειται ἡ ὑπερτάτη ἀμοιβὴ ποιητοῦ καὶ καλλιτέχνου ὡς ὁ Μαρκοῦς».

Ὁ κ. Ι. Ν. Γρυπάρης:

Ἡ Ἑπτανησιακὴ ποίησις, πού ἀρχηγὸν καὶ κορυφὴν ἔχει τὸν Σολωμὸν καὶ τελευταῖον ἴσως ἀντιπρόσωπον τὸν σεβάσμιον νεκρὸν τῆς χθές, τὸν Γεράσιμον Μαρκοῦν, κατὰ τοῦτο ξεχωρίζει ὀρθὰ καὶ κοφτὰ ἀπὸ τὴν ἄλλην, τὴν Ἑλλαδικὴν νὰ τὴν εἰποῦμεν, ποίησίν μας, ὅτι παρουσιάζεται ἐντοπιωμένη τέλεια εἰς τὸ περιβάλλον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη. Ἀπὸ μίαν πηγὴν καὶ μὲ μίαν κατεύθυνσιν γεμίζει ἀνετα καὶ ἀβίαστα τὴν περιοχὴν πού τῆς ἐδόθηκε νὰ γεμίση καί, ὅπως κάθε ὄγης ὄργανισμός, ἤρχισε νὰ ἀποσύρεται ὅταν ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν καὶ οἱ ὄροι πού ἀπετέλεσαν τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι τῆς. Ἐάν ἐξαιρέση κανεὶς ἀκόμη σήμερον τὸν μοναδικὸν Μαβίλλην, κάθε ἄλλος ἑπτανήσιος ποιητῆς θὰ εἶναι πολὺ πλησιέστερος πρὸς τὸν Παλαμᾶν καὶ ἐμᾶς τοὺς ἄλλους τοὺς ροῆτας *minoros*, πού μηροκόζομεν γύρω του, παρὰ πρὸς τὸν Σολωμὸν.

Δὲν θὰ ἤμποροῦσα ἐγὼ ἔτοι πρόχειρα τώρα νὰ διατυπῶσω τὰ ἐσωτερικώτερα γνωρίσματα, πού χαρακτηρίζουν τὴν οὐσίαν τῆς τέχνης τοῦ Μαρκοῦ: ἀλλὰ γενικῶς θὰ εἶχε κανεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶναι τέχνη τελείως ὄγης καὶ εὐρωστη, χωρὶς μεταλαίης καὶ σπασμωδικῆς προσπάθειας πέραν

τῶν δυνάμεών της καὶ τῶν ἀναγκῶν της: τέχνη μὲ τὰ εὐγενέστερα ἐλατήρια πού, μὲ δσα καὶ ἂν λέγουν, θὰ δονοῦν πάντοτε τὴν καλύτεραν μερίδα τῆς ψυχῆς μας: τέχνη μ' ἕνα λόγον τέτοια, ὅπως θὰ ἐχρειάζετο διὰ νὰ παιδαγωγῆσῃ ἕνα ἔθνος, μὲ συνείδησιν ἀνωτέρον προορισμοῦ, πολὺ καλύτερα ἀπὸ κάθε αἰσθητικὸν ραφινισμόν, εἰς τὸν ὅπολον θυσιάζομεν τόσον πρόθυμα σήμερον διότι χωρὶς νὰ παραγνωρίσῃ κανεὶς τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν σημασίαν κάθε ἄλλης τεχνοτροπίας, ἠμπορεῖ ἀδυστάτως νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὴν τέχνην μας ἡ ἐπιστροφή πρὸς ἕνα νεοιδανισμόν σκοπιμώτερον, δηλαδὴ συμφωνώτερον πρὸς τὰ ἔθνικά μας ἰδεώδη: τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῆς ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀσφαλεστέρους ὁδηγοὺς θὰ ἦτο δίχως ἄλλο ὁ Μαρκοῦς.

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο: ἀλλὰ καὶ τὰ ἔξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης του, πού προβάλλον κυνητὰ εἰς ὅλον του τὸ ἔργον καὶ ξεχωριστὰ εἰς τὸν «Ὀρκον» τὸν ὑποδεικνύουν ὡς τοιοῦτον: ἡ λατρεία τοῦ στίχου καὶ γενικώτερα τῆς μορφῆς, ἡ τελεία ἀντίληψις τῆς συμμετρίας καὶ ἀκόμη περισσύτερον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατασκευῆς τοῦ ποιήματος, θὰ ἔκαμναν τὸν Μαρκοῦν τὸν τελειότερον διδάσκαλον διὰ τοὺς νέους μας ποιητὰς, ἂν δυστυχῶς δὲν ἐγενικεύετο ὀλοένα καὶ ἀπελλιτιστικώτερον ἡ τάσις νὰ θεωροῦνται τὰ προσόντα αὐτὰ, ὄχι μόνον δευτερεύοντα καὶ ἀσήμαντα, ἀλλὰ καὶ ἀντιποητικὰ ἀκόμη.

Ὁ κ. Σίμος Μενάρδος:

Εἰς ἕνα διάλειμμα τοῦ «Πανοράματος» μᾶς εἶπε:

Νομίζω ὅτι τὸν Μαρκοῦν ἐξεχώριζε κάποια πραγματικῶς ἀριστοκρατικὴ εὐγένεια. Ὁ «Ὀρκος» του δὲν εἶναι βεβαίως ἔπος, ὅπως λ. χ. ὁ «Φωτεινός» τοῦ Βαλαωρίτη. Καὶ ὅμως ἔχει πολλοὺς στίχους — ὅπως ἐκεῖνο τὸ προσκύνημα τοῦ χόματος τῆς Κρήτης — πού ἔπρεπε νὰ τοὺς ξέρον ἂν ἐξέω ὅλα τὰ παιδιά. Ὁ Μαρκοῦς ἦτο μαθητῆς τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν ὑψηλότεραν ποιητικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀντίληψιν, καὶ κατ' ὄρωσε νὰ πάρῃ τὴν τέχνην τοῦ διδασκάλου εἰς τὸ νὰ εὐρίσκη πάντα τὸ κατάλληλον διὰ τὴν ἰδέαν μέτρον. Καὶ εἰς τὰ σατυρικά του σολωμίζει, ἀλλὰ κάποτε καθὼς εἰς τὸ «Μοιρολόγι τοῦ Χάρου», εἶν' ἔξοχος. Ἀπὸ τὸν δεύτερόν του τόμον, τὰ «Μικρὰ Ταξείδια» δὲν ἐνθουμούμαι τώρα παρὰ τὰ τέσσερα σονέττα εἰς τὸν θάνατον τῆς Ἀλεξάνδρας. Ἐκεῖ πράγματι τὸ ποιητικὸν αἰσθημα τελείως ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν εὐμορφίαν τῆς βασιλοπούλας.

ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΣΟΠΟΥΛΗ
ΣΚΙΤΟΣ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ο κ. Γρ. Ξερόπουλος:

Έως είκοσι χρόνων, ο Μαρκοράς εις τὰς Ἀθήνας ἦτο σχεδὸν ἀγνωστος. Μία μελέτη τοῦ κ. Βελλιανίτη τὸν ἐγνώρισεν εἰς τοὺς νέους καὶ ἔκαμε τοὺς παλικοὺς νὰ τὸν θυμηθοῦν. Ἀμέσως σχεδὸν ἀκολούθησεν ἡ ἀνυπερβλήσιμος τοῦ «Ὁρκου» μαζί με ἄλλα ποιήματα («Ποιητικά Ἔργα»). Νεώτατος τότε καὶ ἐγὼ ἔγραψα μίαν ἐνθουσιώδη κριτικὴν. Τὴν ξαναδιαβάζω σήμερον, γελῶ με ὄλας μου ἐκείνας τὰς παιδαριωδίας ἀλλὰ βλέπω συγχρόνως ὅτι, εἰς τὴν οὐσίαν, πολὺ ὀλίγα πράγματα θάγραφα. Ὁ Μαρκοράς μένει ἀκόμη εἰς τὴν συνειδησίῳ μου ὅπως τὸν ἤξευρα: Ὁ λεπτός, ὁ ἀβρός, ὁ περίτεχνος, ὁ καλλιτέχνης ποιητής, ὁ ἀριστοκράτης τῆς φόρμας, ὁ ζωγράφος τοῦ στίχου. Κανείς δὲν θὰ μπορούσε ν' ἀρνηθῆ, ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀπ' ἐθελείας μαθητὰς τοῦ Σολωμοῦ ἐστάθη ὁ καλλίτερος. Ἰσως καὶ αὐτὸ μέγαλος ποιητὴς νὰ μὴ εἶνε παρὰ γιὰ τὴν ἐποχὴν του. Δὲν ὑψώνεται πολὺ, εἶνε ὑπερβολικὰ μετρημένος καὶ κάπου κάπου ξεπέφτει σὲ πεζὴ μικρολογία. Εἰς τὸ ἔργον του ὁμοίως ἀφθονοῦν τὰριστουρηγματάκια σὰν τὸ «Παραπόνο τῆς Πεδυμένης», μοῦ φαίνεται δὲ ὅτι αὐτὰ τὰ μικρά,

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΡΑ

Ἡ ζωὴ τοῦ Μαρκορά ἐπέρυσεν ἡσυχῆ, γεμάτη πόνον ἀπὸ τὸν θάνατον ἀγαπημένων του ὑπάρξεων, καὶ ἀγάπην διὰ τοὺς φίλους του καὶ τὴν ποίησιν.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς νεότητός του, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ζωῆς, ἦτον ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ὁ πατριωτισμός του ὁ σεμνὸς καὶ βαθύς. Τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν τὴν χαρακτηρίζουν ὡραία τὰ ὀλίγα λόγια, ποὺ Κερκυραῖος λόγιος ἔγραψε πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ:

«Πᾶσι λοιπὸν καὶ αὐτός, ὑστερο ἀπομεινάρη μῆας γενεᾶς λογίων ποῦ, ἀφοῦ στὰ χρόνια τῆς νεότητος τοὺς ἐνθουσιάζτηκαν μετὰ τοὺς γενναίους ἀγῶνας τῶν ἀδελφῶν Ἰταλῶν καὶ ἀκουσαν ἀπὸ τὸ στόμα τῶν προσφύγων τῆς Ἰταλίας λόγια σοφίας καὶ θερμοῦ πατριωτισμοῦ, ἀγωνίστηκαν καὶ οἱ ἴδιοι, διὰ τὴν ἐθνικὴν μετὰ τὴν δυνάμη τῆς ψυχῆς τοὺς γιὰ τὴν ἐθνικὴν μας ἀπακατάστασιν».

Τὴν κατοπινὴν ἡσυχὴν ζωὴν τοῦ ἐξωγράφισεν ὁ ἴδιος ὁ Μαρκοράς θαυμάσια μέσα σ' ἓνα γράμμα του, ποὺ ἐδῶ καὶ εἴκοσι σχεδὸν χρόνια ἔστειλε σὲ Ἀθηναῖον λόγιον:

«Δὲν εἶδρα σὸν τρόπο τῆς ζωῆς μου κανένα ὀξυ-παρατήρητο πρᾶγμα. Εἶμαι μικρὸς ἰδιοκτήτης· ἀλλὰ ἡ φροντίδες τῆς ἐξοχικῆς μου περιουσίας μοῦ παίρνουν σχεδὸν ὅλο μου τὸν καιρὸ. Δὲν συχνάζω εἰς λέσχαις, χοροὺς καὶ μεγάλας συναναστροφάς· διαβάζω κανένα βιβλίον et voilà tout. Σὰς φαίνεται ὅτι ἀξίζει ὁ κόπος νὰ γίνῃ λόγος γιὰ πράγματα τόσο κοινά;»

Ὁ Μαρκοράς εὗρεκε μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς κύκλους τῶν φιλικῶν του οἰκογενειῶν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, μὰς ἔλεγε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡ Κερκυραία λογία κυρία Εὐρήνη Δενδρινοῦ: «Χωρὶς νὰ τοῦ ἀρέσῃ ἡ κίνησις ἢ πολλὴ καὶ ὁ θόρυβος, ἦτον ἀρετὰ

καθὼς καὶ μερικὰ κομμάτια τοῦ «Ὁρκου» εἶνε ἀρετὰ γιὰ νὰ τοῦ δώσουν τὴν ἀθανασία.

Ὁ κ. Παῦλος Νισβάνας:

Ἀγαπῶ περισσότερο τὸν Μαρκορά στὰ μικρὰ λυρικά του κομμάτια, παρὰ τὸν «Ὁρκο». Ἀπὸ τοὺς στίχους, ποὺ τοῦ ὑπαγόρευσε ἓνας θάνατος, μιὰ χαρὰ, ἓνας χωρισμός, τὰ χίλια μικρὰ παθητικὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς τῆς δικῆς του καὶ τῆς ζωῆς τῶν δικῶν του, βγαίνει ἓνας λυρικὸς ποιητὴς, ξεχωριστὸς γιὰ τὴν εὐγένεια τῆς ἐμπνεύσεώς του, τὸ ἀγνό του πάθος καὶ τὴν ἀνυπομένη ποιητικὴν του ἔκφραση. Ὁ λυρισμός του, ἀριστοκρατικὸς καὶ συγκρατημένος, θυμίζει κάποτε τοὺς Ἑλλήνας λυρικοὺς. Μακρὰ ἀπὸ ἀγῶνες σχολῶν καὶ προσπάθειες νεωτερισμῶν, ταίριασε τὴν τέχνην του μετὰ τὴν ζωὴν του, ἀπλὴς καὶ ἀθόρυβος καὶ τίς δύο. Ἐτοῖς ἀπομεινάρη σὲ στερέωμα τῶν Ἑπτανησίων ποιητῶν, ἓνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα καὶ πιὸ γλυκόφωτ' ἀστέρια. Φτασμένος σὲ πατριαρχικὰ χρόνια ζωῆς, ἀξιώθηκε νὰ μὴν ἐπιζῆσῃ ἀπ' τὸ ἔργο του, χάρισμα ζηλευτῶν καὶ μοῖρα τῶν ὀλίγων. Πεδυμένος τώρα, φαίνεται νεώτερος!

mondain. Ἡ ὑποχρηστικὴ πολὺ νὰ συναναστρέφεται τὰς φιλικὰς του οἰκογενείας καὶ νὰ περνᾷ τὰς ὥρας του εἰς συνομιλίαν μετὰ τοὺς φίλους του καὶ πρὸ πάντων μετὰ κυρίας, πρὸς τὰς ὁποίας ἦτο περιποιητικώτατος.

Ὅταν δὲν ἔρχην ὄρεξις διὰ συνομιλίαν, ἐνοσούσε ν' ἀπολαύσῃ τὸ ἀγαπημένον του παιγνίδι: τὸ μάους τὸ ὁποῖον ἐπροτιμοῦσεν ἰδιαίτερος.

«Ὅσον ἤθελε νὰ ζῆ φιλολογικῶς ἀφανὴς καὶ χωρὶς θόρυβον, τόσο δὲν ἀπέφειγε τὴν κοινωνικὴν ζωὴν· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπροτιμοῦσε γαλήνιαν, μέσα σ' ἓνα κύκλον διαλεκτικῶν φίλων, ὅπου ἡ παρουσία του ἐπροκαλοῦσε τὸ πλοῦσιον φανέρωμα τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἱεροῦ σεβασμοῦ».

Ἐπέθανεν ὅπως καὶ ἔζησεν: ἡσυχᾶ καὶ μετὰ τὴν συναίσθησιν ὅτι ἠγαπᾶτο ἀληθινὰ ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, ποὺ τὸν συναναστρέφοντο καὶ τὸν ἐσέβοντο. Ἀκόμη καὶ ἡ κηδεῖα του ἦτο κατὰ τὸν ἀντικείμενον τῶν τέτοιων ὄρων τῆς ζωῆς του. Ὁ φίλος τῶν «Παναθηναίων» Κερκυραῖος λόγιος τὴν περιγράφει μετὰ τὰ λόγια:

«Ἡ κηδεῖα του ἔγινε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του σεμνὴ καὶ ἀθόρυβος, ὅπως ἐπέρυσεν καὶ ἡ ζωὴ του τῶρα στὰ ὑστερα χρόνια. Εἶχε παραγγεῖλει νὰ μὴ τοῦ ἀποδοθοῦν οἱ τιμὲς τῶν παρασήμων του καὶ νὰ μὴ καλέσουν τὴν μουσικὴν. Τὸ σῶμα ὁμοίως τῆς παλαιᾶς Φιλαρμονικῆς, ποὺ ἦταν αὐτὸς ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἰδρυτὰς τῆς, ἠθέλησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν κηδεῖαν. Οἱ μουσικοὶ ἀκολούθησαν μετὰ τὴν μεγάλην στολὴν τοὺς καὶ τὰ ὄργανά τοὺς τὰ μουσικὰ πένθημα σκεπασμένα, ἀλλὰ δὲν ἔπαιξαν καθόλου».

Ὅποιος ὁ ποιητὴς, τέτοιος καὶ ὁ ἄνθρωπος. Σεμνὸς καὶ ἀθόρυβος. Καὶ ὁ θάνατός του τὸ ἴδιο.

H. Π. Β

ΜΥΡΟΛΟΪ

Στὸν θάνατον τοῦ μικροῦ Καλομοίρη

Ἀνοιγοκλείσαν τὰ παράθυρα σὰν ὄλοσκοτεινὲς φτεροῦγες
καὶ τρομασμένο ἐγοργοφάνηκε
ἓνα κεφάλι νὰ κυττάξῃ ἐκείθε πέρα, —
ποῦ ἐστένευε καὶ ἔχانونταν στὴ σκόνῃ ὁ δρόμος.
Ἄσπρα καὶ καστανόχρουσα ἦτανε τὰ μαλλιά της,
— μιὰ καταγίδα ἐδειχναν ποῦ ξέσπασε λίγο-λίγο —
καὶ ὁ τελευταῖος ὁ καημὸς
ἴσκιον πυκνὸ εἶχε ἀπλώσῃ στὸ πρόσωπό της,
καὶ ἡ ἀσπράδα του ἡ γλυκεῖα
καὶ ἡ τριανταφυλλίης του ἀχτίδες
διαλύθησαν καὶ ἐχάθησαν στὴν προσταγὴ τοῦ Πόνου.
Τὰ μάτια πένθος φόρεσαν
καὶ πρὸς τὴ γῆ ἐκρεμάσαν
τὰ μάγουλά της, —
πτυχῆς-πτυχῆς, σὰν χαλαστὴ
νὰ τᾶσκαψαν ἀξίνες.
Βραδνάζει, καὶ τὸ ἀπομεινάρη φῶς
σὲ μιὰ σταλαγματιὰ μαζεύεται
τριγύρω ἀπὸ τὸν κόσμον ὄλο,
σταλαγματιὰ ποῦ ἐκλείνει κάθε καημὸ τῆς ὥρας,
καὶ στὸ κεφάλι τὸ ξανθὸ, τὸ ἀναμαλλιασμένο,
ἀργοκυλᾷ καὶ στάζει
με τραγικὴ ἡρεμία, —
κρυφὰ-κρυφὰ ἀπὸ τὸ κάθε μάτι.
Κι' ὄλο τραβᾷν οἱ ἄνθρωποι
μαῦροι, σκυφτοὶ καὶ ὀκνοὶ
σὰν ἄθελα νὰ προχωροῦν,
καὶ ἀνάμεσά τοὺς κρῖνος,
ἐξωτικὸς ἀπ' τὴν μεγάλη ἀσπράδα,
γύρω ἀπὸ κεφαλάκι ἀκίνητο καὶ ἀγγελικὸ
τὰ φύλλα του θαρροεῖς τεντώνει.
Κι' ὄλο τραβᾷν οἱ ἄνθρωποι ἀργά,
κρατῶντας μετὰ εὐλάβεια τὸν ἄσπρο κρῖνο,
ποῦ λὲς καὶ ἀέρινος ἔμοιαζε.
Ἀνοιγοκλείσαν τὰ παράθυρα σὰν ὄλοσκοτεινὲς φτεροῦγες
καὶ ἓνας λυγμὸς ἀκούσθηκε
ποῦ ἐτρόμαξεν ὁ κόσμος ὄλος.
Στὸ πάτωμα ἐγκρεμίσθηκε ἡ γυναῖκα
τὸ ἀδειανό, τὸ κρῦο, μετὰ τὰ σπαρμένα τὰ ροδοφύλλα,
καὶ ἐνύχτωσε, καὶ ἐφώτισε,
καὶ ἀκόμα ἔτσι ἀπομένει.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Υπό την μελέτην της μεγάλης κοινοβουλευτικής επιτροπής εφίσταται τὸ νομοσχέδιον τῆς Κυβερνήσεως περὶ διοικήσεως καὶ συστάσεως τῶν δήμων. Ἡ ἐπιτροπὴ συντόμως εργαζομένη, διασκεύαζαι τὸ νομοσχέδιον ἐν ταῖς λεπτομερείαις, τῆς Κυβερνήσεως ἀποκρουσάσης πᾶσαν τροποποίησιν τῆς βάσεως αὐτοῦ, περὶ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ ἐπομένου μηνὸς Ὀκτωβρίου θὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὸ πόρισμα τῆς ἐργασίας. Παρὰ πάντων ἀνεγνωρίσθη, ὅτι ὁ σημερινὸς δήμος, ἡ κατωτάτη αὕτη βαθμὶς τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, παρεξέκλινε τελείως τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ, οὕτω δὲ τούτο μὲν ὑπεδουλώθη τελείως εἰς τὸ Κράτος, ἀπορροφοῦν ἕπαντας σχεδὸν τοὺς πόρους τῶν μέσων καὶ τῶν μικροτέρων δήμων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, τοῦτο δὲ ἐγένετο, ἕνεκα τῆς τελείως ἐξαρτήσεως αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς ἐλαχίσταις λεπτομερείαις ἀπὸ τῶν Νομαρχῶν, ὄργανον τῆς Κυβερνήσεως καὶ, ἕνεκα τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῶν Δημοτικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδίως τῶν Δημάρχων, τὸ ἐπιφοβώτερον ὄργανον τῆς πατρίας· ἐπὶ πλέον δὲ ἡ διαίρεσις τοῦ Κράτους εἰς ὑπερτετρακοσίους δήμους, γενομένη ἄνευ ἐρεῦνης τῶν ἰδιαιτέρων τοπικῶν συνθηκῶν καὶ ἡ διὰ τῆς ἐξελίξεως μεταλλαγὴ τῶν ὄρων τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐπαρχείας τῶν διαφόρων δήμων καθίστα ἀναπόδραστον τὴν νέαν διαίρεσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς δήμους πληροῦντας τοὺς ὄρους τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἦτοι εἰς δήμους, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι νὰ συνδέωνται διὰ κοινῶν τοπικῶν ἀναγκῶν καὶ αἰσθημάτων.

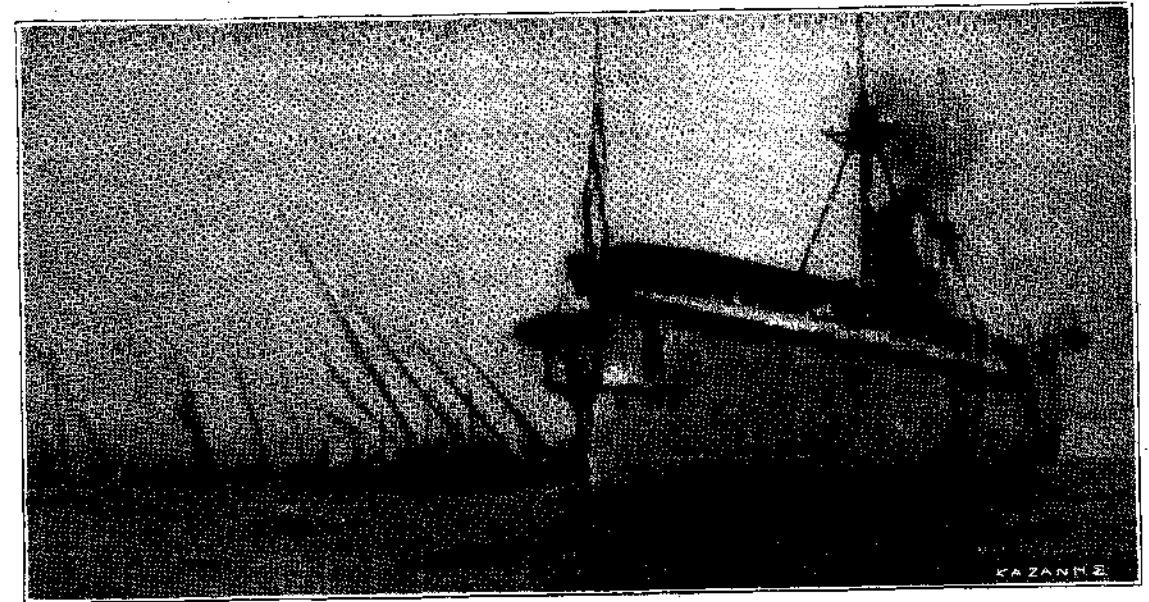
Τὸ κυβερνητικὸν νομοσχέδιον, τείνει νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ τελευταῖον ἄστονον τῆς πλημμελοῦς κατονομῆς καὶ ἐκτάσεως τῶν δήμων, ἀναγράφει ὅτι πᾶς συνοικισμὸς, ἀριθμῶν 300 τοῦλάχιστον κατοίκους καὶ ἔχων σχολεῖον τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἀποτελεῖ δήμον ἀνεξάρτητον ἀνατίθεται δὲ εἰς τὸν δήμον τοῦτον ἡ αὐτὴ διοίκησις, τὰ αὐτὰ ἔργα καὶ δίδεται αὐτῷ ὁ αὐτὸς προορισμὸς, ὅστις ἔνυπαρχει εἰς τὸν ὑφιστάμενον ἤδη δήμον. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἑλλὰς θὰ διαίρεθῇ εἰς 2700 περίπου δήμους, διότι τοσοῦτοι εἰσὶν οἱ συνοικισμοί, οἱ ἔχοντες σχολεῖον καὶ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 300 κατοίκων. Καὶ ἐν τούτῳ εὐρηται τὸ ἀσθενὲς σημεῖον τοῦ Κυβερνητικοῦ νομοσχεδίου, διότι χίλιοι πεντακόσιοι περίπου δήμοι, ἔχοντες πληθυσμὸν ἐπέκεινα τῶν 300 κατοίκων θὰ εὐρίσκωνται ἐν τελείᾳ ἀνεπαρκείᾳ, ἀφ' οὗ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν ἐξ ἀμέσων φόρων δὲν θὰ ἐπαρκῶσιν ὅπως καλύψωσιν οὐδὲ τὰ πρῶτα ἐξόδα τῆς διοικήσεώς των. Λαμ-

βανομένης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς βαρείας ἀμέσου φορολογίας, ἣν ἐπιβάλλει τὸ Δημόσιον διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, καὶ τῆς προσθέτου, ἣν κατ' ἀνάγκην θὰ ἐπιβάλλῃ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἥς τὴν δαπάνην ἀνέλαβε τὸ Κράτος διὰ τῆς γνωστῆς συνταγματικῆς διατάξεως, εἶναι ἄδυσχερὲς νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ μικραὶ καὶ ἄποροι κοινότητες, ἢ δήμοι, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτοὺς τὸ κυβερνητικὸν νομοσχέδιον, θὰ ἐντείνωσι μέχρι τοιοῦτου σημείου τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀμέσων φόρων, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ χρημὰ ἐπαρκὲς ὅπως καλύπτῃ τὰς δαπάνας τῆς διοικήσεως καὶ ἀπομένῃ περισσεύμα πρὸς πλήρωσιν τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν, τῶν ὁποίων τὴν θεωρητικὴν ἐπιδιώκει τὸ νομοσχέδιον διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀνεξαρτήτων καὶ κυριαρχῶν δήμων. Τούτου ἕνεκα ὑπάρχει ὁ εὐλογος φόβος, ὅτι αἱ οἰκονομικῶς ἀνεπαρκεῖς κοινότητες, μὴ δυνάμεναι νὰ διοικηθῶσιν ἕνεκα ἐλλείψεως πόρων, θὰ ἐκτραπῶσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν καὶ θὰ χρησιμεύσωσιν ἀπλῶς μόνον ὡς ἀφορμὴ δημιουργίας τοπικῶν φατριῶν, ἀφ' οὗ ἡ ἀνεπάρκεια αὐτῶν θὰ ἀπέτρεπεν πάντα δυνάμενον ἀπὸ τῆς ἀναμίξεως εἰς τὴν τοπικὴν διοίκησιν. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἂν αἱ ἕνεκα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν πόρων αὐτῶν ἀνεπαρκεῖς κοινότητες, διατηροῦσαι τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν ὡς κοινότητες μετὰ τινος φορολογικῆς ἀνεξαρτησίας μὴ ἀπετέλουν δήμον, ἀλλὰ προσεκολλῶντο εἰς ἕτερον ἐπαρκέστερον δήμον, οὕτω δὲ οὐ μόνον δὲν θὰ ἐπιβαρύνοντο διὰ τῶν ἐξόδων τῆς διοικήσεως ἀλλὰ προσέτι θὰ ἀπελάμβανον τῆς προστασίας τοῦ μεγαλειτέρου συνοικισμοῦ, δυναμένου νὰ συνεισφέρῃ πλείονα διὰ τὰς ἀνάγκας, αἵτινες δημιουργοῦνται ἐξ ἀναγκαιῶν ἔργων ἰδίως τῆς τοπικῆς ὁδοποιίας, χρησίμων ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, εἰς πλείονας κοινότητας.

Ἐξ ἄλλου πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ ἐξαρθῇ ὅτι οἱ ἕτεροι σκοποί, οὓς προσέθειτο τὸ Κυβερνητικὸν νομοσχέδιον, τελείως πληροῦσι τὰς ὑφιστάμενας ἀνάγκας, ἡ ψήφισις δὲ τοῦ νομοσχεδίου τούτου θὰ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ δημιουργίας ἀληθοῦς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Μέχρι σήμερον τοὺς δήμους διηθύνεν ὁ Νομάρχης, ἀφ' οὗ οὗτος οὐ μόνον ἠδύνατο νὰ ἀπορροφῇ πᾶσαν ἀπόφασιν τοῦ Δήμου, ἐν τῷ ἀνεξέλεγκτῳ δικαίωματι αὐτοῦ τῆς ἐγκρίσεως, ἀλλὰ συγχρόνως ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησιν αὐτοῦ πρὸς λήψιν οἰκονομικῶν καὶ ἄλλων μέτρων, τὸ δημοτικὸν δὲ συμβούλιον καὶ ὁ Δήμαρχος ἦσαν ὄργανα καὶ νευρόσπαστα τοῦ Νομάρχου, ὅστις ἐκ τοῦ κέντρου, ἄνευ ἰδιαιτέρας γνώσεως τῶν τοπικῶν

Ο "ΑΒΕΡΩΦ", ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑΠΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΝΕΟΝ ΦΑΛΗΡΟΝ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΡΑΣΜΕΤΕΧΝΟΥ

Ο "ΑΒΕΡΩΦ", ΤΡΙΓΥΡΙΣΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΑΡΚΕΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΛΠΟΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ — ΦΩΤΟΓΡ. Μ.

αναγκών και κρίνων αυθαιρέτως διόκει τους δήμους υπείκων εις τας απαιτήσεις του κρατούντος κόμματος, ούτινος ήτο όργανον. Κατά τού κυβερνητικόν νομοσχέδιον αι αποφάσεις των δήμων, σχεδόν πάσαι, εις ουδεμίαν υπόκεινται έγκρισιν της προϊσταμένης αρχής. Οί δήμοι αποκτώσιν αυτοτέλειαν ενεργείας, αι δε προϊστάμεναι αρχαι καλούνται μόνον όπως έλέγχωσι τους Δήμους αν ενεργώσι εντός των όριων των νόμων· άλλ' εντός των όριων τούτων, άτινα ουδεμία αρχή δύναται να υπερβή, οι δήμοι έχουσι πλήρη ανεξαρτησίαν και ελευθερίαν ενεργείας.

Διά της έτέρας βίσεως αυτού τού νομοσχεδίου καθιστά την εκλογήν του Δημάρχου, ή ως αποκαλεί αυτόν, του Προέδρου του Δημοτικού Συμβουλίου, την εκλογήν δηλαδή της εκτελεστικής εξουσίας του Δήμου έμμεσον. Οί δήμαρχοι δεν θα εκλέγονται πλέον απ' ευθείας υπό των δημοτών, αλλά θα υποδεικνύωνται υπό του Δημοτικού συμβουλίου. Ούτω καταλύεται ή εξουσία του Δημάρχου, ήτις ήτο απεριόριστος μέχρι σήμερα, συγχρόνως δε τα Δημοτικά συμβούλια, τα όποια ήσαν απλή σκιά συνήθως, υπείκουσα εις τα νεύματα του Δημάρχου, του περιβεβλημένου όλην την δύναμιν της άμέσου παρά των δημοτών εκλογής, θα ανακτήσωσι την ισχύν, ή όποια πρέπει να ενυπάρχη εις τα συμβούλια, τα αντιπροσωπεύοντα την λαϊκήν θέλησιν, θα καταλυθή ούτως ή υπέρμετρος δύναμις του δημάρχου εκτρεπομένη συνήθως εις πολιτικήν δύναμιν συντελέσασα δε μέχρι

τούδε εις δημιουργίαν προσωπικών κομμάτων.

Εν τού προγράμματι της πολιτικής αναγεννήσεως έγκείται ή κατάλυσις αυτή της εξουσίας των δημάρχων, της όποίας συντελουμένης, τού πολιτικόν φρόνημα της χώρας έσται έντελώς ανεπηρέαστον εκ προσωπικών παθών και επιρροών, υπάρχει δε έλπις, ότι ή έμμεσος εκλογή του δημάρχου θα εισαχθή και δια τους υπό του νομοσχεδίου καλουμένους άστικούς δήμους, δηλαδή δια τας πρωτεύουσας των νομών και τας πόλεις, τας έχούσας πληθυσμόν υπέρ τας δέκα χιλιάδας κατοίκων. Υπέρ τούτου απεφάνθη όμοφώνως ή επιτροπή, υπάρχει δε βέβαιος έλπις ότι και ή Κυβέρνησις θέλει αποδεχθή την τού αυτήν πρότασιν της επιτροπής, μη αντιτιθεμένην, αλλά τουναντίον συνάδουσαν προς την βίασιν του κυβερνητικού νομοσχεδίου.

Η ψήφισις του νομοσχεδίου τούτου, συμπληρουμένου δια της ίδρύσεως των νομών ως νομικών προσώπων μετά συμβουλίων ευρύτερας τοπικής αυτοδιοικήσεως, έσται, μετά την συντελεσθείσαν αποκέντρωσιν των διαφόρων δημοσιών υπηρεσιών, τού μέγιστον και αναφαίρετον κήμα της επαναστάσεως. Εάν δε κατά την εν τή Βουλή συζήτησιν ή Κυβέρνησις ακούουσα και τας γνώμας των ειδημόνων, δεχθή τροποποιήσεις ευρύτερας εκείνων, ως υπέδειξε τή επιτροπή, μη αντιτιθεμένας όμως εις την βίασιν του νομοσχεδίου, υπάρχει ή έλπις, ότι ή διοικητική αναγέννησις της Ελλάδος έσται πλήρης, θα χρησιμεύση δε ως ασφαλής βίσις πάσης μεταγενεστέρας μεταρρυθμίσεως.

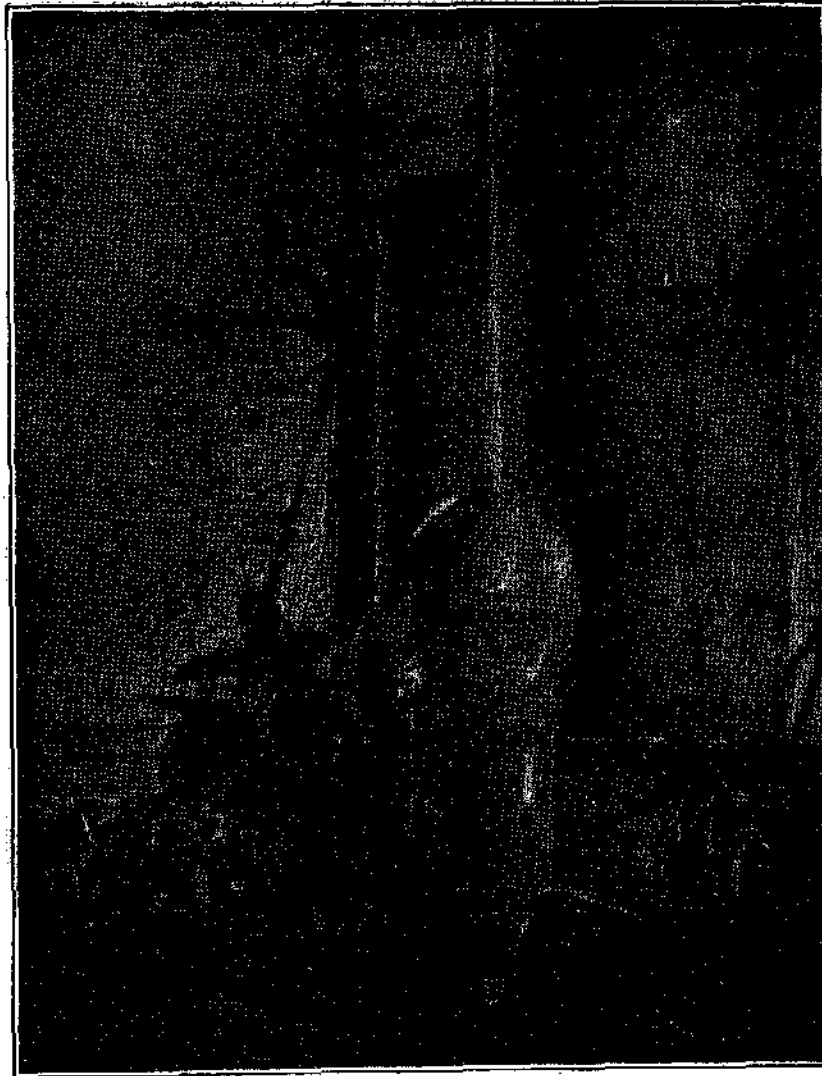
Δ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΠΙΘΗΚΟΥ*

Πώς συμβαίνει, άφου άσπρίσωμεν να ένθυμώμεθα, ως να ήσαν χθεσινά, πράγματα τα όποια πριν αλλάξωμεν τους γαλαθηνούς, κατά τού έπίθετον του κ. Κόντου, οδόντας μας, πολύ δε ολιγώτερον να ένθυμώμεθα όσα ήκολούθησαν άφου άπεκλήσαμεν φρονιμίτας, τούτο είνε ψυχολογικόν φαινόμενον, περι του όποιου έγραψαν οι σοφοί τόσα πολλά, ώστε έπόμενον είνε να μένη ακόμη σκοτεινόν. Δεν έχω σκοπόν να επιχειρήσω την λύσιν του, αλλά μόνον να είπω ότι δεν ήμπορώ μόν να όρίσω ακριβώς την χρονολογίαν των όσα έχω να δηγηθώ, άλλ' άφου τα ένθυμούμαι καλά πρέπει κατ' ανάγκην να είνε παλαιά.

* Από τα «Διηγήματα» του Έμμ. Ροίδη τόμος Β' εκδιδομένα προσεχώς εις την Λογοτεχνικήν Βιβλιοθήκην Γ. Φέξη.

Πρό άμνημονεύτων λοιπόν χρόνων, πριν αξιωθώ να γνωρίσω τον προκείμενον πίθηκον προσωπικώς, ητύχησα να τον ιδω εις καλλιτεχνικήν τινα έκθεσιν του Λιβόρνου ζωγραφιστόν. Η εικών ήτο άριστουργηματική και έφερε την ύπογραφήν του έξόχου ζωγράφου Ίζολα, ό όποιος δεν έσυνήθιζε να ζωγραφίζη, παρά μόνον θεούς, ήρωας, άγγέλους και παναγίας. Πώς λοιπόν έκαταδέχθη καταβαίνων από τον Όλυμπον και τον Χριστιανικόν Παράδεισον να εικονίση πίθηκον; Η λύσις της άπορίας είνε ότι ο πίθηκος δεν ήτο φανταστικόν ζώον, άλλ' ακριβές αντίγραφον άληθινού τετραπόδου άνηκοντος εις αυθέντην μυριάπολτον, τον τραπεζίτην και αρχαιολόγον Δημήτριον Κούστε, δαπανήσαντα τέσσαρας χιλιάδας τάλληρα δια να ζωγραφηθή ο πίθηκος υπό του πρώτου της Ίταλίας ζωγράφου, άπαραλλάκτως καθώς και όταν έπαθεν ο

ΕΠΑΝΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΦΥΡΑΝ ΤΟΥ "ΑΒΕΡΟΦ..."

ΕΚΙΤΣΟ Ε. Ι.

δηθείς πίθηκος κρονολόγημα, εκάλεσε τον πρώτον της Ίταλίας Ιατρόν Μπουφαλίτην δια να ποτίση την μαιμού του χαμόμηλα, θηριακήν και θερμόν οίνον. Πλήν της αγάπης προς τον πίθηκον ένυπήρχε πιθανώς εις τούτον και τις κλίσις, ουχι ακριβώς προς έπίδειξιν αλλά προς άπόδειξιν ότι ηδύνατο δια των εκατομμυρίων του να καταβιβάση μέχρι του πιθήκου του τας κορυφάς της τέχνης και της επιστήμης.

Ο πίθηκος εκείνος του είδους Chimpragi ήτο μεσαίου μεγέθους και όμοιάζεν εν συνόλω όλους τους πιθήκους. Φαίνεται εν τούτοις ότι ή όψις του είχε τι τού άριστοκρατικού, άφου εκ των θανμαστών της εικόνας άλλος Ισχυρότερο ότι όμοιάζε του Πρίγμαν Γίτζολη, άλλος προς την

κόμησάν Βαλοτόκραν, και τρίτος προς την έξοχον ποιήτριαν κόμησσαν Βαρθολομην' κατά μόν τους αντιπολιτευομένους ήτο ή εικών του άσχημοτάτου πρωθυπουργού, κατά δε τους κυβερνητικούς του δημαγωγού Ματζούσα.

Ενώ έκαστος έπειράτο να πιθηκοποιήση όσους δεν ήγάπα, αντίχησεν αίφνης πλησίον του όμίλου φωνή βαθυφώνου, τόσον όμως βαθεία, ώστε έφάνετο εκπορευομένη εκ των έγκμάτων της γής:

— Ο πίθηκος αυτός, κύριοι, έλεγεν ή φωνή ή άνήκουσα εις αυτόν τον τραπεζίτην και κτήτορα του ζφου Κούστε, δεν όμοιάζει με κανένα παρά μόνον με τον έαυτόν του. Αν τον εύρίσκετε αυτόν άναξίον να ζωγραφίζεται από τον Ίζολαν και να Ιατρεύεται από τον Μπουφαλίτην, σας προσκαλώ να έλθετε τού έσπέρας εις την οικίαν μου να τον ιδετε και έλπίζω ν' αλλάξετε γνώμην. Τον λέγουσιν Θωμάν και είνε σήμερα ή εορτή του. Θα άδειάσωμεν μερικώς φιάλας σαμπάνιαν εις την ύγειαν του.

Πλήν της κενώσεως φιαλών καμπανίτου εις

την εορτήν του πιθήκου ή αίφνιδια αυτή πρόσκλησις ουδέν είχε τού άλλοκοτον ή τού παράτυπον. Τού Λιβόρνου είνε ή τουλάχιστον ήτο μικρός τόπος και όλοι ένγαρρίζοντο ως καλόγηροι τού αυτού μοναστηρίου.

Περιττόν νομίζω να περιγράψω την μεγαλοπρέπειαν του Κουστείου μεγάρου τού κυριώτατον αυτού κόσμημα ήσαν καλλοναι έλληνορωμαϊκών αρχαιοτήτων του Ακράγαντος και των Συρακουσών, και ιδίως τού νομισματικόν μουσειόν. Η διπλή αυτή ιδιότης τραπεζίτου και αρχαιολόγου δεν θέλει φανή, ως πιστεύω, άσυμβίβαστος εις τους αναγνώστας ημών, άφου έχομεν και εν Αθήναις αξιόλογον τουούτον έπόμενον άλλως είνε οι αγαπώντες τα νομίσματα

ν' αγαπῶσιν ἐκτός τῶν νέων καὶ τὰ ἀρχαῖα.

Πλὴν ὅμως ἀρχαιολογικοῦ ἦτο εἰς τὸ μέγαρον ἐκεῖνο καὶ ζωολογικὸν μουσεῖον, ἢ μᾶλλον ἀληθῆς κιβωτός τοῦ Νῶε, διότι τὰ ζῶα ἦσαν ζωντανά. Εἶχεν εἰκοσιεπτά σκύλους παντὸς εἴδους καὶ μεγέθους, ἀπὸ τοῦ ποιμενικοῦ μολοσσῶ τῶν Ἀπεννίνων μέχρι τοῦ κυναρίου τῆς Μάλτας καὶ τῆς ἀλλῆς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Καρόλου, καὶ γάτας ἀναριθμήτους, τῆς Ἀγκύρας, τῆς Τάρμας, τριχόους τῆς Ἰσπανίας καὶ χρυσότριχας τῆς Περσίας. Ὁ Κούστε δύναται νὰ θεωρηθῇ Ἰωάννης ὁ πρόδρομος τῆς σήμερον ἀκμαζούσης γατοφιλίας. Ἀλλὰ τὸ πρὸ πάντων ἀξιοθαύμαστον ἦτο ἡ ἐντός παραρτήματος τοῦ ὑαλοφράκτου θερμοκηπίου μοναδικὴ συλλογὴ παντοίων ὑπερποντίων πτηνῶν ἀπὸ δύο μεγαλοπτερῶν στρουθοκαμήλων μέχρι τῶν θαμβούντων τὴν ὄρασιν μικροσκοπικῶν κολυβρίων, τὰ ὅποια ἠδύνατό τις νὰ παρομοιάσῃ πρὸς πετῶντας σμαράγδους καὶ σαπφείρους.

Ὅλον τὸ πτερωτόν, τὸ πτερωτόν καὶ τριχῶτον τοῦτο γένος ἐτρέφετο καὶ ὑπηρετεῖτο δαπάνῃ ἰδιαιτέρου προϋπολογισμοῦ, ἀνερχομένου εἰς ἑκατὰς χιλιάδας λιρῶν, τὸν ὅποιον παρυσίαζε κατὰ μῆνα ἰδιαιτέρως ὑπάλληλος, φέρων τὸν τίτλον Ἐπιμελητοῦ τῶν ζῴων, εἰς τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα τὸν βαρῶνον Κούστε.

Πίθηκον ὅμως εἶχε μόνον ἓνα, τὸν Θωμᾶν, ὅστις οὐδὲν εἶχε κοινὸν πρὸς τὰ τοῦ ζῴου, ἀλλὰ συνεκατοίκει, συνέτρωγε καὶ συνδιεσκέδαζε μετὰ τοῦ κυρίου του, τὸ δὲ περιεργότερον εἶνε, ὅτι καὶ συνεργάζετο μετ' αὐτοῦ ἐκτελῶν καθήκοντα βιβλιοθηκαρίου, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπενέμετο ἐνίοτε ἡ θέσις τοῦ βιβλιοθηκαρίου εἰς οὐκασινοὺς ὑπηρετας, μόνον ὅμως τῶν ἰδιωτικῶν βιβλιοθηκῶν, ἐνῶ διὰ τὰς δημοσίας ἐθεωρεῖτο τὸ ἀξίωμα ὡς μᾶλλον ἀρμόζον εἰς τοὺς λογίους. Ἐνδέχεται νὰ μετέβαλε κ' ἐκεῖ τὰ πράγματα ὁ θρίαμβος τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐθίμων. Ὅταν τὸ ἑσπέρας μετέβημεν εἰς τὸ Κούστειον μέγαρον, ἔσπευσε πλὴν τοῦ οἰκοδεσπότου νὰ δεξιωθῇ ἡμᾶς καὶ ὁ πίθηκος Θωμᾶς τείνων κατὰ μίμησιν τοῦ κυρίου του εἰς ἕκαστον ἡμῶν τὴν χεῖρα. Διὰ τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας εἶχεν ἐνδυθῆ τὴν στολὴν τοῦ ἀξιωματοῦ του, φράκον ἀπὸ κυανοῦν βελούδου, ἐρυθρὸν βρακίον καὶ λαίμοδέτην ἐκ τριχάπτου καὶ καμέλιαν εἰς τὴν κομβιοδόχην. Ὁ Θωμᾶς ὁμοίαζε πολὺ μετὰ τὴν εἰκόνα του καὶ ἦτο ὅσον εὐμορφος δύναται νὰ εἶνε πίθηκος. Ἄν δὲν ἐφοβούμην νὰ μὴ θεωρηθῶ ἀντιφάσκων, θὰ ἔλεγα ὅτι ἦτο εὐμορφος ἀσχημοσύνης.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἦσαν τὰ ἐξωτερικά, τὰ δὲ ἠθικά καὶ πνευματικά προσόντα τοῦ Θωμᾶ ἦσαν πολὺ ἀνώτερα τούτων.

Ἀφοῦ μᾶς διηγῆθη ὁ ἀθέντης του πῶς

ἔτυχε νὰ τὸν εἶρη χειμερινὴν τινὰ νύκτα εἰς τὸν δρόμον ἀστεγονοῦ καὶ πειναλέον, ἀπετάθη ἔπειτα πρὸς αὐτόν: Θωμᾶ, εἶπε, διηγῆσου εἰς τοὺς κυρίους τίς ἦτο ὁ πρῶτος σου ἀθέντης καὶ διατί σ' ἔρριπεν εἰς τὸν δρόμον.

Ὁ πίθηκος ἔφερε σκαμνίον ἀντικρῦ τοῦ τοίχου, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν διπυλίων του, ἤρχισε νὰ περιστρέφῃ τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν προσκεκλημένων, ὡς νὰ ἤθελε νὰ τοὺς ἐπιθεωρήσῃ ὅλους, καὶ ἐπὶ τέλους προσήλωσεν αὐτὸ ἐπὶ τινὰ τὴν ὠραιότεραν τῆς ὀμηγύρεως κυρίαν ἀφοῦ τὴν ἐκύταξεν ἐπὶ τινὰς στιγμᾶς, ἔλαβε τὴν ἄκραν τῆς οὐρᾶς του μεταξὺ τῶν δακτύλων καὶ ἤρχισε νὰ περιφέρῃ αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὸν τοῖχον καὶ ἐπὶ τινὰ ὄραν ἐξηκολούθησε νὰ κυττάξῃ ἐναλλάξ τὸ πρότυπον του καὶ νὰ μεταχειρίζεται ὡς χρωστήρα τὴν οὐράν του.

— Ὡς βλέπετε, κύριοι, εἶπεν ὁ βαρῶνος, ὁ πρῶτος τοῦ Θωμᾶ ἀθέντης ἦτο ζωγράφος. Καὶ ἐκέρδιζε πολλά; ἠρώτησε τὸν πίθηκον.

Ὁ ἐρωτώμενος ἐβύβησε τὴν χεῖρα εἰς τὴν τσέπην τοῦ βρακίου του, τὴν ὅποιαν ἐξηγάγε καὶ ἀνέτριψε διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι δὲν περιεῖχεν ἀπολύτως τίποτε· ἐκτύπησεν ἔπειτα δις καὶ τρις τὴν κοιλίαν του διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦτο ὅσον καὶ ἡ τσέπη του κενὴ καὶ ἤρχισε νὰ ὑποκρίνεται τὴν πείναν διὰ παντομίμας ἑκταῆς καὶ ἐκπλήξῃ καὶ τὸν δόκτωρα Ταννερ τὸν νηστευτὴν. Μετὰ ταῦτα ἔτρεξε πρὸς τὸ ἐντός τῆς αἰθούσης κρεμάμενον κορδόνιον τοῦ κωδωνίσκου καὶ ἤρχισε νὰ σύρῃ αὐτὸ κατὰ διαστήματα καὶ βιαίως.

— Θέλει νὰ μᾶς εἰπῇ, ἠρμήνευσεν ὁ κύριός του, ὅτι ὁ πρῶτος ἀθέντης του ἐδέχτο πολλὰς ἐπισκέψεις.

Ὁ πίθηκος τότε ἤρχισε νὰ παρῶδῃ τὰς κινήσεις δανειστοῦ ζητούντος χρήματα παρὰ μὴ ἔχοντος καὶ ὀργισμένου ὅτι δὲν τὸν πληρώνουν. Μετ' ὀλίγον ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης καὶ ἀμέσως ἐπέστρεψε φέρων ἐπὶ τῶν παρδαλῶν ἐνδυμάτων του μαῦρον ἐπαναφόριον, ὀμματοῦα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του πῖλον τρικαντῶ. Ἡ φυσιογνωμία καὶ ἡ συμπεριφορὰ του εἶχε μεταβληθῆ ἐπὶ τὸ σοβαρώτερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον. Ἐκράτει εἰς τὴν ἀριστερὰν φύλλον χάρτου καὶ ἐσάλεινε τὴν οὐράν του ὡς γραφίδα. Ἐν τοιαύτῃ περιβολῇ περιῆλθε τὴν αἰθούσαν σταματῶν πρὸ ἐκάστου τῶν ἐπίπλων, τῶν ἀνακλιντῶν, ἐρμαρίων, καθρεπτῶν, λαμπτήρων καὶ τῶν ἄλλων, τὰ ἐξήταξε δὲ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ὡς θέλων νὰ ἐπιμύση τὴν ἀγοραῖαν τιμὴν των, τὴν ὅποιαν ἐσπενδεν ἔπειτα ὡσεὶ νὰ σημειώσῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ἡ μίμησις δικαστικοῦ κλητήρος ἐνεργούντος ἀπογραφῆν καὶ κατάσχεσιν ἦτο τελεία καὶ κωμικῶς σοβαρὰ, ὥστε πάντες, μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ παρισταμένου προέδρου τῶν Ἐφετῶν, ἐξεκαρδίζοντο διὰ τὴν

ἐκφραστικωτέραν καὶ τῆς τοῦ περιωνύμου μίμου Σκέιζη παντομίμαν τοῦ πίθηκου.

— Πιστεύω, κύριοι, εἶπεν ὁ βαρῶνος, ὅτι εἶνε περιττὸν νὰ σᾶς ἐρηγνέσω ὅσα σᾶς ἐξέθεσεν ὁ πίθηκος μου, πῶς δηλαδὴ κατεσχέθησαν καὶ ἐπωλήθησαν τὰ σκεῦη τοῦ ζωγράφου καὶ εὐρέθη οὕτω εἰς τὸν δρόμον ὁ πίθηκος μου ἀστεγος καὶ πειναλέος.

Ἡ ἑσπερὶς ἐτελείωσε δι' ἀφθόνου καταλύσεως ὄχι μόνον βαναυῶν καὶ ἀνανάων, ἀλλὰ καὶ κερασιῶν, τῶν ὁποίων ἡ παράθεσις κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἄκρον ἄκρον πολυτελείας καὶ ἡγεμονικότητος καισαρικῆς. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀπαράμιλλοι ἦσαν τοῦ γυναικαρέσκου πίθηκου αἱ φιλοφρονήσεις πρὸς τὰς κυρίας, ἡ καθαριότης καὶ ἡ χάρις μετὰ τὴν ὅποιαν ἐξεφλούδιζε καὶ ἐπρόσφερον εἰς αὐτὰς τὰς βαναύσας ἢ ἐκράμα εἰς τὰ αὐτὰ τῶν δίδυμα κεράσια ἀντὶ ἐνωτιῶν ἢ τὰς ἐπροκάλει νὰ βρέξωσι τὰ ῥόδινα χεῖλη των εἰς τὸ νέκταρ τοῦ Βεζουβίου, τὸ ὅποιον ἐπωνομάσθη δάκρυ τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἠδύτητα τῆς γεύσεως καὶ τοῦ ἀρώματος. Πολλοὶ δὲ ἐκενώθησαν καὶ φιάλοι μαλβασίας καὶ καμπανίτου εἰς ὑγείαν τοῦ Θωμᾶ, ὅστις ἠχαρίζεται ὑποκλιόμενος καὶ ἀντέπιπε σουμάδα, τὴν ὅποιαν εἶχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ προτιμᾷ παντὸς ἄλλου ποτοῦ.

Κατὰ τὴν ὄραν τῆς ἀναχωρήσεως ἐπρόσπεμψε μέχρι τῆς κλίμακος πάντας τοὺς τιμῆσαντας τὴν ἐορτὴν, σφίξας τὴν χεῖρα τῶν κυρίων ὡς ἄγγλος ἐπατριδῆς καὶ ἀσπασθεῖς τὴν τῶν δεσποινῶν ὡς γάλλος ἱππότης. Οὐδὲ παρέλειψε τὸ τελευταῖον τοῦτο δυσάρεστον καθήκον, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ βαρῶνος Κούστε διεκρίνετο ὡς δεινότητος τῆς Τοσκανίας ἐραστής, ἐκτιμητῆς ὄχι μόνον μαρμαρίων καὶ νομισμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ζωῆς γυναικείας καλλονῆς. Ὅπως ὁ Πυθαγόρας, ὁ Θαλῆς, δὲν ἐνθυμούμαι, εἶχεν ἐπιγράψῃ ἐπὶ τῆς εἰσοδοῦ τῆς σχολῆς αὐτοῦ: «Οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσείτω», οὕτω καὶ ὁ βαρῶνος ἀπέκλειε τῆς αἰθούσης του πᾶσαν ἀσχημοσύραν, ἔστω καὶ ἂν ἦτο ἀπόγονος τῶν Μεδίκων.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἦσαν τοῦ Θωμᾶ αἱ διασκέδασεις, ἡ δὲ ἐργασία του ἦτο, ὡς ἤδη εἶπομεν, ἡ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων τοῦ βιβλιοφύλακος. Ὅσας ὁ βαρῶνος ἐκλείετο εἰς τὸ σπουδαστήριόν του διὰ νὰ ἐργασθῇ, ὁ Θωμᾶς ἐγκαθιδρύετο ἐπὶ τῶν γιγαντιαίων τόμων τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ Βισκόντι καὶ δὲν ἐπέτρεπε τὴν εἰσοδὸν παρὰ εἰς μόνους τοὺς συναδέλφους τοῦ κυρίου του ἐν ἀρχαιολογίᾳ. Ὅσας ἤκουε κρουόμενον τὸν κώδωνα τῆς ἀδελίου θύρας, ἔτρεχεν εἰς τὸ παράθυρον νὰ ἰδῇ τίς ἦλθε, καὶ ἔπειτα ἐπανερχόμενος, τόσον πιστῶς ἀπεμμεῖτο τοῦ ἐπισκέπτου τὴν στάσιν καὶ τὰς κινήσεις, ὥστε ὁ κύριος αὐτοῦ, μαντεύων ἀσφαλῶς τίς εἶνε ὁ

ἐπισκέπτης, ἠδύνατο ἐγκαίρως νὰ εἶπῃ εἰς τὸν θαλαμηπόλον του νὰ τὸν εἰσάξῃ ἢ νὰ τὸν ἀποκλείσῃ. Τὰ ἐρμάρια τῶν βιβλίων ἐφθάναν μέχρι τῆς ὀροφῆς, ἀλλ' ὁ Θωμᾶς σπουδάσας πιδανῶς κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν τὴν ἀναρρηχητικὴν τέχνην εἰς τοὺς ἑκατονταπῆχαις κορμούς τῶν φοινίκων, τῶν ἀρτοκάρπων καὶ τῶν κοκκοδένδρων τῶν παρθένων δασῶν τῆς πατρίδος του, οὐδεμίαν ἠσθάνετο δυσκολίαν ν' ἀναρρηχθῆ μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς βιβλιοθήκης, νὰ λάβῃ τὸ ζητούμενον βιβλίον καὶ νὰ τὸ προσφέρῃ εἰς τὸν μελετῶντα, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφύσα ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐτίνασσε πρὸς ἀπόσειαν τοῦ κονιορτοῦ. Ἐν ἀρχῇ ἔπρεπε νὰ τοῦ δεικνύῃ διὰ τῆς ἄκρας καλαμίου τίνα τόμον θέλει, κατόπιν ὅμως συνηθίσας ὁ πίθηκος νὰ συνδυάξῃ τὸ ἄκουσμα τοῦ δείνου φωνήματος πρὸς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον, τὸν μεγάλον ἢ τὸν μικρόν, τὸν δεμένον ἢ τὸν ἄδετον, τὸν ὑψηλὰ ἢ χαμηλὰ, τὸν πράσινον ἢ τὸν κόκκινον τόμον, οὐδέποτε ἐκομίξεν ἄλλο σύγγραμμα ἐκτός τοῦ ζητηθέντος ἢ ἐτοποθετεῖ αὐτὸ εἰς ἄλλην πλὴν τῆς οἰκείας θέσιν μετὰ τὴν χρῆσιν. Πράγματι ἡ ταχύτης τῆς προσαγωγῆς τοῦ βιβλίου καὶ ἡ ἀπόσεισις τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ θορύβου πατημάτων εἶνε τὰ πρῶτα καὶ ἀπαραίτητα πρὸς μελέτην ἐφόδια, προκαλῶ δὲ τὸν Ἐφορον τῆς Λαυρεωτικῆς νὰ μοῦ ἐπιδείξῃ ἓνα μόνον βιβλιοφύλακα δυνάμενον νὰ συγκριθῇ μετὰ τὸν ἰδικόν μου.

Ἐξ ὅλων ὅμως τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἀθέντην του ὁ Θωμᾶς, ἡ μεγίστη βεβαίως εἶνε ὅτι τοῦ ἔσωσε τὴν ζωὴν. Ὁ βαρῶνος, καίτοι ἀπὸ πολλοῦ δὲν ἦτο νέος, ἐξηκολούθει ν' ἀγαπᾷ τὰς εὐθύμους ἀγρυπνίας, τὸ δάκρυ τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἀνανάδες, τοὺς φασιανοὺς καὶ τὰς παραβίδαις. Ἐκ τούτων συνέβη νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν ἐπιούσαν καλοῦ δείπνου ἀνίκανος νὰ τὰ χωνεύσῃ, ἡ δὲ ἀνικανότης του ἀνθίστατο ἀπὸ τριῶν ἡδῆ ἡμερῶν εἰς ὅλα τὰ ἱατρικά. Ὁ τελευταῖος προσκληθεὶς Ἀσκληπιάδης ἐνεφανίσθη κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας του φιῶλην τοῦ πασιγνώστου δραστικοῦ, τὸ ὅποιον μόνον ἠδύνατο νὰ σώσῃ, διὰ βιαίου κλονισμοῦ, τὸν πάσχοντα ἀπὸ ἀφύνκτου ἐπιχειμένου θανάτου, ἢ συνείδησις του ὅμως τοῦ ἐπέβαλλε νὰ δηλώσῃ ὅτι ὑπῆρχε τις μικρὸς κίνδυνος μὴ δὲν δυνηθῇ ν' ἀνθέξῃ ὁ ἀσθενὴς εἰς τοῦ κλονισμοῦ τούτου τὰς συνετείας.

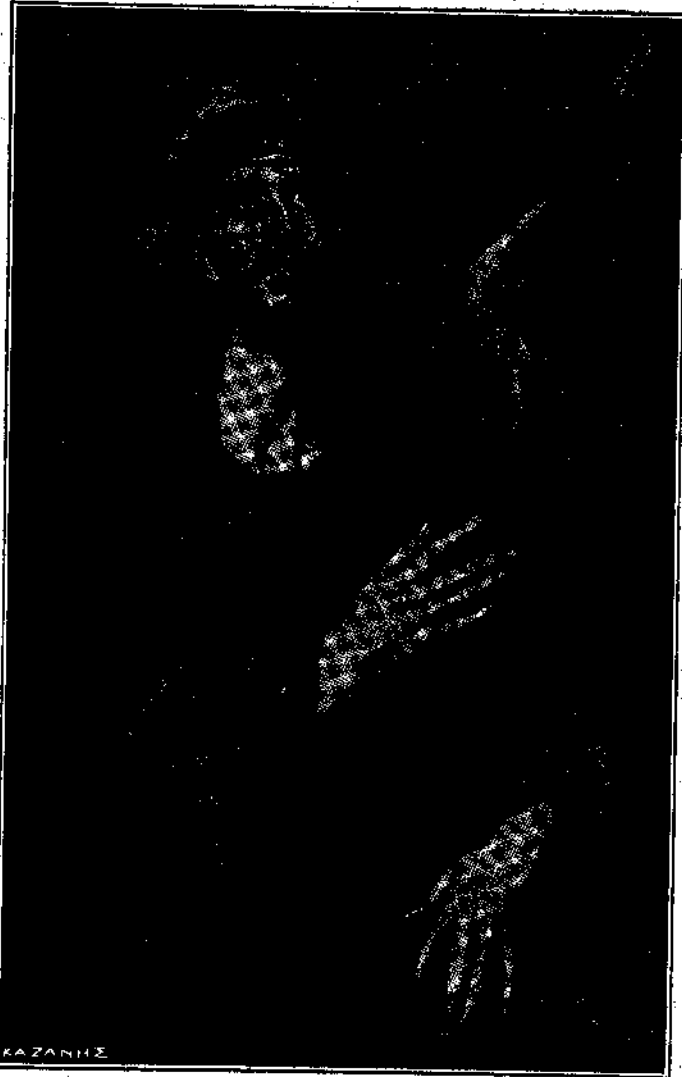
Ὁ βαρῶνος ἐδίσταξε ν' ἀναρρήξῃ τὸν κύβον καὶ ὁ ἱατρὸς παρέτασσε ἐπιχειρήματα ὅτι προτιμότερα βεβαίον θανάτου ἦτο ἡ μεγίστη πιθα-

¹ Ὁ τοιοῦτος συνδυασμὸς ὀρισμένου τινὸς ἡχοῦ πρὸς ὀρισμένον ἀντικείμενον δὲν ὑπερβαίνει τὴν νοημοσύνην οἰκοσιῶν τινῶν ζῴων κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Δαρβίνου κλπ.

νότης να σωθῆ, όταν ὁ πύθηςκος ἤρπασε ἀπὸ τῆς τραπέζης τὸ λατρικόν, ἀνέβη ἐπὶ ἑρμαρίου καὶ ἤρχισε νὰ παρατηρῆ αὐτὸ μετὰ προσοχῆς, νὰ τὸ δοσφαίνεται καὶ ἔπειτα ν' ἀποστρέφῃ τὸ πρόσωπον μετ' ἀηδίας, νὰ κιντᾶξῃ τὸν ἀσθενῆ καὶ νὰ σείῃ τὴν κεφαλὴν ὡς συμβουλευόντων αὐτὸν νὰ μὴ λάβῃ τὸ δύσοσμον λατρικόν. Ἐπὶ τέλους, ἤρχισε νὰ κινή τὴν φιάλην ἄνω καὶ κάτω, ὡς ἂν εἶχεν ἀναγνώση ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς τὸ στερεότυπον: «Ἀνακίνησον πρὶν ἢ λάβῃς».

Ἡ παντομίμα ἦτο εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐκφραστικὴ καὶ ὑπερφυῶς κωμικὴ, ὥστε δύο ἐκ τῶν παρισταμένων φίλων τοῦ ἀσθενοῦς κατέληφθησαν ὑπὸ γέλωτος ἀκρατήτου καὶ σπασμωδικοῦ. Ὁ γέλωσ οὗτος ἐξεργάγη ὡς βόμβα, μετεδόθη ὡς πυρκαϊά, κατέλαβε τοὺς προσελθόντας ἀπηρέτας καὶ ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸν τὸν ἐπιθανάτιον βαρῶνον, τὸσον ἀκράτητος καὶ σφοδρός, ὥστε ἤρκεσε νὰ προκαλέσῃ τὸν ἐπιδικώμενον διὰ τοῦ δραματικοῦ κλονισμοῦ καὶ νὰ σώσῃ τὸν ἀσθενῆ.

Ὁ βαρῶνος ἔζησεν ἀκόμη χάρις εἰς τὸν Θωμᾶν πέντε ἔτη καὶ ἐπόμενον ἦτο νὰ μὴ τὸν λησμονήσῃ εἰς τὴν διαθήκην του. Ἐκληροδότησεν αὐτὸν εἰς τὸν φίλον του Καρπέτην διευθυντὴν τοῦ Ζωολογικοῦ κήπου μετὰ τρισχιλίων φράγκων εἰσοδήματος πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ, ἑφ' ὅσον ἔζη, καὶ περιπλέον διακοσίας χιλιάδας πρὸς πλουτισμὸν τοῦ κήπου. Ἡ πρὸς τὸν Θωμᾶν στοργὴ καὶ μητρικὴ πρόνοια τοῦ μακαρίτου ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν ἔξεχασε νὰ σημειώσῃ εἰς τὴν διαθήκην του καὶ μέχρι τίνος βαθμοῦ πρέπει νὰ θερμαίνεται τὴν νύκτα τὸ κατά-

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΦΕΡΩΝ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ

Α. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ.

λυμά του, καὶ τίνα νὰ παρατίθενται εἰς αὐτὸν φαγητά, μὴ λησμονήσας οὐδὲ τὴν σουμάδα.

ΕΜΜ. ΡΟΪΔΗΣ

ΤΟ «ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ», ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

— ΜΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΡΕΣΤΕΙΑΣ —

Ὅτι τὸ θέατρον ὑπῆρξε πάντοτε ἕνας κλάδος τέχνης με ἰδίας συνθήκας καὶ ἀπαιτήσεις ξεχωριστάς εἶναι μία πραγματικότης εἰς τὴν ὁποίαν ἐσκόνταψαν πολλοὶ ποιηταί, ἀκόμη καὶ μεγάλοι δημιουργοί, εἴτε διότι δὲν ἔτυχε νὰ

κυριαρχῆ τὴν ἐμπνευσίαν των ἢ δραματικὴ ἰδιότητα, εἴτε διότι δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσουν τὰ ἰδιαίτερα ἀπαραίτητα μέσα, με τὰ ὁποῖα δύναται μόνον νὰ δοθῆ μία πλήρης αἰσθητικὴ συγκίνησις ἀπὸ τὴν σκηνήν. Ὁ λόγος γινώσκαι

τῆς σκηνῆς, ὅσον καὶ ἂν εἶναι συνειδησιμένη κοινοτοπία, ἐν τούτοις ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ θεάτρον ἀποδεικνύεται μία ἀλήθεια, ποὺ φαίνεται τὸσον συνειδησιμένη, ἀκριβῶς διότι βεβαιώνεται τὸσον πολὺ ἀπὸ τὴν πείραν.

Ἄλλὰ πάλιν ἂν τὸ θέατρον, ἀκριβῶς διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν φυσικὸν προορισμὸν του, ἐπιβάλλῃ ἰδιαίτεροὺς ὁρους καὶ περιορισμοὺς εἰς τὸν ποιητῆν, ποὺ θὰ τὸ ἐκλέξῃ ὡς μέσον διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐσωτερικὴν δημιουργικὴν ὁρμὴν του, ἂν τὸ θέατρον εἶναι πράγματι ἕνας κλάδος τέχνης με ξεχωριστοὺς ὁρους ὑπάρξεως, εἶναι ὅμως καὶ μία τέχνη με ὑπόστασιν ἰδίαν, ἀδύνατον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν δραματικὴν ποιήσιν, τῆς ὁποίας γίνεται ἐκφραστικὸν μέσον; Εἶναι δηλαδὴ τὸ θέατρον σκοπὸς ἢ μόνον μέσον; Ἡ ἀποστολὴ του εἶναι νὰ μᾶς παρέξῃ τὴν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν με στοιχεῖα αὐθάρκτα, ἢ μόνον ἐρημνεῖον τὸ δραματικὸν ἔργον, δίδον εἰς αὐτὸ μορφὴν πλαστικωτέραν καὶ μᾶλλον αἰσθητήν; Με ἕνα λόγον, ὁ ποιητῆς ὀφείλῃ ὑποταγῆν εἰς τὰς ξεχωριστάς ἀπαιτήσεις τοῦ θεάτρον, καὶ τὸ θέατρον ἔξ' ἄλλου δὲν ὀφείλει ὁμοίαν ὑποταγῆν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἔφος τοῦ ποιητοῦ, τὸν ὁποῖόν ἔρχεται νὰ ἐρημνεύσῃ;

Εἰς τὰς μέχρι τοῦδε μεγάλας ἐποχὰς δραματικῆς ἀκμῆς, ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, τὴν γαλλικὴν τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, τὴν σαιξπηρικὴν ἢ τὴν ἰσπανικὴν εἴτε παρουσιάζονται ἐναρμονισμένοι οἱ δύο παράγοντες εἴτε τὸ θέατρον μένει ὑποταγμένον εἰς τὸν ποιητῆν. Ὁ λόγος τοῦ ποιητοῦ ἦτο τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τῆς καλλιτεχνικῆς συγκινήσεως, ἢ δυνατὴ ὑπόκρισις δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἄλλο παρά μέσον ἐνισχύσεως τῆς δραματικῆς ἐκφράσεως, ἢ σκηνικὴ διακόσμησις, ὅπου δὲν ἦτο συμβολικὴ, δὲν ἔφθασε πέραν ἀπὸ τὴν ὑποδήλωσιν τοῦ περιβάλλοντος, ὅπου ἐξελίσσειται ἢ δράσις. Ἡ προσπάθεια νὰ δοθῆ μία αἰσθητικὴ συγκίνησις με στοιχεῖα ἔξω ἀπὸ τὴν ποιητικὴν οὐσίαν τοῦ ἔργου, εἶναι ἐπιχειρήσις τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ προῖον τῆς ἐξελίξεως τῆς σκηνοθετικῆς τέχνης. Ἡ πρόοδος τῆς μηχανικῆς, ἢ ὁποία ἔφερε ἀνατροπὴν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ὁρους τῆς ζωῆς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴν ἀνατρέψῃ καὶ τὸ θεατρικὸν καθεστῶς. Καὶ οὕτω ἡ σκηνὴ ἤρχισε νὰ ζητῆ νὰ χειραφετηθῆ ἀπὸ τὴν δουλείαν εἰς τὸν ποιητῆν καὶ νὰ αναπτυχθῆ εἰς τέχνην ἀδύνατον, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ ποιητικὸν ἔργον δὲν εἶναι παρά μέσον ἐκδηλώσεως τῆς σκηνοθετικῆς τέχνης. Ἄλλὰ εἶναι τοῦτο ἢ ἀναγκαία ἐξέλιξις τοῦ θεάτρον ἢ εἶναι μόνον ἐκφυλισμὸς του; Πρὸ τοῦ προβλήματος αὐτοῦ εὐρίσκεται ἡ ἐποχὴ μας.

Ἡ θεατρικὴ αὐτὴ ἐπανάστασις εἰς τὴν Γερμανίαν εἶναι συνδεδεμένη με τὸ ὄνομα τοῦ Μὰξ Ράινχαρτ, καὶ τὸ θέατρον του, τὸ περίφημον

«Γερμανικὸν θέατρον» τοῦ Βερολίνου, εἶναι ἡ σκηνή, ὅπου τὸ κίνημα ἔλαβε τὴν ριζοσπαστικωτέραν ὄψιν του. Τὸ ἔμβλημα τῆς σκηνοθετικῆς τέχνης τοῦ Ράινχαρτ εἶναι ὅτι τὸ θέατρον ἀνήκει εἰς τὸ θέατρον καὶ ὡς προσπίθειάν του ἔχει νὰποδώσῃ τὸ θέατρον εἰς τὸ θέατρον, ἢ φανταστικὴ ποικιλία τοῦ ὁποίου μαζί με τὸ ἀπεριόριστον τῶν ἐναλλαγῶν καὶ τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν καὶ σύμμειξιν ἤχου, λόγου, χρώματος, γραμμῶν, ρυθμοῦ, δημιουργοῦν τὸ ἔδαφος ὅπου δὲν ἀναδίδονται αἱ βαθύτεραι ἐπενέργειαι τοῦ. Κατ' αὐτόν, θέατρον καὶ φιλολογία εἶναι δύο διαφορετικὰ πράγματα. Τὸ θέατρον δὲν εἶναι οὔτε ἠθοπλαστικόν, οὔτε φιλολογικὸν ἴδρυμα, πολὺ δλιγώτερον ἀπλοῦς ὑπηρετῆς τῆς ποιήσεως. Εἶναι μαγικὸς φανός, ποὺ ζητεῖ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ πλήθος τῶν δραμάτων εἰς ὅλην τὴν ἀπαστραπτοσαν λάμψιν των. Τὴν ζωὴν, ποὺ γεμίζει τὴν σκηνήν, τὴν θέλει νὰ εἶναι πλουσία ὅπως ὁ κόσμος, νὰ μᾶς δείχνῃ βοθεῖα καὶ μαύρα χρώματα, καθὼς φαίδρα καὶ φωτεινά. Θέλει παρὰ τὰ ἐπιβλητικὰ χωρικά νάντηχοῦν ἀπὸ τὴν δοχίστραν τοῦ περιχαρεῖς μελωδία καὶ δὲν δειλιά ἀκόμη νὰ παρουσιάζῃ καὶ ἐλαφροὺς χοροὺς καὶ γαργαλιστικὰς κινήσεις. Τοῦ ἀρέσει νὰ ἐναλάσ-

Ἡ Ὀρέστεια εἰς τὸ «Γερμανικὸν θέατρον». Ἡ κλίσις τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὰς Ἐρμινίδας

σονται τραγούδια και πηδήματα, βιολιά και σφυρίγματα, δάκρυα και γέλια και οι ήθοιοι του, πότε να βυθίζονται εις τὰ ψυχικά ἄδυνα, πότε να σκοραίζουν τὸν ἔρωτα και τὴν χαρὰν των και σύμφωνα με τὴν φύσιν των νᾶλλάζουν ὄψεις, σημερον να εἶναι τραγικοί, αὔριον παλιάτσι.

Ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν τοῦ θεάτρου βλέπει κανεὶς ὅτι καὶ ποιήσεις και ὑπόκρισις ὑποβιβάζονται εἰς δευτερευόνα βοηθητικά μέσα διὰ τὴν θεατρικὴν ἐντύπωσιν, ἡ ὁποία και μόνη τὸν ἐνδιαφέρει. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δύο σημεῖα στηρίζονται αἱ μεγαλύτεραι και σοβαρότεραι ἀντιλογίαι κατὰ τῆς θεατρικῆς αἰσθητικῆς τοῦ Ράινχαρτ, κατὰ τῆς πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν ἐξελλίξεως τοῦ θεάτρου. Διότι ὅταν ὁ λόγος τοῦ ποιητοῦ, ἐνδυναμούμενος διὰ τῆς ὑποκριτικῆς τέχνης, δὲν εἶναι τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τῆς αἰσθητικῆς συγκινήσεως, ὁ κίνδυνος εἶναι ἐγγύς: ἡ συγκίνησις χάνει τὸν ἑσωτερικὸν χαρακτήρα της και ἀπευθύνεται περισσότερο εἰς τὰς αἰσθήσεις παρὰ εἰς τὴν ψυχὴν. Τὸ θεᾶτρον ἴσως να εἶναι μαγικὸς φανὸς, ἀλλὰ φανὸς ποὺ βοηθεῖ να δειχθῆ φωτεινότερα ἢ οὐσία τοῦ ποιητικοῦ ἔργου, ποὺ παρουσιάζει ἐντονότερον τὸ δράμα τοῦ ποιητοῦ ἔμπρὸς μας, ὄχι ὅμως και μαγικὸς φανὸς, ποὺ μεταχειρίζεται ὡς πρόσχημα τὸ ποιητικὸν ἔργον διὰ να μᾶς θαμπώσῃ με τὸ πλήθος δραμάτων ξένων πρὸς τὴν ποιητικὴν οὐσίαν ἢ δευτερευούσης σημασίας διὰ τὴν ψυχικὴν συγκίνησιν, με τὴν ὁποίαν ἐπενεργεῖ μόνον ἡ τέχνη. Ἡ παρομοία ἀντίληψις τοῦ θεάτρου μεταθέτει τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος ἀπὸ τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ σκηνοθέτου, ἀπὸ τὴν δραματικὴν τέχνην εἰς τὴν σκηνακὴν τέχνην.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν, ἡ δημιουργικὴ ἀξία τοῦ Ράινχαρτ μένει βεβαίως ἀναμφισβήτητος. Ἡ φαντασία του δὲν γνωρίζει φραγμούς, ἡ τόλμη του δὲν σταματᾷ πρὸ κανενὸς ἐμποδίου και προτιμᾷ τὴν βίαν παρὰ τὴν ὑποχώρησιν. Ἡ σκηνοθεσία του εἶναι ἓνα μίγμα πραγματικοῦ και ρομαντικοῦ, ἀπλότητος καὶ ἐπιτηδεύσεως και ὑπερβολῆς και ποιικιλίας μέχρι χάους. Ἰσως ὄχι διὰ νᾶνταποκριθῆ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἠθοποιῶν και τοῦ κοινού, ἀλλὰ διὰ να ἐξωτερικεύσῃ τὴν ἑσωτερικὴν ὁρμὴν του, εἰς διάστημα ἁλίγων μόνων χρόνων ἔχει ἀνοίξει τὰς πύλας τοῦ θεάτρου του εἰς τὰ δραματολόγια ὅλων σχεδὸν τῶν ἐποχῶν και τῶν ἔθνων: ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους τραγικούς ἕως τοὺς Γερμανοὺς κλασσικούς, ἀπὸ τὸν Σαίξπηρ ἕως τὸν Μάτερλιγγ, ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη ἕως τὸν Σόου, ἀπὸ τὸν Ἰψεν και τὸν Ἐμπελ ἕως τὸν Ὀυλεμπουργ και τὸν Βέντεκιντ. Τὰ κυριώτερα ἔργα τῆς συγχρόνου νεορομαντικῆς γερμανικῆς σχολῆς προ-

τοπαρουσιάσθησαν εἰς τὸ «Γερμανικὸν θεᾶτρον», οἱ νεοκλασσικοὶ τοῦ τελευταίου συρροῦ εἶναι προστατευόμενοι τοῦ διευθυντοῦ του. Πᾶν ὅ,τι τοῦ προσφέρει εὐκαιρίαν να δεῖξῃ σκηνακὴν λαμπρότητα καὶ ἑναλλαγὴν εἰκόνων περὶ ἀπὸ τὴν σκηνακὴν του. Ἐπειδὴ τὴν προσφέρει περισσότερο παντὸς ἄλλου ὁ Σαίξπηρ, σταματᾷ εἰς αὐτὸν συχνότερα. Τὸ «Ὀνειρον θερινῆς νυκτὸς» τὸ «Χειμωνιάτικο παραμῦθον», ὁ «Ἐμπορος τῆς Βενετίας» ἔχουν ἀριθμησὶ ἐκατοντάδας παραστάσεων. Ἐχει εἰς τὴν διάθεσίν του και γνωρίζει να ἐκμεταλλεύεται ὅ,τι ἐπίσης τοῦ προσφέρει ἢ σύγχρονος μηχανικὴ τὴν περιστροφικὴν σκηνακὴν ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει συχνὰς ἀμέσους ἀλλαγὰς, τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς με τὸ ὁποῖον κατορθώνει να μεταβάλλῃ εἰς θάλαμον μαγικὸν τὸ θεᾶτρον. Ὅσον και ἂν συχνὰ ἀρέσεται να φθάσῃ εἰς νατουραλιστικὰς ὑπερβολὰς, ἢ καθᾶντὸ φύσις του ῥέπει περισσότερο εἰς τὸν ρομαντισμὸν. Ἡ προτιμῆσις του εἶναι ἡ νύκτα και τὸ μυστήριον. Αὐτὴ τοῦ δίδει τὴν περίστασιν να δώσῃ πλέον φαντασμαγορικὰς εἰκόνας και διαθέσεις. Ὁ σκοπὸς του δὲν εἶναι βέβαια να δίδῃ μόνον διαθέσεις, ἢ προσπαθεῖα του τείνει να φθάσῃ εἰς τὴν ἐνότητα, ἀλλὰ με τὴν σημασίαν ποὺ δίδει εἰς τὰ δράματα, με τὸν τονισμὸν ποὺ κάμνει εἰς τὰ καθέκαστα, με τὴν δευτερεύουσαν θέσιν ποὺ ἀφίνει εἰς τὴν ποιητικὴν και ὑποκριτικὴν ἐνέργειαν, ἢ ἑσωτερικὴν οὐσία, ἢ ὁποία μόνον ἠμποροῦσε να δώσῃ τὴν ἐνότητα, χάνεται και μένουν μόνον εἰκόνας ὅ,τι κατορθώνει να προσφέρει. Κάποιας στιγμῆς μᾶς ὁμιλεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰς μᾶς μαγεύει τὰς αἰσθήσεις, μᾶς ἐκπλήσσει, συχνότερα ὅμως μᾶς κουράζει με τὸν φόρτον και τὴν ἐπιτήδευσιν και τὸ σύνολον μᾶς διαφεύγει. Τοῦτο πλησιάζει να τὸ δώσῃ μόνον ὅπου και ὅταν, κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἀκολασίαν τῆς φαντασίας του, προσφεύγει εἰς τὴν ἀπλότητα και ὅταν ἐπίσης τύχῃ να εὔρεθῇ ὑποκριτικὴν, ποὺ φέρει τὸ θεᾶτρον διὰ μᾶς εἰς τὸν ἀληθινὸν προορισμὸν του, εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς αἰσθητικῆς συγκινήσεως με καθαρὰς ἀνθρώπινα, ἑσωτερικὰ στοιχεῖα. Τοιαῦται παραστάσεις εἶναι βέβαια μετρημέναι εἰς τὰ χρονικά τοῦ «Γερμανικοῦ θεάτρου», ἐν τούτοις δίδουν μίαν ἰδέαν τί θὰ ἠμποροῦσε να κατορθώσῃ μία σκηνοθετικὴ δύναμις, ὅπως τὸν Ράινχαρτ, ἂν ἐστρέφετο ὀριστικῶς πρὸς τὴν ἀπλότητα, τὴν ἀνάγκην τῆς ὁποίας φαίνεται να τὴν ἔχη ἐννοήσει. Ἀλλὰ πάλιν τὸ θεᾶτρον εἶναι συνάμα ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις και τὸ θεαματικόν, ὅπου κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ θεάτρου διὰ τὸ θεᾶτρον, ἔκλυει τὸν κόσμον περισσότερο παρόσον ἢ γνησίαν τέχνην. Ἐνὰς ἐκ τῶν νεωτερισμῶν τοῦ Ράινχαρτ εἶναι ὅτι θέλει τώρα να εὐρίνη τὸ πλαίσιον τοῦ σημερινοῦ θεάτρου, νᾶννηψῶσῃ τὴν ἐπενεργεσίαν

του και να κάμῃ στενωτέραν τὴν ἐπαρὴν με τὸ κοινόν. Ὀνειρεύεται τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἀρχαίου θεάτρου με τὰς πολλὰς χιλιάδας τῶν θεατῶν καὶ ἔτσι ἀπὸ τὸν μικρὸν χώρον τῆς σκηνακῆς ἐπέρασε εἰς τὸ πλάτος τοῦ Ἰπποδρομίου. Ἡ πρώτη δοκιμὴ ἔγινε πέρουσι εἰς τὸ Μόναχον και κατόπιν εἰς τὸ Βερολίνον με τὸν «Οἰδίποδα» τοῦ Σοφοκλέους, ἢ δευτέρα τὸν μῆνα αὐτὸν πάλιν εἰς τὸ Μόναχον με τὴν «Ὁρέστειαν» τοῦ Αἰσχύλου.

Καὶ αἱ δύο παραστάσεις ἦσαν ἀπόπειραι συμβιβασμοῦ, προσαρμογῆς τῶν ἀρχαίων τραγικῶν εἰς τὸ σημερινὸν θεατρικὸν αἰσθημα και πρῶτοι οἱ μεταφρασταὶ — ὁ Ὀφωμανσταλ τοῦ Οἰδίποδος, ὁ Φολμῆλλερ τῆς Ὁρέστειας — ἐφήρμοσαν δὲν συμβιβασμὸν αὐτὸν και οἱ δύο με ἀρκετὴν ζημίαν τῶν ποιητικῶν ἔργων. Ὁ νεωτερισμὸς τοῦ Ράινχαρτ συνίσταται ὄχι μόνον εἰς τὸ να παραστήσῃ ἀρχαία δράματα εἰς κλειστὸν χώρον ἐνώπιον χιλιάδων κόσμου, ἀλλὰ και εἰς τὸ να θέσῃ εἰς κίνησιν ἐπὶ σκηνακῆς μεγάλα πλήθη. Καὶ εἰς τοῦτο ἡ ἐπιτυχία ἦτο πραγματικὴ. Ἀπεδείχθη θαυμαστὸς κινήτης τῆς ἀνθρωπίνης μάζας και ἠμπόρεσε να μεταβάλλῃ τὴν καθιερωμένην χορείαν τῶν βιβλίων προσώπων εἰς ζωντανὸν ὄργανισμὸν. Καὶ ἡ ἐντύπωσις ἦτο τῶ ὄντι καταπληρικτὴ και ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἀρχαίου χοροῦ πρὸς τὸ σημερινὸν αἰσθημα ἔδιδε τὴν γνησίαν συγκίνησιν τῆς τέχνης. Ἀλλὰ ἂν εἰς τὸν «Οἰδίποδα» ἡ τεχνικὴ τελειότης και ἡ ὑπέροχος δραματικὴ συγκέντρωσις τοῦ Σοφοκλέους κατάρθωσαν να καλύψουν εἰς πολὺν βαθμὸν τὸ ὑστέρημα τῆς ὑποκρισεως και τῆς καλλιτεχνικῆς ἐνότητος τῆς σκηνοθεσίας, εἰς τὴν «Ὁρέστειαν», τῆς ὁποίας τὸ μεγαλεῖον δὲν συνίσταται τόσο εἰς τὴν σκηνακὴν δράσιν και τὴν δραματικὴν τεχνικὴν, ὅσον εἰς τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν, τὸ βάρος τῆς ἰδέας και τὸ λυρικὸν ὕψος, ἢ τέχνη τοῦ Ράινχαρτ κατάρθωσε να δεῖξῃ περισσότερο τὰ ἐλαττώματά της, δηλαδὴ τὴν προσοχὴν ποὺ δίδει μᾶλλον εἰς τὸ φαινόμενον, τὴν τάσιν να θαμπώσῃ με φανταστεράς εἰκόνας. Πολλὰι στιγμαὶ ὑπῆρξαν βέβαια ὄραται. Ἡ κατάλληλις ὄλον τοῦ πρὸ τῶν θεατῶν χώρου τοῦ Ἰπποδρομίου και τῶν ἐξόδων με τὸ πλῆθος τῶν Ἐρινύων δὲν ἦτο μόνον φαντασμαγορία, ἀλλὰ σκηνοθετικὴ δημιουργία. Αἱ θαμπαὶ, ἀόριστοι μορφαὶ αἱ στροβόμενοι εἰς τὸ ἔδαφος, αἱ κινήσεις τῶν γυμνῶν ποδῶν και βραχιόνων μέσα εἰς τὸ μόλις θαμβοφωτισμένον σκότος, αἱ κυνωπαὶ ἀναλαμπαὶ τῶν ζωνῶν και τῶν πλοκάμων ἔδιδαν τὴν ἐντύπωσιν μυρίων φειδιῶν, χιλίων τεράτων ἀκινήτου και πολυκινήτου, ἀμόρφου και πολυμόρφου ὄγκου, αἱ ἀναρθροὶ φωναὶ, τὰ βογγητὰ

και τὰ σφυρίγματα ἐγείμζαν με τὴν φρίκην τῆς ἐκδικητικῆς μανίας τὸ θεᾶτρον. Ἐπίσης ἡ μεταμόρφωσις τοῦ χοροῦ ἀπὸ ἀκάμπτου ψυχροῦ σχήματος — ὡς ἦτο εἰς ὄλας τὰς μέχρι τοῦδε ἀποπειρας ἀναστάσεως τῆς ἀρχαίας τραγωδίας — εἰς ἰσχυρὸν δραματικὸν παράγοντα με τὴν ὁμηρικὴν ἐμφάνισίν του, με τὰς μεταβάσεις ἀπὸ τὴν πλαστικὴν ἀκινήσιαν εἰς ἀρμονικὴν ζωντανὴν κίνησιν και με τὴν ἠχητικὴν συμφωνίαν τῶν χορικών, εἶχε πολὺ τὸ ἐπιβλητικόν. Ἐν τούτοις αἱ ὄραται αὐτὰ στιγμαὶ ἀπέμειναν μόνον στιγμαὶ. Τὸ εἰκονικὸν και θεαματικὸν ὑπερίσχυσε τοῦ ποιητικοῦ καὶ ἠσθάνετο κανεὶς τὴν τραγωδίαν να ἐγγίξῃ πάντοτε τὰ σύνορα τοῦ μελοδραματός. Καὶ ὅσον βέβαια τὸ τέλος της, τὰς Ἐυμενίδας, ἦτο φυσικὸν να μείνῃ ἀπλοῦν θέαμα και να μὴ συγκινήσῃ τὸν σύγχρονον θεατὴν χάρις εἰς τὸ θέμα των τὸ χωρὶς σύγχρονον ἐνδιαφέρον. Λόγω ὅμως τῆς ὑπερβολῆς τοῦ θεαματικοῦ και τῆς κακῆς ὑποκρισεως και ἡ τραγωδία τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπέρασε χωρὶς ν' ἀφήσῃ τὴν ἰσχυρὴν ἐντύπωσιν ποὺ δίδει ἡ ἀνάγνωσις της. Καὶ ἡ ὑψηλὴ φρίκη τῆς Κασσάνδρας και ἡ σκηνακὴ τοῦ φόνου ἐρέθισαν μόνον τὰ νεύρα, ἀντὶ να συγκλονίσουν. Ἄλλ' ὅ,τι δὲν ἠμπόρεσε να δώσῃ ἡ τέχνη τοῦ σκηνοθέτου, τὸ κατάρθωσαν ἢ ὑπόκρισις ἐνὸς ἠθοποιῦ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Μωῦσῆ, γεννημένου ἀπὸ πατέρα Ἕλληνα εἰς τὴν Τεργέστην. Ὁ Μωῦσῆς με τὸ θερμόν του αἰσθημα, τὸ δρασερον και ὄρατον παραστατικόν του και τὴν θαυμαστὴν φωνὴν του ἠμπόρεσε να ἐκφράσῃ ὄλον τὸ ἑσώτερον εἶναι, ὄλον τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον τῶν Χορηγῶν και να ζωντανέψῃ τὴν ὑψηλὴν συγκίνησιν τῆς μεγάλης τραγωδίας. Καὶ ἴσως ἀκόμη να δώσῃ καθαρὰ τὴν νύξιν διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἂν τὸ θεᾶτρον εἶναι τῶ ὄντι μόνον διὰ τὸ θεᾶτρον ἢ ἴδρυμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον, μέσον τῆς τέχνης τοῦ ὑποκριτοῦ μᾶς ὁμιλεῖ ἡ ποιητικὴ δημιουργία. Ἡ σκηνοθετικὴ τέχνη τοῦ Ράινχαρτ ἠμπορεῖ να δεῖξῃ πολλὰ φωτεινὰ σημεῖα και να χαρακτηρησιθῇ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὡς πρόδος διὰ τὸ γερμανικὸν θεᾶτρον, τὸ ὁποῖον με ὄλας τὰς μέχρι τοῦδε σοβαράς προσπαθειὰς γενεῶν ποιητῶν και σκηνοθετῶν δὲν κατάρθωσε ἀκόμη να λάβῃ ἓνα χαρακτήρα, ν' ἀποκτήσῃ τὸν λεγόμενον ρυθμόν, ὅπου ἔχει φθάσει τὸ θεᾶτρον εἰς τὰς μεγάλας ἐποχὰς του εἰς ἄλλα ἔθνη. Ἄλλ' ἂν ὁ δρόμος πρὸς αὐτὸν εἶναι πράγματι ἐκείνος ποὺ χαράσσει τὸ πρόγραμμα τοῦ σημερινοῦ «Γερμανικοῦ θεάτρου» τοῦ Βερολίνου, εἶναι ἓνα ζήτημα ποὺ ἀνησχεῖ πολλοὺς ἀπ' ὄσους ἀσχολοῦνται με τὸ θεᾶτρον εἰς τὴν Γερμανίαν.

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

BYZANTION ΚΑΙ BYZANTINΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Μέχρι πρό εικοσι περίπου ετών σπάνιοι ήταν εν τη Δύσει οι γινώσκοντες και τὸ ὄνομα τοῦ Ρωμανοῦ, διότι ἐλάχιστα ἐκ τῶν ἔργων του εἶχον δημοσιευθῆ, καὶ μάλιστα εἰς βιβλία ὄχι πολὺ προσιτά. Ἄλλ' οἱ ἄλλοι λόγοι ὅσοι ἔτυχε νὰ ἀγαγῶσιν τὸν ποιητὴν, ὁμοφώνως ἐθαύμαζον τὰ ἔξοχα αὐτοῦ ποιητικὰ προτερήματα. Τὸν ἀνεκέρυττον ὡς τὸν πρῶτον θρησκευτικὸν ποιητὴν πάντων τῶν αἰώνων, τὸν ὀνόμαζον Πίνδαρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, καὶ προσέθετον ὅτι ἐν ᾧ εἶναι εἰς ἐκ τῶν μεγίστων ποιητῶν, εἶναι συγχρόνως καὶ εἰς ἐκ τῶν μάλλον παραγνωρισθέντων. Ὅπως βεβαιωθῶσιν οἱ ἐνθουσιώδεις ἐκείνοι πανηγυρισμοὶ καὶ δικαιολογηθῆ ὁ τόσος θαυμασμός, πρέπει νὰ γίνῃ πλήρης ἐκδοσις τῶν ἀπειραριθμῶν ὕμνων του καὶ νὰ διακριθῶσι τὰ ἐν αὐτοῖς ἀριστουργήματα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ κρίσις ἡμῶν στηρίζεται μόνον ἐπὶ ἔργων σχετικῶς ὄχι πολλῶν, ἐξαχθέντων ἐκ τινῶν χειρογράφων, διὰ τοῦτο δὲ πρέπει ἴσως νὰ εἰμεθα ἐπιφυλακτικοὶ καὶ διστακτικοὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπερβολικὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας αὐτοῦ.

Ὁ μετὰ προσοχῆς ἀναγινώσκων τοὺς ὕμνους τοῦ Ρωμανοῦ καὶ προσπαθῶν ἐν εὐκρινείᾳ νὰ ἐνστερνισθῆ τὰ διανοήματα τοῦ ποιητοῦ, αἰσθάνεται ἄμεσως ὅτι ἀναγνώσκει καλλιτέχνην ἐμπνεόμενον ὑπὸ ἐνδομύχων πεποιθήσεων. Ὁ Ρωμανὸς κατέχει τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην εὐκρινείαν, ἥτις ἐν πάσῃ τέχνῃ εἶναι οὐσιώδης καὶ ἀπαραίτητος. Ἀφηγείται μάλλον ἢ ψάλλει, μετ' ἀφελοῦς ἀπλότητος, τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, τὰς πράξεις τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁγίων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καθὼς καὶ πάσας τὰς παραδόσεις ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ ἑορταὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ποιησις αὐτῆ ἔχει πολλὴν πλοῦτον ὑψηλῶν ἐννοιῶν, καὶ μεγαλοπρεπῶν εἰκόνων, ἀλλὰ, μὲ σπανίαν μόνον ἐξαιρέσεις, παραφράζει χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ συγγραφεὺς δὲν προσπαθεῖ νὰ ἐρημνεύῃ κατὰ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἀντίληψιν τοὺς χαρακτήρας καὶ τὰ γεγονότα, νομίζων ὅτι ἡ ὑποκειμενικὴ ἐρημνευσις ἄγει κατ' εὐθείαν εἰς τὴν αἴρεσιν. Ἄλλ' ἡ ἀτομικότης τοῦ ποιητοῦ φανεροῦται κατ' ἄλλον τρόπον. Εἰς τὴν παράστασιν δηλαδὴ τῶν πραγμάτων, ἡ δραματικὴ δύναμις τοῦ ἀληθῶς Ἑλληνος ἐκείνου καλλιτέχνου ἀνακτᾷ ὅλα αὐτῆς τὰ δικαιώματα, διὰ τούτου δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν προέρχεται ἐξ ἐλλείψεως φαντασίας ὁ περιορισμὸς αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ αὐτὰ τὰ κείμενα τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἀλλὰ διότι ἐξ ἐνδομύχων πεποιθήσεως θέλει νὰ μὴ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως. Γινώσκει νὰ παρεμβάλλῃ εἰς τὴν οἰκονομίαν ἐκάστου ὕμνου ἐν ἡ πλειότερα δραματικὰ ἐπεισόδια, οὕτω δὲ ζωντανὸς διάλογος ἔρχεται νὰ διακόψῃ τὴν διήγησιν. Εἶναι δὲ ἀνεξάντητος ὡς πρὸς τὴν ποικίλιαν τῶν συνθέσε. οὕτω λόγοι χάριν εἰς μίαν φθὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰουδα, περιγράφει τοὺς ἀγγέλους βλέποντας μετ' ἀπορίας τὸν Ἰησοῦν νύκτοντα τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων. Εἰς τὴν φθὴν τῆς δευτέρας παρουσίας, παρυσιάγει τὴν εἰκόνα τῆς προσκαιροῦ

βασιλείας τοῦ Ἀντιχρίστου, ὅπως τὴν ἐφαντάζοντο καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ.

Ὁ τῆσδε ῥόδου τοῦ πραγματεῦσθαι τὴν ὑπόθεσιν ἀποφάνει ἄλλως διόλου χαρακτηριστικὸς εἰς τὸν ὕμνον ὅστις περιγράφει τὴν Παρθένον παρὰ τὸν Σταυρὸν, καὶ καὶ ὅπου τὸ μεγαλύτερον μέρος ἔχει μορφήν διαλογικὴν. Εἰς τὸν ὕμνον κοδρον διακρίνεται καθαρώτατα ἡ διαφορὰ τῆς ἀντιλήψεως ἢ ὅποια χωρίζει τὸν ποιητὴν τοῦ Stabat mater καὶ τὸν Ρωμανόν. Ὁ Ρωμανὸς πραγματεύεται τὴν ὑπόθεσιν ὡς δραματικὸς θεολόγος.

Δ. Κ. ΕΣΣΕΛΙΓΓ

ὍΣΟΙ ΖΩΝΤΑΝΟΙ

Τὰ ἔθνη καὶ τὰ κράτη εἶναι στάδια γιὰ κάθε λογῆς ἀνθρώπινες ὁρμῆς καὶ ἐνέργειες, καὶ ταξινομοῦν τὸν κάθε ἄνθρωπον, τὸν τοποθετοῦν στὴ θέσιν του. Τὸ ἔθνος καὶ τὸ κράτος λέει τὸν καθενός: «Πήγαινε ἐδῶ ἢ τράβα ἐκεῖ γιὰ νὰ ὑπάξεις. Εἶσαι φιλοπόλεμος; Πήγαινε στὸ σιρατό. Εἶσαι πολιτικὸς; Ὅριζε ἀνθρώπους. Εἶσαι κοσμοπολίτης; Περιδιάβαζε στὰ βουλεβάρτα, παίξε χαρτιά, φίλα κοκότες ἢ μελέτα βιβλία. Εἶσαι θρησκός; Χάσσε στὶς ἐκκλησίας. Εἶσαι φιλομαθής; Νὰ σκολοιὰ καὶ πανεπιστήμια. Εἶσαι ζευγολάτης; Νὰ γῆ νὰ ὀργώσῃς. Εἶσαι ἐργάτης ἢ ἐμπορος; Δούλευε, ὁ κόσμος εἶναι δικός σου. Εἶσαι τερπέλης; Ἴδου τερπελχανάδες ὄσους θέλεις, καφενεῖα, ζαχαροπλαστεία, κουρεῖα, λουκρά, κρασοπουλιά, καπηλιά, πάγκοι στὶς δενδροστοιχίες. Εἶσαι ποιητὴς ἢ θεατῆς; Βλέπε. Εἶσαι θεατρικός καὶ δημοκριτής; Παίξε. Εἶσαι λογάς; Λέγε. Ἴδου βουλές, σύλλογοι, ἀκαδημίες, ἀδερφάτα, καφενεῖα, δρόμοι, πλατεῖες. Εἶσαι λέγο ἀπ' ὅλα; Κάνε πότε τοῦτο, πότε κείνο, πότε τίποτα, πότε κάτι, πότε μόνος, πότε μ' ἄλλους, ζῆσε, βλέπε, τρώγε, φίλα, δούλευε, μάθαινε, λέγε, πολεμα, κάθου, ξεχνήγεις, κοιμοῦ, κοπροσκύλιαζε.»

Ὅλα αὐτὰ λέει στὸν καθένα τὸ ἔθνος καὶ τὸ κράτος καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ὑπάγῃ. Ὅσο τὰ ἔθνη μεταμορφώνονται σ' ἄπλες κοινωνίες ἀνθρώπων, τόσο φτωχότερα κατανοῦν, τόσο δηλαδὴ λιγότερες ἀπαιτήσεις ἀνθρώπων καὶ ὁρμῶν μπόρουν νὰ εὐχαριστήσουν. Καὶ κείνα τὰ ἔθνη φτωχαίνουν καὶ κατανοῦν κοινωνίες διότι οἱ ἄνθρωποι ὅλοι ἰσοπεδώνονται, μικραίνοντας καὶ γενόμενοι φιλησχοὶ χωρὶς ὁρμῆς πολλῆς καὶ ἔντονης, χωρὶς πλοῦτη ἀπὸ νιάτα, δίχως τρέλλα καὶ λαχτάρες καὶ καρδιοχτύπια, δίχως τυχοδιωκτικὴ ὁρμή, χωρὶς λάμψη, χωρὶς πολεμικὴ μανία. Οἱ κουρασμένοι κάνουν κοινωνίες ἐβρῆτες μὲ μόνο σκοπὸ τὴ γενικὴ ἀλληλοβοήθεια, οἱ κουρασμένοι ποῦ δὲν ἔχουν καὶ ὁρμῆς παρὰ μόνον γούστα, οἱ κουρασμένοι ποῦ μόνον τὴ ζωοῦλα τους κυτᾶζον, ποῦ ἀλτρουρίζον μόνον γιὰ νὰ ὑπερηγήσουν καλλίτερα τὸ μικροσυνέφερο τους, οἱ κουρασμένοι ποῦ βαστιοῦνται ἀπὸ τὰ χέρια σὲ μίαν ἀλληλεγγύη γιὰτὶ φοροῦνται νὰ περκατήσουν μοναχοὶ τους μὴν τύχει καὶ κοπιᾶσιν πάρα πολὺ, οἱ κουρασμένοι ποῦ τὸ στρατιωτικὸ γι' αὐτοὺς εἶναι βάσανο γιὰτὶ δὲν ὑπηρετεῖ τὴ ζωοῦλα τους, οἱ κουρασμένοι ποῦ ἐχθροὺς δὲν ἔχουν.

ΙΔΑΣ

1 Ἀπόσπασμα: «Byzantion καὶ Byzantinὸς πολιτισμὸς» δόκτορος Δ. Κ. Ἐσσελίγγ, μετάφρ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, ἐκδοσις Συλλόγου Ἑφελίμων Βιβλίων δε. 0,30.

2 Ἀπόσπασμα: «Ὅσοι ζωντανοὶ» Ἀθήναι δε. 2.

Δεξιόσως ἐπιλέκτων μελῶν τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς παρουσίας τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ κ. Α. Τ. Μπασιὰ προέδρου καὶ γενικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἑλληνικοῦ τμήματος εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιθεσιν τῆς Ρώμης

ἈΝΕΚΔΟΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΔΟΥ*

Ὁ Καῖσαρ Καντοῦ οὐκείρων — νομίζω εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας — τὰς προσπαθείας¹ ποῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα γίνονται διὰ νὰ ἀντικαταστήσωσι τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν μὲ μίαν τεχνητὴν, παρατηρεῖ δικαίως ὅτι, εἰς τὴν παράλογον ταύτην προσπάθειαν συνέτεινεν ὄχι ἄλλῃον ὢ Ἑλληνα ὁ πλέον ἐνδοξος καὶ ὁ πλέον εὐεργετικὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα τοῦ αἰῶνος τούτου, ὁ Κοραῆς. Οὗτος πολεμῶν τοὺς σχολαστικὸς καὶ τὰς γραμματικὰς των, ἀλλὰ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὴν

Ἑλλάδα καὶ ζῶν μετὰ τῶν ξένων, δὲν ἐγίνωσκε ὅλην τὴν ἀξίαν τῆς ζωντανῆς γλώσσης, καὶ ἐνθυμούμενος ἰδιωτισμοὺς τινὰς τῆς Χίου, πατριδος του, ὑπέθεσεν ὅτι χωρὶς νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν σχολαστικότητα τῶν λογιοτάτων, οὐς συχνὰ περιεπαίξε, ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιφέρῃ διορθώσεις εἰς τὴν γραμματικὴν μορφήν τῆς ζωντανῆς γλώσσης.

Γινομένης τῆς ἀμαρτημένης ἀρχῆς ταύτης τῆς διορθώσεως, ἕκαστος τὴν ἐφήρμοσε κατ' ἀρέσκειαν διὸ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἕκαστος συγγραφεὺς, μεταχειρίζεται ἰδικὴν τὸν γλῶσσαν. Καὶ ἡ κατάχρησις ταιούτης ἀρχῆς, ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, νὰ ἀποφαίνεται ὁ σοφὸς συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας μας, θαυμαστής ἐκείνου ὅπερ καλεῖ πρόδοον,

* Συνέχεια: «Παναθήναια» 15-31 Ἀβγοῦστου.

¹ Τοῦ ἀριδίου Τυπαλδου ἡ μνήμη δὲν τὸν ἠπάτα. Ὁ Καντοῦ πράγματι διμλεῖ περὶ τῆς γλώσσης μας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς λογοτεχνίας μας (Φλωρεντία 1863 σελ. 533). Τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνει ὁ Ἴταλος ἱστορικός καὶ εἰς τὰ Παραλειπόμενα τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος τοῦ Γερβινίου (Μιλάνον, τόμος Γ' σελ. 305). Ἴδου ἐπὶ λέξει τί ἱστορεῖ ὁ Καντοῦ: «Ὁ Κοραῆς τεθεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀηδίας τῶν πεπαιδευμένων καὶ τοῦ αἰσθηματος τοῦ λαοῦ προέτρεπε νὰ καθαρίσουν ἀπὸ ξένων φράσεις τὴν γλῶσσαν, ποῦ αὐθορμήτως ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ αἰολοδωρισμοῦ τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν φιλολογικὸν ἀττικισμόν, διατηρῶν αὐτὸς μόνον

ὁσᾶκις ἔλειπον ἀντιστοιχοῦσαι ἀρχαῖαι λέξεις. Ἡ βάσις ἦτο αὐθαίρετος, καὶ ὡς καθὼς συμβαίνει, ἐγένετο κατάχρησις, ὥστε ἐφάνησαν συγγράμματα, τὰ ὅποια οὔτε ὁ ὄχλος ἐννοεῖ, οὔτε ἐπιχωροῦνται ἀπὸ τοῦ ἐμπείρους, ὁμοιάζοντα μὲ τὰ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν συγγραφέων μας τοῦ ἸΕ' αἰῶνος, ἢ τοῦλάχιστον τῆς αὐλικῆς γλώσσης τῶν σχολαστικῶν τῆς Ἰταλίας.

δτι ἡ γλῶσσα τοῦ ἐνδόξου Κοραΐ δύναται νὰ κληθῆ σχεδὸν βάρβαρος.

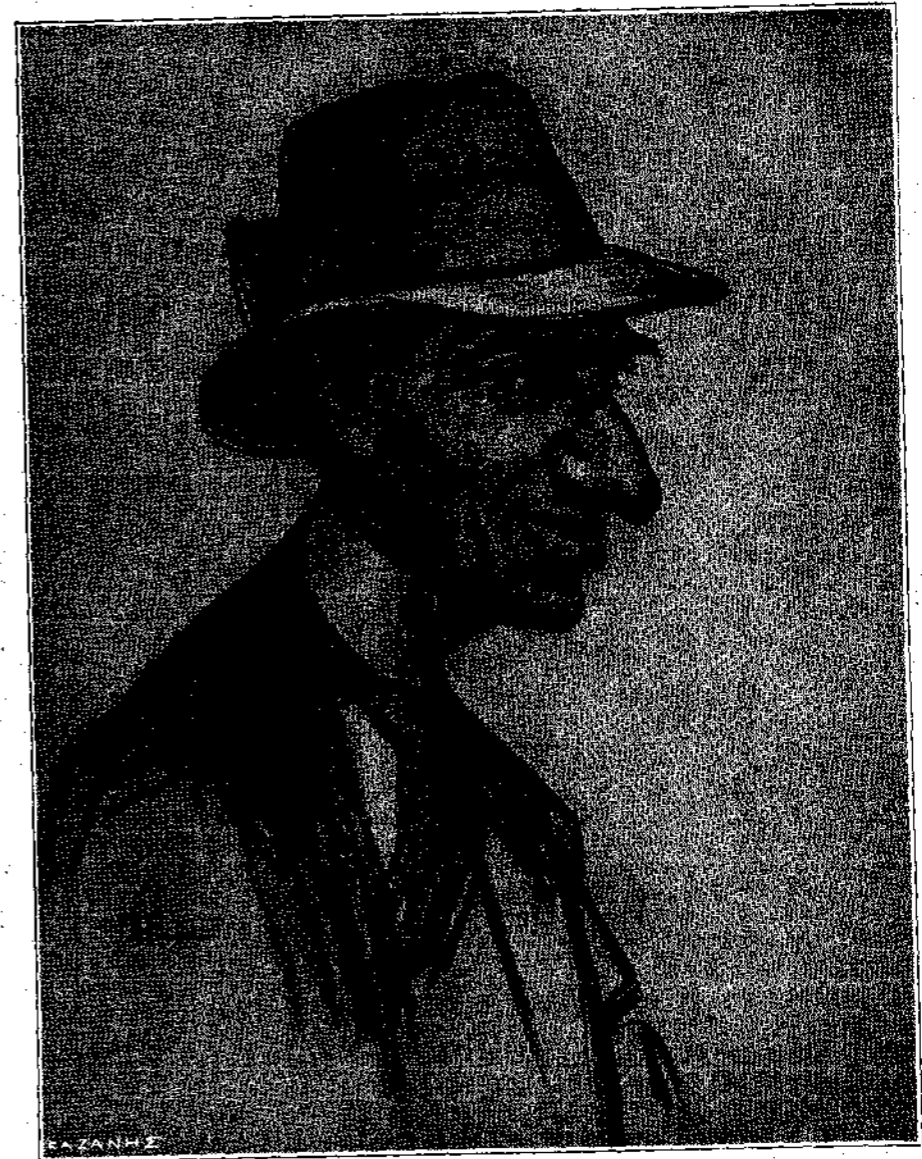
Ὅταν ὁ ἐνδόξος Θωμασαῖος, εἰς ἓνα νομικὸν βιβλίον¹ ἐδημοσίευσεν κεφάλαιον περὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ, τινὲς τῶν σοφῶν μας ἐθεωρήθησαν προσβεβλημένοι ἀπὸ τὰ γραφέντα ἐκεῖνα, ἀλλ' ὅμως ἐπεφυλάχθησαν νὰ μὴ τοῦ ἀπαντήσουν. Οὗτος ἔγραψεν, ὅτι, ὁ μῦθος περὶ ὑπάρξεως δύο γλωσσῶν δὲν εἶναι πλέον τὸ γελᾶν σοβαρῶς. Ὅτι οἱ συγγραφεῖς δύνανται νὰ διαφθεύρουν τὸ ὕφος· νὰ θυπάνουν τὴν γλῶσσαν ἀλλὰ νὰ τὴν σβύσουν ἢ νὰ τὴν ἀναστήσουν ποτέ. Ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῶσων ἐτῶν γίνεται ἐν Ἑλλάδι, εἶναι γεγονός ἀνήκουστον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ὅτι ἂν ἡ λοιπὴ Εὐρώπη ἠκολούθει τὸν δρόμον τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ κόσμος δὲν θὰ εἶχε τὰ μεγάλα ἔργα τῆς ἰταλικῆς, ἀγγλικῆς, γαλλικῆς, ἰσπανικῆς, γερμανικῆς φιλολογίας. Θὰ εἶχεν ἀπὸ μίαν βάρβαρον λατινικὴν, ἀναριθμητοὺς διαλέκτους ἀγραμμάτους, ἀσυμφώνους. Καὶ μὲ ἐκείνην τὴν ἐλευθεριότητα, ποὺ εἰς τὸν ἔξοχον ἄνδρα ἐνέπνεεν ἡ ζωηροτάτη ἀγάπη, ἦν ἔφερε πρὸς τὴν Ἑλλάδα, στραφεῖς πρὸς τοὺς λογιστάτους μας ἔλεγεν: «Σεῖς ἐπαινεῖτε τὸν λαὸν καὶ τὸν προσβάλλετε, περιφρονοῦντες ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐνεπιστεύθη ἐπὶ αἰῶνας τὰς θλιβεράς ἐλπίδας του καὶ ἔκαμεν αὐτὴν ἑγγυῆτριαν τῆς ἰδίας ἀθανασίας, καὶ τὴν ὁποῖαν ἀνέθρεψε μὲ τὰ δάκρυα καὶ τὸ αἷμα του. Καὶ ποῖοι εἰσθε σεῖς, ποὺ θέλετε νὰ τοῦ ἀρπάξετε ἢ νὰ κομματιάσετε τὴν ψυχὴν τῆς ψυχῆς του; Νὰ εἰσθε ἡ ἐνσαρκωμένη Στοά καὶ ἡ μετακινήτη Πλειάς, ἐνώπιον ὀλοκλήρου λαοῦ, ποῖοι εἰσθε σεῖς; Ὅτι δὲν ἔπραξαν οἱ Τοῦρκοι, ἔσεῖς θὰ τὸ ἐπιχειρήσετε; Ὁ λαὸς εἰς τοὺς ταγγύους σας νεωτερισμοὺς δὲν θὰ κληθῆ ποτέ τὸ γόνυ».

Αὐταὶ αἱ προφητικαὶ λέξεις, ποὺ τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ἦσαν προσβολαί, δυστυχῶς ἐπεβαιώθησαν. Μὲ περισσοτέραν λύπην παρὰ ἐκκληξίν ἀνέγνωσα εἰς τὸν «Παρνασσόν» τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, εἰς τινὰ λόγον τοῦ κ. Καζάζη, περὶ τῶν λαϊκῶν βιβλιοθηκῶν, ἀπόσπασμα ἐκθέσεως πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Ὅποῖαν ἀπελπιστικὴν εἰκόνα κἀμνει οὗτος περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως, καὶ συνεπῶς ἠθικῆς τοῦ λαοῦ μας! Λέγει, ὅτι παρ' οὐδενὶ ἄλλῳ λαῷ συναντᾶται τοιαύτη ἀποστροφὴ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ εἰς τὸ βιβλίον. Διατρέχει τις ὀλοκλήρους ἐπαρχίας χωρὶς νὰ ἴδῃ δέκα ἀνθρώπους ἔχοντας εἰς τὴν οἰκίαν των ἓνα βιβλίον διὰ ἀνάγνωσιν. Ἀδύνατον νὰ εἶδῃ τις

ἀλλαγὴν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μὲ ἄλλην τὴν φυσικὴν ἀγγίνοιαν τοῦ λαοῦ μας καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων, ποὺ λειτουργοῦν ἀπὸ πεντήκοντα ἐτῶν. Ὀλίγοι ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες μανθάνουσι ἀνάγνωσιν, ἀναγινώσκουσι ἢ δύναται νὰ ἐννοήσουν μίαν ἐφημερίδα ἢ ἄλλα περιοδικά. Καὶ ὁ κ. Καζάζη, ὅστις δίδει δείγματα οὐχὶ κοινῆς μορφώσεως ἀναφέρων τόσους ξένους συγγραφεῖς, ἐκδηλοῖ τὸσον ζωηρὰν λύπην διὰ τὴν κατάστασιν, σχεδὸν βάρβαρον, εἰς ἣν εὐρίσκεται ὁ λαὸς μας, μετὰ ἡμιστον αἰῶνα ἐλευθέρου βίου, μὲ τόσας γραμματικὰς καὶ βιβλία, τὰ ὁποῖα καθημερινῶς τυπώνονται καὶ μὲ σχολεῖα. Ὁ κ. Καζάζη, ὅστις καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ λυπηροῦ θεάματος, διαβλέπει μελανά νέφη νὰ ἐκτείνωνται εἰς τὸν ὄριζοντα ὡς λέγει, τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, δὲν κἀμνει οὐδὲ νύξιν τῆς αἰτίας τῆς τῶσων καταφανοῦς τοιαύτης συμφορᾶς. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὑπῆρξεν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ὁ γοννεχέστερος λαὸς τοῦ κόσμου, διότι τοιοῦτος ἐπλάσθη ἀπὸ τὸν Θεόν. Τώρα, διατί ἄρα γε ὁ λαὸς οὗτος ὁ τῶσων δρεγόμενος τὴν μάθησιν ὡς καὶ τὰς μάχας, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τῶσους αἰῶνας ὑπὸ τὴν τουρκικὴν τυραννίαν, τὴν πλέον ἀγρίαν τῶν ὄσων ὑπῆρξεν, ἐξεδήλωσε τὴν μεγάλην τοῦ ἑλληνικῆς ψυχῆς εἰς τὰ ἀθάνατα τραγούδια, διατί, λέγω, τώρα ἐφθασεν εἰς τῶσων ἀξιοδύκροτον κατάστασιν; Διότι, μὲ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, αἱ μεγαλείτεροι προσπάθειαι, εἶχον σκοπὸν νὰ σβύσουν τὴν γλῶσσαν των. Τοῦ δίδουν διδασκάλους καὶ βιβλία, τὰ ὁποῖα δὲν ἐννοεῖ, καὶ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ χωρὶς νὰ σπουδάσῃ τὴν νεκρὰν γλῶσσαν, ὅπου κἀμνει λαὸς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ κάμῃ καὶ ἂν ἠθελε. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἀναγινώσκει, οὐχὶ διότι καιρὸς ἀστήρ ἀνέτειλε νὰ ταλαιπωρήσῃ τὸν ἑλληνισμόν, ὡς φαίνεται ὅτι πιστεύει ὁ κ. Καζάζη, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπλουσιτάτην αἰτίαν, ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐφημερίδων δὲν εἶναι ἡ ἰδική του, καὶ δὲν τὴν ἐννοεῖ. Καὶ μόνον εἰς τοὺς ἀνοήτους δίδεται τὸ προνόμιον τοῦ ἀναγινώσκειν ὅ,τι δὲν κατανοοῦν.

Εἶναι λυπηρὰ ἀλήθεια, ποὺ μὲ ἐντροπὴν μας πρέπει νὰ τὴν ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἦτο περισσότερον μορφωμένος ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, καὶ ἡσθάνετο ζωηρότερα τὴν ἔμμετον ὄσπην μεγαλοπρεπῆ τοῦ ἑλληνισμοῦ, διότι οἱ λόγοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐθεώρουν καθήκον νὰ τοῦ χορηγήσουν βιβλία εἰς τὴν γλῶσσαν του.

Νομίζω περιττὸν νὰ μνημονεύσω τοὺς λόγους τοῦ Μινιάτη, τοὺς ὡραιότερους ποὺ δύναται νὰ καυχῆθῃ ἢ νεωτέρα Ἑλλάς, τὰ φιλοσοφικὰ τοῦ Δαμωδοῦ, τὰ φιλολογικὰ τοῦ Σκούφου, τὸν Χρηστοπούλον, τὸν Βηλαρῶν κλ. κλ. Ἀλλὰ μετὰ τὴν θαυματουργὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν, ἔργον

Ν. ΠΑΛΜΥΡΑΣ (ΚΟΥΡΤΕΛΗΣ)

ΓΕΩΛΟΓΙΑ Γ. Ν. ΡΟΥΛΟΥ

¹ Εἰς τὸ σύγγραμμα: «Il supplizio d'un Italiano in Corsica» (Firenze 1855 σελ. 187-210) τοῦ Θωμασαίου ὑπάρχον αἱ περὶ τῆς γλώσσης μας κρίσεις, ποὺ ὁ Τυπάλδος ἀναφέρει.

ἀποκλειστικόν τοῦ λαοῦ τούτου, ὀδηγούμενου ὄχι ἀπὸ γραμματικούς καὶ ἀπὸ λογίους, ἀλλὰ ἀπὸ γίγαντας ἐκ τῶν σπλάγγων του, ὅπου ἐκατορθώθη ἡ ἐκτέλεσις τῆς μεγαλυτέρας ἐποποιίας τῶν νεωτέρων χρόνων, μετὰ, λέγω, τὴν θάνατον ἑθνικῆν ἀναγέννησιν, λόγοι τινες — ὄχι ὀλίγον ἐπέδρασαν οἱ Φαναριῶται — συνενώθησαν, ἐμόρφωσαν μίαν γλῶσσαν καθαρισμένην καὶ ἀπηρχαιωμένην, τὴν εἰσήγαγον εἰς τὰ σχολεῖα πρὸς χρῆσιν καὶ ὠφέλειαν τῶν καὶ τῶν μαθητῶν των, εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ γυμνάσια, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἰδιοποιήθησαν προνόμιον, τὸ ὁποῖον οὐδείς τύραννος ἀρχαῖος ἢ νεώτερος, ἐτόλμησε νὰ ἰδιοποιήσῃ — τὸ πρόνομιον τῆς γλώσσης. Καὶ ἐκήρυξαν εἰς τὸν λαόν, ὅτι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποῖαν κατέχει ἀπὸ τῶν αἰώνων, εἶναι βάρβαρος.

Ἰδρῦθησαν, εἶναι ἀληθές, πανταχοῦ δημοτικὰ σχολεῖα· ἀλλ' ἂς παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ μεταβληθοῦν αἱ γλῶσσαι, τῇ ἐνεργείᾳ τῶν Ἀκαδημιῶν ἢ δημοτικῆ ἐκπαίδευσιν, ἥτις δέχεται τὴν ἐργατικὴν τάξιν, ὡς εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, διὰ τὴν ζήσιν διὰ τῆς ἐργασίας, εἶναι δυνατόν νὰ τὴν καταστήσῃ ἱκανὴν νὰ ἐννοῇ καὶ νὰ μεταχειρίζεται γράφουσα λέξεις καὶ γραμματικούς κανόνες τῆς λεγομένης καθαραιότητος; Καί, ἐὰν δὲν ἐφοβοῦμην νὰ κληθῶ ἀυθάδης, ἤθελα νὰ ἐρωτήσω, ἂν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν ὁμιλοῦν, ἢ δύνανται εὐχερῶς νὰ ὁμιλήσουν τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν μεταχειρίζονται εἰς τὰ συγγράμματά των. Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν μᾶς κατέλαβεν ἡ μανία νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὥστε δὲν ἐδιδασκόμεν νὰ μεταβάλλωμεν, ἐπειδὴ εἶναι νέα, τὰ ὀνόματα τῶν μερῶν, τὰ ὁποῖα ἐγενίαν ἐπίσημα διὰ τὰ πλέον ἐνδοξα γεγονότα τῆς ἐπαναστάσεώς μας, χωρὶς νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι τὸ μέρος τὸ ζωντανότερον καὶ ἐγγλωττότερον τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ἐποχῶν, εἶναι γραμμένον, μονιμώτερα ἀπὸ τὰ βιβλία, εἰς τὰς κοιλάδας, εἰς τὰς θαλάσσας, εἰς τὰ βουνά.

Βλέπω ὅτι καταντῶ ἐνοχλητικῶς διηγοῦμενος ἐν ἐκτάσει πράγματα, τὰ ὁποῖα σεις γινώσκετε κάλλιον ἐμοῦ. Ἀλλὰ, κατὰ πρότερον νομίζω ὅτι ἡ ἱστορία τῆς γλώσσης μας καὶ αἱ περιπέτειαί της, εἶναι ἀχώριστοι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς λογοτεχνίας μας· καὶ ἔπειτα τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης, περισσότερο ἀπὸ φιλολογικόν, εἶναι κοινωνικόν, εἶναι ζήτημα ἐκπολιτισμοῦ. Ἡ ἐκθεσις τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως μᾶς πείθει διὰ ὅλην αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Ὡς βλέπετε δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ χάνωμεν. Εἶναι καθήκον, ἰδίως τῶν νέων, ὀλοφύχως εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον νὰ ἀγωνίζονται. Ἄς μελετῶσιν οἱ νέοι ἐπιμελῶς τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν καὶ ἂς τὴν μεταχειρισθῶσιν εἰς τὰ πεζά, ὡς, δόξα τῷ Θεῷ, με τὴν

ἄδειαν τῶν ἰδίων σοφῶν, χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ποίησιν, χωρὶς νὰ παραμορφωθῇ οὔτε τὸ λεξιλόγιον, οὔτε ἡ γραμματικὴ μορφή. Ὅχι ὀλίγοι, καὶ ἐπιφανεῖς, μετεχειρίσθησαν τὴν καθαρῆν εἰς τὴν πεζογραφίαν διὰ τὸν φόβον τοῦ νὰ κατηγορηθῶσιν ὅτι ἀγνοοῦσι τὴν ἀρχαίαν. Κατηγορία ἀνοητοτάτη, ὄχι δι' ἄλλο, διότι ἐννοεῖ τις εὐκόλως, ὅτι εἶναι δυσκολότερον νὰ γράψῃ τὴν ζῶσαν γλῶσσαν, παρὰ τὴν ἐπιδιορθωμένην εἰς τὰ σχολεῖα.

Εἰς τὴν καθαρῆν παρατάσσονται ἐπὶ τοῦ χάρτου αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι ψαρεύονται εἰς τὸ λεξικόν καὶ πάει λέγοντας· ἀλλὰ, διὰ τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν, ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοὺς ἀληθεῖς συγγραφεῖς ἄλλο τι, ἢ μυστικὴ ἰδιότης, ποὺ δνομάζεται ἔπος.

Ἐπιστρέφω τώρα εἰς τὸν κ. Ραγκαβῆν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν του, ὅπως λάβω ἐκ νέου τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμνω νύξιν περὶ τῆς ἀξίας τῶν κυριωτέρων τῶν νεωτέρων ποιητῶν μας. Καὶ εἰς τοῦτο ἡ γνώμη μου εἶναι δυστυχῶς ἀντίθετος τῆς τοῦ κ. Ραγκαβῆ.

Αὐτὸς ὀλίγον προσέχει εἰς τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια, καὶ ἐγὼ πιστεύω, ὅτι ὁ μεγαλείτερος ποιητῆς τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ λαός· καὶ ὅτι τὰ τραγούδια του, πάντοτε ὠραιότατα, συχνὰ ὑπέροχα διὰ τὸ ὕψος των, εἶναι διὰ τὴν Νεωτέραν Ἑλλάδα ὅ,τι ἦσαν διὰ τὴν ἀρχαίαν τὰ δημοτικὰ ἔπη.

Εἰς τὴν ποίησιν, πιστεύω ὅτι εἰς τὴν νεωτέραν λογοτεχνίαν μας ὁ «Ἐρωτόκριτος» κατέχει τὴν πρώτην θέσιν καὶ δὲν διστάζω νὰ προσθέσω ὅτι δύνανται νὰ παραβληθῇ μετὰ τὰ μεγαλεῖτερα ποιήματα τῆς νέας εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας καὶ νὰ εἶναι ἀνώτερος πολλῶν ἐκ τούτων, ἔνεκα τῆς ἐθνικῆς ροπῆς ποὺ τὸν ἐμψυχώνει καὶ τὸν καθιστᾷ ποιῆμα ἐντελῶς ἑλληνικόν. Πλουσιώτατος εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῶν τόσων γεγονότων, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν μηχανισμόν ἐπίσης πλούσιος εἰς τὴν ποιικίαν τῶν χαρακτήρων τῶν τόσων προσώπων ἐν κινήσει, ποιητικώτατος εἰς τὰς παρομοιώσεις καὶ εἰς τὰς εἰκόνας· τόσον δραματικῶς ὥστε νὰ μὴ φθονῇ τὸν Τάσον καὶ τὸν Κάμοενς. Ὁ «Ἐρωτόκριτος» ὡς ὁ Ὀμηρος καὶ ὅλη ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη, πρωτίστον σκοπὸν ἔχει τὴν περιγραφήν τῆς μάχης μεταξύ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ τοῦ ξένου, ἐκ τῆς ὁποίας πάντοτε νικηφόρον ἐξέρχεται τὸ ἑλληνικόν.

Μετὰ τὸν Κορνάρου, νομίζω μεγαλεῖτερον τῶν ποιητῶν μας τὸν Σολωμόν. Τοῦλάχιστον μέχρι τῆς σήμερον οὐδείς ἀνεφάνη δυνάμενος νὰ καθίσῃ πλησίον του. Πιστεύω ὅτι ὁ Βηλαρῆς ὡς ποιητῆς εἶναι ἀνώτερος τοῦ Χρηστοπούλου, ὁ ὁποῖος ὑπέβρεξε χαριέστατος στιχογράφος, ἀλλὰ τὰ λυρικά του στεροῦνται πρω-

τοτυπίας καὶ εἶναι ἀντανάγκαις τῆς παλαιᾶς τέχνης, δηλαδὴ μιμητῆς τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ ἄλλων μιμητῶν τοῦ κλασικισμοῦ, τοῦ Dorat, τοῦ Βολταῖρ, διότι ὁ Χριστόπουλος (καθὼς καὶ ὅλοι οἱ λόγοι μας ποὺ τότε ἔζων εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὰ παρυδουνάβια Πριγκιπάτα) ἀπὸ τὰς νεωτέρας φιλολογίας ἐμελέτησεν ἰδίως τὴν γαλλικὴν. Αὐτὸς εἶναι ὅμως τέλειος στιχογράφος, καὶ δὲν εἶναι ὀλίγον, εἰς τὰ ἀνακρεόντεια του. Δὲν εἶναι ὅμως πλέον τοιοῦτος ὅταν θέλῃ νὰ πετάξῃ εἰς εὐρύτερον ποιητικόν στάδιον, καὶ ἀπόδειξις εἶναι ἡ τραγωδία του καὶ ἡ μετάφρασις τῆς πρώτης ραψωδίας τῆς Ἰλιάδος. Ὁ Βηλαρῆς, τοῦναντίον, πάντοτε πρωτότυπος ποιητῆς νεωτέρων χρόνων, καὶ εἰς τοὺς μύθους. Μᾶς ἀφῆκε σπουδαίαν μετάφρασιν τῆς Βατραχομοχίας, καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀνυψώσῃ εἰς τὴν νεωτέραν μας ποίησιν ἀθάνατον φιλολογικὸν μνημεῖον ἂν μετέφραζε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Ἴσως καλλίτερα τὴν πρώτην παρὰ τὴν δευτέραν. Πρὸς τὸν Χριστόπουλον ἢ Ἑλλάς πρέπει νὰ διαφυλάττῃ μνήμην εὐγνώμονα καὶ σεβαστὴν, ὄχι μόνον διὰ τοὺς στίχους, ἀξιῶς θαυμασμοῦ καὶ μελέτης διὰ τοὺς νέους μας ποιητὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ὠραιότατα πεζὰ καὶ διὰ τὰ ἐμβριθῆ ἔργα μετὰ τῶν ὁποίων, αὐτός, ἑλληνιστῆς καλός, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ γλῶσσα μας ἢ ζωντανὴ εἶναι καθαρῶς ἑλληνικὴ καὶ ἀξία νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φιλολογικὴ γλῶσσα τοῦ Κράτους.

Οἱ στίχοι εἰς τὴν δημοτικὴν τοῦ Ζαλακώστα καὶ ἐκεῖνοι τοῦ Βαλαωρίτου εἶναι ἀξιοὶ διακεκριμένης θέσεως εἰς τὸν πανελληνιον Παναγιώτην. Νομίζω περιττὸν νὰ ἀναφέρω τοὺς ἄλλους ποιητὰς μας τοὺς ἀξιῶς ἐπαίνων, διότι σεις εἰξεύρετε καλλίτερον ἀπὸ ἐμέ. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μνημονεύσω τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παρασιωπήσω τὴν δυσάρεστον ἐντύπωσιν, ποὺ μοῦ προξενεῖ ἡ ἀκατάληπτος ἀδιαφορία, μετὰ τὴν ὁποῖαν μεταχειρίζονται ἕνα ἐξ αὐτῶν οἱ τεχνοκρίται. Ἀναγινώσκω εἰς τὰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ κτλ. κτλ. ὅτι ἀνηφοῦνται μέχρι τῶν ἀστέρων ποιητικὰ ἔργα ὀλίγης ἀξίας ἢ οὐδεμιᾶς. Καὶ ὅμως δὲν εἶδον νὰ ἀναφέρεται ὁ Γεράσιμος Μαρκοῦρας, τοῦ ὁποῖου τὰ λυρικά εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ σάτυρα του διὰ τὴν γλῶσσαν ἀμιλλᾷται μετὰ τὴν τοῦ Γκιούστη καὶ τοῦ Παρίτη. Καὶ τὸ ποιῆμα του, ὁ Ὄρκος, εἶναι βεβαίως ἕνα διαμάντι τῆς συγχρόνου λογοτεχνίας μας.

Ἐκ τῶν πρωτίτων λόγων, ποὺ ὁ κ. Ραγκαβῆς παραχωρεῖ τὴν ταπεινότεραν θέσιν εἰς τὴν ποίησιν, τὴν ὁποῖαν δνομάζει Ἰονικὴν, εἶναι ἡ συνίλησις. Καὶ ἡ αὐστηρὰ αὐτὴ κρίσις ἔρχεται ἀπὸ ἀνθρώπου ποὺ ἐδημοσίευσεν δὲν εἰξεύρω πόσους, ἀλλὰ βεβαίως ἀρκετοὺς τόμους στίχων!

Αὐτὴν ταύτην τὴν παρατήρησιν ἐδιάβασα εἰς ἕνα κριτικὸν ἀρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα Τηλεγράφου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἀναδημοσίευσως τοῦ Ὑμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν τοῦ Σολωμοῦ, με σημειώσεις τοῦ ἱκανοῦ μας Βεργωτῆ, τὴν ὁποῖαν ἐγὼ ἀκόμη δὲν εἶδον. Ἄλλ' εἶναι ἴσως ἀληθές ὅτι ἡ συνίλησις εἶναι ἀφόρητος χασμαδία εἰσαχθείσα εἰς τὸν στίχον ἔνεκα ἀμαθείας τῶν Ἑπτανησιῶν ποιητῶν, καὶ ὅτι μόνον τὰ ἰονικὰ αὐτιά — τὰ ὁποῖα ὁ κριτικὸς τοῦ Τηλεγράφου δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ καλέσῃ γαῖουροῖσι — δύνανται νὰ τὴν ἀνεχθῶσιν. Εἶναι λυπηρόν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀληθές, ὅτι ὑπάρχουν παρ' ἡμῖν λόγοι, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἐπιδείξουν τὰς γνώσεις των καταστρέφοντες πάντα τὰ παλαιὰ καὶ νέα διδάγματα. Ἡ χρῆσις τῆς συνίλησεως ὄχι μόνον εἶναι γενικὴ καὶ μόνιμος ἀλλὰ πολὺ ἀρχαιότερα τῆς γλώσσης καὶ τῆς ποιήσεως τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Καὶ ὁ πρῶτος ὅστις διαμαρτύρηται κατὰ ταύτης τῆς διδασκαλίας τῆς μετρικῆς τοῦ κ. Ραγκαβῆ, εἰξεύρετε ποῖος εἶναι; Ἐνας ἄνθρωπος, ὅστις ἐννοοῦσεν ἀπὸ γλῶσσαν καὶ ἀπὸ προσωδίων. Καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος καλεῖται Ὀμηρος, ὅστις ἤρχισεν τὸ ποίημά του, τὸ ἀθάνατον, μεταχειριζόμενος ἀπὸ τὸν πρῶτον στίχον τὴν συνίλησιν· διότι εἰς τὸ Πηλιάδου Ἀχιλλῆος, ὡς ἑκαστος βλέπει, τὰ δύο φωνήεντα εὐ ἀποτελοῦν μίαν καὶ μόνην συλλαβὴν. Καὶ ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τούτου ἂς διαβάσῃ τὰ σχόλια τοῦ Ἐδσταθίου διὰ νὰ πεισθῇ ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, — παρατηρεῖ ὁ ἐπιφανὴς Müller εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας μας — ἀφθονοῦσι τὰ φωνήεντα καὶ εἰς τρόπον ἐκκληρικόν οἱ δίφθογγοι καὶ οἱ τόνοι παραγόμενοι ἐκ τῆς συναιρέσεως τῶν ἰδίων φωνηέντων.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ συνίλησις δὲν δύναται νὰ καταδικασθῇ εἰς ὀστρακισμόν ἐν ὀνόματι τῶν μεγάλων μας τῆς ἀρχαιότητος ποιητῶν, διότι αὐτοὶ ἐκεῖνοι, ἐν ὀνόματι τῶν τῆς μετρικῆς νόμων τὴν μετεχειρίζοντο, εἶναι δυνατόν ἄρα γε νὰ γίνεαι ἐν ὀνόματι τῶν νεωτέρων νόμων τῆς μετρικῆς; Αἱ νεώτεροι γλῶσσαι, μὴ δυνάμεναι νὰ ὀρίσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν, ὡς ἔπραττον οἱ Ἕλληνες καὶ Ἀττικοὶ ποιηταί, δὲν δύναται νὰ ὀρίσουν οὐδὲ τοὺς πόδας. Εἰς ἡμᾶς χρησιμεύουν ἀντὶ τῶν ποδῶν, αἱ συλλαβαὶ καὶ οἱ τόνοι· ὅθεν ἀπὸ ὀρισμένου ἀριθμοῦ συλλαβῶν καὶ ἀπὸ ὀρισμένην θέσιν τονισμοῦ γίνεται ὁ ἀριθμὸς ποὺ σχηματίζει τὰ πολλὰ εἶδη τοῦ στίχου. Τοιοῦτον ὄντος τοῦ συστήματος τῆς μετρικῆς ὄλων τῶν ζωντανῶν γλωσσῶν, ἡ συνίλησις, εἶναι ἔτι ἀναγκασιότερα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν γλῶσσαν μας, συνισταμένη ὡς καὶ ἡ ἀρχαία μας ἀπὸ ἱκανὸν ἀριθμὸν μικτῶν συμφώνων καὶ λέξεων, ποὺ συμβιβάζουν συγχρόνως τὴν δύναμιν

μέ την γλυκύτητα είναι προσέτι περισσότερο της αρχαίας γεμάτη από φωνήεντα. Και τούτο, και διά την μορφήν την εντελώς αναλυτικήν, πού κατ' άλλον έλαβε, και διότι επικρατούν γενικώς εις αυτήν τὰ άρμονικά έκεινα στοιχεία των παλαιών διαλέκτων, τας οποίας θά όνομάσωμεν φωνηεντοφίλους (vocalizzanti). Δέν δύναται τις λοιπόν να κατηγορήση ως βαρβάρους τούς ποιητάς του Ιονίου, διότι μεταχειρίζονται την συνίζησιν, ως απαιτείται από την φύσιν της γλώσσης μας και αρχαίας και νέας, και ως κάμνουν όλαι αι νεολατινικαι και αι πλέον όμοιάζουσαι προς την ιδικήν μας και ιδίως η Ιταλική και Ισπανική. Άλλ' ίσως οι άλλοι ποιηται της νεωτέρας Ελλάδος δέν μεταχειρίζονται αυτό το τέρας, το άφορεσμένον από τον σοφόν Ραγκαβήν και από τον κριτικόν του «Τηλεγράφου».

Θά παρεκάλουν αυτούς τούς Ικανούς κριτικούς μας να μου κάμνουν γνωστόν έν μόνον σι-

χούργημα από του Διγενή Ακρίτα, του άρχαιότερου μνημείου, μέχρις ώρας γνωστού της δημοτικής ποιήσεως — του Πτωχοδρομού, μέχρι της σημεριν, εις το όποιον να ήδυνήθη ή να θελήση να άποφύγη την συνίζησιν. Υπάρχει εις όλα τα δημοτικά τραγούδια μας και εις όλους τούς ποιητάς πάσης ελληνικής χώρας ιδίως από των Χρηστόπουλον — όστις κατά τύχην είναι σχεδόν Φαναριώτης κατά τον κ. Ραγκαβήν — τον Βηλαράν Ηπειρώτην, τον Ζαλακώσταν, τον Παράσχον κλ. κλ. καθώς από τούς Έπτανησίους Σολωμόν, Μακροσάν, Βαλαωρίτην κλ.

Νομίζω περιττόν να παρατηρήσω ότι, αν η περι οδ' ο λόγος διδασκαλία ήτο αληθής, όλοι οι μεγαλύτεροι ποιηται θά ξεκούφαινον τα ευαισθητα ότια. Εις την Ιταλίαν, έκεινος, όστις διακρίνεται περισσότερο δια θείαν άρμονίαν, ο Πετράρχης, θά ήτο βαρβαρός, διότι ούτος, όχι μόνον δέν άποφεύγει την συνάντησιν των φωνηέντων, άλλ' ακριβώς κάμνει το έναντίον.

[Το τέλος εις το προσεχές] ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΥΠΑΛΛΟΣ

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

VIII

Νύχτα ώραία. Οι λίγοι άνθρωποι πού ήταν ακόμα στον δρόμο, είχαν χαρωπά πρόσωπα. Μέσα στο νεκροταφείο ένας άνθρωπος περπατούσε άκόμα, σκουντούσε ένα κάρφ και τραγουδούσε. Ήταν όλα τόσο ήσυχα, πού δέν άκούετο άλλο από αυτό το τραγούδι.

Ο καπνός του τσιγάρου του Νάγκελ άνέβαινε γαλάζιος στον άέρα. Άνέπνεε κι' όλας τη μυρωδιά του δάσους και του χόρτου κι' ένα αίσθημα αγαλλιάσεως τον κατέλαβε, μια χαρά, περίεργη, δυνατή. Περπατούσε κοντά στην Δάγνη. Ούτε εκείνη δέν είχε μεθήσει ακόμα. Όταν περνούσαν από το κοιμητήριο, είχε πη' εκείνος μερικά έπαινετικά λόγια για το σπίτι του Ιατρού, μα εκείνη δέν απήντησε τίποτα. Σιγά σιγά η όμορφιά και η ήσυχία της νύχτας τον είχε μαγέψει τόσο πολύ, πού η άναπνοή του έγινε πιδ γλήγορη και τα μάτια του βράχηκαν από τα δάκρυα. Τι θαυμάσιες πού ήτον αυτές οι φωτεινές νύχτες! ειπε δυνατά:

—Κυτάξετε τούς λόφους! Τι ώραία πού είναι φωτισμένοι! είμαι τόσο χαρούμενος, σας παρακαλώ να είσθε επικριχής μαζί μου. Μα σήμερα

το βράδυ, θά μπορούσα απ' την πολλή μου εύτυχία να κάνω άνοησίες. Δέν χαιρέστε κι' εσεις; πρέπει να χαιρέστε, ακούτε; Θά ήθελα τώρα με όλην μου την καρδιά να σας έκανα ό,τι κι' αν μου ζητούσατε. Πιστέψτε με — ναι, μα τον Θεό, πιστέψτε με. Βλέπετε εδώ τα πεύκα και τις πέτρες και τα βουναλάκια από χάρμα κι' αυτούς εδώ τούς θάμνους; μ' αυτό το νυχτερινό φώς φαίνονται σαν άνθρωποι πού κάθονται. Και η βραδιά είναι διαγής και δροσερή, δέν πλακώνει την καρδιά με παράξενα προαισθήματα, και πουθενά δέν είναι κρυμμένοι κρυφοί κίνδυνοι. Έ; μα θά δήτε, δέν θά δυσαρεστηθήτε καθόλου μαζί μου, είμαι τόσο τόσο χαρούμενος. Είναι σαν να περνούν άγγελοι μέσα στην ψυχή μου και να τραγουδούν. Σας φοβίζω;

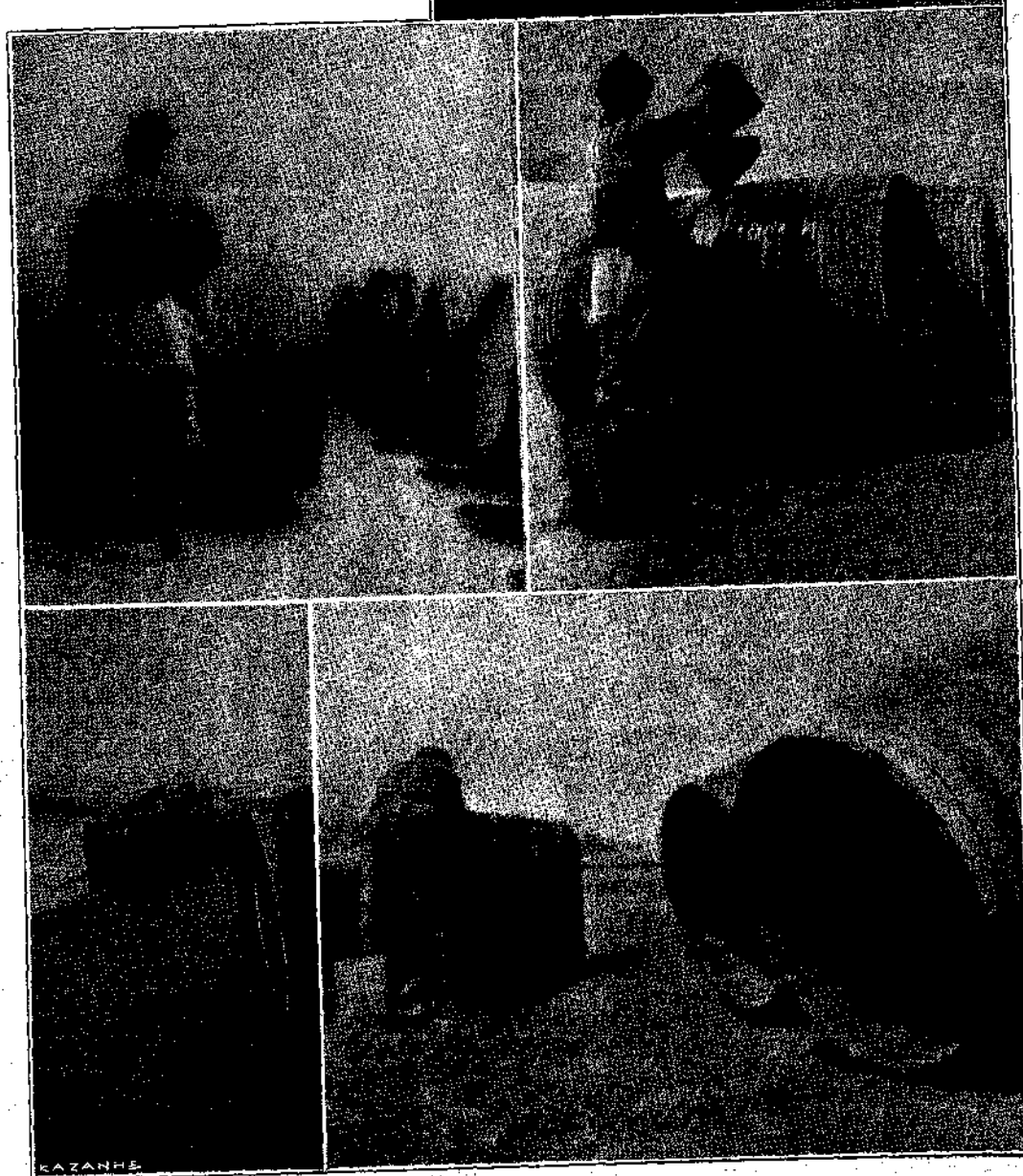
Είχε σταθή εκείνη και γι' αυτό την ρώτησε αν την φοβόζε. Τον κύταζε, χαμογελώντας, με το γαλανό της βλέμμα, σοβαρέψε πάλι και ειπε: — Δέν έξερετε πόσες φορές συλλογίστηκα σαν τι άνθρωπος να είστε!

Το ειπε αυτό ένόσω έστέκετο άκόμα και τον έκύταζε, και με μια φωνή πού ήχοόσε σαν λίγο συγκινημένη. Και όλον τον δρόμο μιλούσε με την ίδια τρεμουλιαστή φωνή, σαν να ήτον μισοφοβισμένη και μισοχαρούμενη.

Τότε άρχισε μεταξύ των η ακόλουθη όμιλία.

EIKONES THS ZHHS

Τα βαρέλια άραδιασμένα εις την παραλίαν του Φαλήρου καθαρίζονται να δεχθούν τον καινούριο μουστο. — Φωτογραφία Θ. Θ.

* Η άρχή εις το τεύχος της 31 Μαΐου.

πὸν βάσταξε ὄλον τὸν δρόμο μέσα στὸ δάσος, μιὰ ὄμιλλα πὸν πήγαινε ἀπ' τὸν ἕνα στὸν ἄλλον κι' ἀπ' τὸ ἕνα αἰσθημα στὸ ἄλλο μὲ ὄλην τὴν ἀνήσυχη ταραχὴ πὸν τοὺς εἶχε καταλάβει καὶ τοὺς δύο.

— Ἀλήθεια, μὲ συλλογιστήκατε ἐμένα; Μὰ ἐγὼ, δὲν ξέρετε πόσο πιὸ πολὺ σὰς συλλογίζομαι ἐσᾶς. Ἐγὼ ἤξερα γιὰ σᾶς καὶ πρὶν νὰρθῶ ἐδῶ ἀκουσα τὸνομά σας ἀπὸ τὸ πλοῖο ἀπάνω κατὰ τὴν γῆν τὸ ἀκουσα ἐκεῖ πὸν μιλοῦσαν κατὰ ἄλλοι. Κ' ἐφθάσα ἐδῶ τις 12 Ἰουνίου, τις 12 Ἰουνίου.

— Μπα, ἀλήθεια τις 12 Ἰουνίου!

— Ναι, κ' ἡ πόλις κυμάτιζε μὲ τις σημαίες καὶ μοῦ φάνηκε τόσο μαγευτικὴ γι' αὐτὸ κατέβηκα ἐδῶ. Καὶ ἀμέσως ἀκουσα κι' ἄλλα γιὰ σᾶς...

Χαμογέλασε κ' εἶπε:

— Αὐτὰ βέβαια ἀπὸ τὸν Μινούττα θὰ τ' ἀκούσατε.

— Ὅχι, ἀκουσα πὸς ὄλοι σᾶς ἀγαποῦν καὶ ὄλοι σᾶς θαυμάζουν... Καὶ διὰ μιᾶς συλλογίστηκε καὶ τὸν Κάρολεν τὸν θεολόγο, πὸν γι' αὐτὴν εἶχε σκοτωθῆ.

— Ἔτσι; αὐτὰ ἀκούσατε; Ναι, μ' ἀπὸ τότε πὸν ἀρραβωνιάστηκα, δὲν ἔμεινε πιὰ πολὺ ἀπ' ὄλον αὐτὸν τὸν θαυμασμό. Φαντασθῆτε πὸν ἀπὸ κείνην τὴ μέρα ἡ πόλις εἶναι σὰν ν' ἄλλαξε ἐντελῶς μόνο λίγες φίλες στέκουν ἀκόμα μὲ τὸ μέρους μου.

— Δὲν εἶναι δυνατόν, βέβαια θὰ κάνετε λάθος...

— Ἄ μπα, οὔτε εἶμαι λυπημένη μὴ νομίζετε πὸς εἶμαι λυπημένη.

Αὐτὲς οἱ λίγες λέξεις τοῦ πήρα τὸ κεφάλι καὶ τὴν διέκοψε:

— Μὰ σᾶς μέλει καθόλου τὸ τί σκέπτομαι ἐγὼ γιὰ σᾶς;

Ἀμέσως μετανόησε πὸν ἔκανε αὐτὴν τὴν ἀδιάκριτὴ ἐρώτησι, κοκκίνησε ἀπ' τὴν ντροπὴ του καὶ γιὰ πολλὴ ὥρα δὲν μπορούσε νὰ ξεχάσῃ αὐτὴν τὸν τὴν ἀπροσεξία. Οὔτε ἐκείνη δὲν τοῦ ἀπήντησε, ἔκανε μάλιστα σὰν νὰ μὴ εἶχε ἀκούσει. Ἀρχισε νὰ μιᾷ γιὰ τὸν Ράινερτ τὸν δικαστὴ πὸν ἦταν πάντα τόσο καλὸς κ' εὐγενὴς μαζί της — χὰ χὰ χὰ, — μὰ πὸν κι' αὐτὸν τὸν εἶχε χάσει ἀπὸ τότε πὸν ἀρραβωνιάστηκε. Τί, ἀναστενάζετε; μὰ τώρα αὐτὴν τὴν στιγμή εἶστε τόσο χαρούμενοι! Μὴν ἀναστενεάζετε!

Εἶμαι χαρούμενος, εἶπε, παρὰ πολὺ χαρούμενος. Κύταξε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Αὐτὸ τὸ: «μὴ ἀναστενεάζετε», ἤχοῦσε ἀκόμα μέσα του καὶ τὸν ἐχάιδεε σὰν ἕνα χέρι λεπτὸ, μαλακὸ.

— Πῆτε μου, εἶπε ἐκείνη, ἀλήθεια ἐννοοῦσατε ὅσα εἶπατε γιὰ τοὺς ἀξιοματικούς τοῦ ναυτικοῦ; ὄλα τὰ ἐννοοῦσατε;

— Ὅλα βέβαια γιατί νὰ μὴν τὰ ἐννοοῦσα. Καὶ τώρα καὶ πρὶν πάντα τοὺς ἀγαποῦσα. Θαυμάζω τὴν ἐλεύθερή των ζωὴ, τὸ ὑπερήφανό των

στάσιμο, τίς στολές των, τὸ ἀνοιχτόκαρδο καὶ τὴν ἀφοβία τους. Μοῦ φαίνονται μαγευτικώτατοι. Οἱ περισσότεροί εἶναι καὶ πολλὴ εὐχάριστοι ἀνθρώποι. Καὶ κατὰ ἄλλο: ἔχουν τὸ αἰσθημα τῆς τιμῆς πολὺ μεγάλο· εἶναι τόσο σπάνιο νὰ βρεθῆ ἕνας ἐγληνιατίας μεταξὺ τῶν ἀξιοματικῶν. Ναι, εἶναι ἔκτακτοι ἀνθρώποι!

— Ναι, εἶπε κ' ἐκείνη σιγὰ σιγὰ. Ἐπειτα κάμποση ὥρα ἐσυλλογίζετο καὶ δὲν μιλοῦσε ἔπειτα εἶπε πάλι:

— Τώρα θὰ μιλήσωμε γιὰ σᾶς. Ναι, ναι, ἔλατε, τώρα θὰ μιλήσωμε γιὰ σᾶς. Συγχωρήστε με, μπορῶ νὰ σᾶς ρωτήσω κατὰ; Καλὰ, εὐχαριστῶ πολὺ, βαστάτε τὴν ὀμπρέλα μου. — μὰ πῆτε μου: εἶχατε τίποτε καὶ μὲ τὸν Ράινερτ τὸν δικαστὴ; Χθὲς τὸ βράδυ τοῦ ζητήσατε συγγνώμη γιὰ κάποιον πρᾶμα καὶ σήμερα τὸ βράδυ δὲν μιλήσατε σχεδὸν οὔτε λέξι μαζί του. Μὴ τῶχτε συνήθεια, νὰ προσβάλλετε ὄλους τοὺς ἀνθρώπους κ' ἔπειτα νὰ τοὺς ζητᾶτε συγγνώμη;

Ἡ Δάγνη γέλασε καὶ κύταξε κάτω.

— Νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, εἶχα πολὺ ἄδικο πὸν ἐπρόσβαλα τὸν δικαστὴ; μὰ εἶμαι βέβαιος πὸς θὰ μὲ συγχωρήσῃ ἂν πάω καὶ τοῦ μιλήσω. Εἶμαι λίγο βίαιος, λίγο ἀπότομος. Μαλώσαμε, γιατί ἐκεῖνος μὲ σκουπτήξε καθὼς ἔμπαινε σὲ μιὰ πόρτα. Ἐνα τιποτένιο πρᾶμα, μιὰ ἀπροσεξία ἐκ μέρους του· μὰ ἐγὼ ὄρμω ἀμέσως σὰν τρελλός, τοῦ εἶπα δυὸ δυνατὲς λέξεις, τὸν φοβερῶ μὲ τὸ ποτήρι τῆς μύρας μου καὶ στὸ τέλος τοῦ βουλιάζω καὶ τὸ καπέλο του. Ἐκεῖνος ἔφυγε σὰν καλοαναθρεμμένος ἀνθρώπος βέβαια ἔφυγε. Μὰ κ' ἐγὼ ἔπειτα μετανόησα γιὰ τὸ φέροισιμό μου καὶ ἀποφάσισα νὰ τοῦ ζητήσω συγγνώμη. Βέβαια κ' ἐγὼ δὲν ἔφταιγα ἐντελῶς ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἤμουν νευρικός καὶ ἦτον τόσα πρᾶματα πὸν μὲ θύμωναν, μὰ αὐτὰ δὲν τὰ ξέρει κανεὶς, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ διηγῆται καὶ προτιμῶ νὰ πάρω ὄλο τὸ λάθος ἀπάνω μου· μὰ ἦτον πρώτη φορά πὸν ἤμουν τόσο βάνουσος, ἀλήθεια σᾶς λέω.

Εἶχε μιλήσει χωρὶς νὰ σταματήσῃ μὲ εἰλικρίνεια, διηγούμενος ἀμερόληπτα οὔτε τὸ πρόσωπό του δὲν ἐπρόδιδε καθόλου πικρία. Μὰ ἡ Δάγνη τὸν κύταξε ἔξαφνα μὲ ἀπορία καὶ εἶπε:

— Μὰ ὄχι... ὄχι... δὲν ἦτον ἔτσι. Ἐγὼ τὸ ἀκουσα ἐντελῶς διαφορετικά.

— Λέει ψέματα ὁ Μινούττας! φώναξε ὁ Νάγκελ κατακόκκινος.

— Ὁ Μινούττας; δὲν τὸ ἀκουσα καθόλου ἀπ' τὸν Μινούττα. Γιατί λέτε ψέματα γιὰ τὸν ἑαυτό σας; Τὸ ἀκουσα ἀπὸ ἕναν ἀνθρώπο στὴν ἀγορὰ, ἀπὸ ἐκεῖνον πὸν πουλᾷ τοὺς γύψους. Μοῦ τὰ διηγῆθηκε ὄλα τὰ εἶδε ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

Μικρὴ σιγὴ.

— Γιατί σνοκοφαντεῖτε ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό σας; δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω, ἐξηκολούθησε καὶ τὸν ἐκύταξε ὄλην τὴν ὥρα. Τὴν ἀκουσα σήμερα αὐτὴν τὴν ἱστορία καὶ χάριμα τόσο πολὺ δηλαδὴ; βρῆμα πὸς φερθήκατε ἐκτάκτως ὥραϊα, ἐκτάκτως ὑπέροχα καὶ ἤθελα νὰ σᾶς εὐχαριστήσω κ' ἐγὼ. Ἄν δὲν εἶχα ἀκούσει αὐτὴν τὴν ἱστορία σήμερα τὸ πρῶτ', μόλις θὰ ἐτολμοῦσα νὰ ἤρχομουν τώρα ἐδῶ μαζί σας σᾶς τὸ λέω εἰλικρινῶς.

Μικρὴ σιγὴ. Ἐπειτα εἶπε ὁ Νάγκελ:

— Καὶ τώρα μὲ θαυμάζετε γι' αὐτό;

— Δὲν ξέρω, ἀπήντησε ἐκείνη.

— Πάλι σιγὴ. Κανεὶς δὲν μιλοῦσε κάμποση ὥρα. Ἐκείνη περίμενε, κύταζε τότε τὸν Νάγκελ καὶ τότε τὸν δρόμο, μπροστά.

— Ἀκούστε, εἶπε τότε ἐκεῖνος, ὄλα αὐτὰ εἶναι μιὰ κομωδία. Εἶστε τόσο εἰλικρινῆς, δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ ψέματα, θὰ σᾶς πῶ ὄλην τὴν ἀλήθεια.

Καὶ λοιπὸν τῆς διηγῆθηκε χωρὶς ντροπῆ, μὲ τὸ μέτωπο ψηλὰ πὸς τὰ εἶχε ὑπολογίσει ὄλα:

— Ἄν αὐτόν μου τὸν καβγά μὲ τὸν δικαστὴ τὸν διηγούμαι μὲ τὸ δικό μου τρόπο καὶ στραβῶνω λίγο τὴν ἀλήθεια, σνοκοφαντῶ μάλιστα καὶ λίγο τὸν ἑαυτό μου, κατὰ βᾶθος τὸ κάμνω μόνο καὶ μόνο ἀπὸ ὑπολογισμό. Προσπαθῶ νὰ βγάλω ἀπὸ αὐτὴν τὴν δουλειὰ ὅσο πιὸ πολὺ ὄφελος μπορῶ γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Βλέπετε τί εἰλικρινῆς πὸν εἶμαι μαζί σας; Προϋποθέτω βέβαια πὸς πάντα κάποιος θὰ τύχῃ νὰ σᾶς διηγῆθῃ τὴν ἀλήθεια, καὶ ἂν προηγουμένως ἐγὼ ἔχω παραστήσει τὸν ἑαυτό μου πολὺ κακὸ, ἔπειτα πάλι θὰ κερδίσω, καὶ πολὺ μεγάλο κέρδος μάλιστα. Γύρω στὸ κεφάλι μου θ' ἀπλωθῆ ἕνας φωστέρφανος ἀνδρεῖας, μεγαλοψυχίας — ἔ; — μὰ αὐτὸ τὸ κατορθῶνω μόνο μὲ μιὰ ἀπάτη, τόσο ἄσχημη, τόσο πρόστυχη, πὸν βέβαια θυμώνετε πὸν τ' ἀκούτε. Μοῦ φαίνεται πὸς τὸ πιὸ σωστὸ εἶναι νὰ σᾶς κάνω αὐτὴν τὴν ἐξομολόγησι, ἐπειδὴ καθὼς σᾶς εἶπα εἶστε τόσο εἰλικρινῆς πὸν δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴν εἶναι εἰλικρινῆς μαζί σας, ἂν καὶ τὸ μόνο πὸν κερδίζω ἐγὼ τώρα εἶναι νὰ σᾶς ἀπομακρύνω χίλια μίλια ἀπὸ ἐμένα — δυστυχῶς.

Ἀκόμα τὸν ἐκύταξε ἐσκεπτετο τὰ λόγια αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐσκέπτετο κ' ἐσχημάτιζε τὴν ἰδέα της. Τί νὰ πιστέψῃ; πὸν ἤθελε νὰ καταλήξῃ μὲ τὴν εἰλικρινεία του; Ἐξαφνα πάλι σταμάτησε, χτύπησε τὰ χέρια της καὶ ἔξσπασε σὲ δυνατὰ γέλια.

— Μὰ εἶστε ὁ πιὸ κατεργάρης, ὁ πιὸ αὐθάδης ἀνθρώπος πὸν εἶδα ποτέ! Νὰ λέτε πρᾶματα γιὰ τὸν ἑαυτό σας, τὸ ἕνα χειρότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ καταστρέψετε! Μὰ μ' αὐτὸ δὲν κερδίζετε! Ποτέ δὲν εἶδα τέτοια τρέλλα! Καὶ πὸς μπορούσατε νὰ ξέρετε πὸς θὰ μάθαινα ποτέ

τὴν ἀλήθεια τῆς ἱστορίας; Αὐτὸ νὰ μοῦ πῆτε! Ὅχι, ὄχι, καλλίτερα νὰ μὴ μοῦ πῆτε τίποτα, πάλι ψέματα θὰ πῆτε. Ἀηδία! πὸς μπορούτε νὰ εἶστε τέτοιοι; χὰ χὰ χὰ χὰ χὰ! Μὰ ἀκούστε: ἀφοῦ λοιπὸν ὑπολογίζετε πὸς θὰ εἶναι ἔτσι κ' ἔτσι, καὶ ἀφοῦ τὰ προετοιμάζετε ὄλα καὶ τὰ κατορθώνετε ὅπως θέλετε, — γιατί ἔπειτα τὰ χαλάτε ὄλα πάλι καὶ ὁμολογεῖτε τὴν κατεργαρία σας; — Καὶ χθὲς τὸ βράδυ κάνατε κατὰ τέτοιο δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω. Μὰ γιατί ὄλα τᾶλλα τὰ προβλέπετε καὶ τὰ ὑπολογίζετε, καὶ δὲν ὑπολογίζετε πὸς πάλι ὁ ἴδιος θὰ προδώσει τὴν κατεργαρία σας;

Ἐκεῖνος δὲν ὑποχώρησε, μὰ σκέφθηκε μιὰ στιγμή καὶ εἶπε:

— Μὰ τὸ ὑπολογίζω, καὶ αὐτὸ τὸ ὑπολογίζω. Θὰ τὸ δῆτε καὶ μόνη σας ἀκούστε: ἀφοῦ ὁμολογῶ — λοιπὸν ὁμολογῶ — δὲν χάνω, ἀλήθεια, τίποτα — δὲν διακινδυνεύω πολὺ. Πρῶτα, δὲν εἶναι βέβαιον πὸς ἐκεῖνος πὸν τοῦ τὸ ὁμολογῶ θὰ μὲ πιστέψῃ. Νὰ ἐσεῖς, π. χ. αὐτὴ τὴ στιγμή δὲν μὲ πιστεύετε. Τώρα, τί εἶναι ἡ συνέπεια; ἡ συνέπεια εἶναι πὸς ἀξίζω περισσότερο, ἀξίζω πάρα πολὺ, τὸ κέρδος πὸν κερδίζω μεγαλώνει σὰν τις χιονοστιβάδες, τὸ μεγαλεῖόν μου μεγαλώνει σὰν βουνό! Δεύτερον, πάντα θάβγαινα κερδισμένος ἀκόμα κ' ἂν μὲ πιστεύετε, πάλι θάβγαινα κερδισμένος. Κουνάτε τὸ κεφάλι; σᾶς βεβαίω τόσες φορές μεταχειρίσθηκα αὐτὴν τὴν μέθοδο καὶ πάντα κερδισμένος βγήκα. Ἐπειδὴ, ἂν πιστεύετε πὸς ἡ ἐξομολόγησις μου ἦτον εἰλικρινῆς, βέβαια θ' ἀπορούσατε μὲ τὴν τῶση μου εἰλικρίνεια. Θὰ λέγατε: καλὰ, μὲ γέλασε, μὰ κατόπιν τὸ ὁμολογεῖ, χωρὶς μάλιστα νὰ τῶχῃ ἀνάγκη τὸ θράσος του εἶναι μυστηριώδες, τίποτα δὲν φοβάται. Μὲ μιὰ λέξι νὰ: σᾶς κάμνω νὰ μὲ κυτᾶτε μὲ ἀπορία, κεντῶ τὴν περιέργειά σας, σᾶς κάμνω νὰ μὲ συλλογίζετε, νὰ ἀγανακτῆτε. Δὲν πέρασε ἕνα λεπτὸ πὸν εἶπατε: δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω! Βλέπετε, τὸ εἶπατε ἐπειδὴ προσπαθήσατε νὰ μὲ μελετήσετε, νὰ δῆτε πὸς εἶμαι μέσα μου — κι' αὐτὸ μ' εὐχαριστεῖ, μοῦ δίνει μιὰ γλυκεῖα αἰσθησι. Μὰ ὄχι, κ' ἂν εἶναι, ἂν μὲ πιστεύετε ἢ ἂν δὲν μὲ πιστεύετε, ἐγὼ τὸ κέρδος μου τὸ ἔχω. Καταλαβαίνετε τώρα; Εἶναι τόσο ἀπλό!

Μικρὴ σιγὴ.

— Καὶ θέλετε νὰ μὲ κάνετε νὰ πιστέψω, εἶπε ἀνοίγοντας τὰ μάτια της δροσάνοιχα καὶ ἔτοιμη νὰ γελάσῃ, πὸς ἀπὸ πρὶν ἐσχεδιάσατε ὄλην αὐτὴν τὴν πονηριά καὶ ἐλάβατε ὄλα σας τὰ μέτρα; Ποτέ! ποτέ! χὰ, χὰ, χὰ, μὰ τώρα πιὰ δὲν θ' ἀπορήσω γιὰ τίποτα πὸν θὰ μοῦ πῆτε, τώρα σᾶς ξέρω, τώρα ξέρω τί νὰ περιμένω ἀπὸ ἐσᾶς. Μὰ φτάνει τώρα, μπορούσατε νὰ εἶχατε πῆ καὶ χειρότερα ψέματα, εἶστε πολὺ ἐπιτήδειος.

Ἐκείνος ἐπέμενε καὶ ἰσχυρίζετο πὺς ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τῆς τὴν γνώμη, ἡ μεγαλοφυΐα του πρέπει νάγινε μεγάλη τοῦλάχιστον σάν δλόκληρο βουνό, ἓνα πολὺ ψηλὸ βουνὸ μάλιστα. Καὶ πρέπει, λέει, νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ πολὺ, χί, χί, χί, ναι, όλα τὰ κατώρθωσε, ὅσα ἐπιθυμοῦσε. Μὰ κ' ἐκείνη εἶναι πολὺ καλή, ἀλήθεια πάρα πολὺ καλή...

— Ναι, ναι, τὸν διέκοψε ἐκείνη, ὡς παύσωμε πιά.

Μὰ τώρα στάθηκε ἐκείνος.

— Μὰ πάλι σὰς λέγω πὺς σὰς εἶπα ψέματα, εἶπε καὶ τὴν κύταξε.

Κυτάχτηκαν μιὰ στιγμή ἡ καρδιά τῆς ἄρχισε νὰ χτυπᾷ πὺς δυνατὰ καὶ χλώμιασε λίγο. Γιατί νὰ ἤθελε τόσο πολὺ νὰ τὸν νομίση ἐκείνη ὅσο πὺς κακὸν μοροῦσε; Ἐνῶ ἄλλες φορὲς ἦτον πάντα τόσο πρόθυμος νὰ ἐνδίδῃ — σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα δὲν τὸ κοινούσε ἀπ' τὴν ἐπιμονή του. Τί ἰδέα! τί τρέλλα! Ουμωμμένη φώναξε:

— Δὲν ξέρω γιατί μοῦ φανερώνετε ἐμένα ὅλα σας τὰ κρυφά. Ξέρετε ὅμως, μοῦ ὑποσχέθηκατε πὺς θὰ εἶστε φρόνιμος καὶ εἶπατε: θὰ δῆτε τί φρόνιμος πὺς θὰ εἶμαι. Ὁραία φρονιμάδα!

Ἦτον ἀλήθεια θυμωμένη, μὰ ἐκείνος ἦτον τόσο ἡρεμος, τόσο ἀκλόνητος, πὺς πάλι τὴν ἔβαλε σὲ δισταγμὸν. Ἐκείνη τὸ αἰσθάνετο ὡς προσβολή πὺς τὴν ἔκανε ἀδιάκοπα νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ μὴ πιστεῖ. Στὴν ταραχὴ τῆς εἶχε πάρει πίσω καὶ τὴν ὁμπρῆλα τῆς τὴν ἔπαιξε καὶ τὴν χτυποῦσε μὲ τὸ χέρι τῆς.

Ἐκείνος ἦτον πολὺ δυστυχής. Τί στραβά πὺς τὰ κατάφερε! Τί ἀνοησίες ποῦκαμε πάντα! Ἄχ, ἂν ἤθελε νὰ τὸν συγχωρήσῃ αὐτὴν τὴν μία φορὰ ἀκόμα, ἢ ἂν ἤθελε τοῦλάχιστον νὰ μὴ εἶναι πιά θυμωμένη. Ἄν μοροῦσε νὰ τῆς ἔδειχνε τί ἦτον ἀξίος νὰ κἀνῃ γιὰ νὰ τὴν ἐξιλέωσῃ πάλι! Ἄς τοῦδινε καμιά προσταγή, ἓνα νεῦμα ὡς τοῦκανε, μόνο μὲ τὰ μάτια ἓνα σημεῖο! Ὅθι ἦτον ἕτοιμος γιὰ ὅλα...

Ἐπὶ τέλους γέλασε πάλι ἡ Δάγνη. Ἦτον ἀδύνατον, λέει, νὰ τὸν καταλάβῃ, καὶ θὰ εἶναι ἀδύνατον. Ἐπὶ τέλους ἂν τοῦ κἀνῃ εὐχαρίστησι... Μὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ πιά λέξι γι' αὐτὴν του τὴν τρέλλα, οὔτε μιὰ λέξι...

Μικρὴ σιγή.

— Ξέρετε, εἶπε ἐκείνος σὲ λίγο, ἐδῶ ἦτον πὺς σὰς ἀπάντησα πρώτη φορὰ. Ποτὲ δὲν θὰ τὸ ξεχάσω τί μαγευτικὴ πὺς εἶστε, ὅταν μὲ φοβηθήκατε καὶ φύγατε. Σάν νεράιδα, σάν μιὰ

ἄπασια... Μὰ τώρα θὰ σὰς διηγηθῶ ἓνα παραμῦθι, ἓνα ἀληθινὸ κομᾶτι ἀπὸ τὴν ζωὴ μου: νὰ διηγηθῶ;

— Ἄ, ναι, ἓνα παραμῦθι! Φώναξε ἐκείνη. Ἦτον πάλι χαρούμενη σάν μικρὸ παιδί καὶ τοῦ ἔλεγε νὰ διηγηθῇ. Καλὰ, ὡς τὴν κουβαλᾷ τὴν ὁμπρῆλα τῆς ἀφοῦ καὶ καλὰ θέλει: μὰ τί εὐχαρίστησι μοροῖ νὰ τοῦ κἀνῃ; ὡς εἶναι! Μὰ, τὸ παραμῦθι! Γιατί δὲν ἀρχίζει τὸ παραμῦθι;

Καλὰ. Εἶναι ἓνα μικρὸ κομᾶτι τῆς ζωῆς του, θὰ τελειώσῃ γλήγορα. Ἐκάθετο μιὰ φορὰ στὴν κάμαρά του, σὲ μιὰ μικρὴ πόλι ὄχι στὴν Νορβηγία ἄλλως τε εἶναι καὶ ἀδιάφορο πὺς. Δοιπόν, γιὰ νὰ μὴ τὰ πολυλογῇ — μιὰ γλυκεῖα βραδυὰ τοῦ φθινοπώρου ἐκάθετο στὴν κάμαρά του. Πρὸ ὀχτώ ἐτῶν, τὸ 1888. Εἶχε γυρισμένη τὴν ράχη στὴν πόρτα καὶ διάβαζε ἓνα βιβλίον.

— Εἴχατε λάμπα;

— Ναι, ἔξω ἦτον θεοσκοτεινὰ. Ἐγὼ καθόμουν καὶ διάβαζα. Ἐκεῖ, ἀκούω κάποιον ἔξω, ἀκούω καθαρὰ τὰ πατήματα στὴ σκάλα, ἀκούω μάλιστα καὶ πὺς χτυποῦν στὴν πόρτα. Ἐμπρός! Κανεῖς! Ἀνοίγω τὴν πόρτα, ἔξω κανεῖς, ψυχὴ. Χτυπᾷ τὸ κουδούνι, ἔρχεται ἡ ὑπηρετρία. Ρωτᾷ ἂν ἀνέβηκε κανεῖς τὴν σκάλα. Ὁχι, κανεῖς. Καλὰ — κλητύχτα! καὶ ἡ ὑπηρετρία φεύγει.

Κάθομαι πάλι καὶ διαβάζω. Ἐκεῖ, αἰσθάνομαι μιὰ πνοή, κάτι σάν χάιδεμα, σάν τὴν ἀναπνοή ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ ἀκούω πὺς ψιθυρίζει: ἔλα! Γυρνᾷ, κανεῖς. Ἀρχίζω πάλι νὰ διαβάζω, θυμᾶνω καὶ λέγω: στὸν διάβολο! Ἦμουν μόνος, κατὰμονος καὶ ὅμως εἶπα: στὸν διάβολο! Τότε βλέπω κοντὰ μου ἓναν μικρὸ γλωμὸ ἀνθρώπακὸ μὲ κόκκινα γένεια καὶ ἄγρια μαλλιά πὺς στέκονταν ὀρθία στὸν ἄερα. Αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος στέκεται ἀπ' τὸ ἀριστερὸ μου μέρος. Μοῦ γνέφει μὲ τὸ ἓνα μάτι, τοῦ γνέφω κ' ἐγὼ μὲ τὸ ἄλλο. Δὲν εἴχαμε ἰδωθῇ ποτὲ πρὶν. Τότε κλειῶ τὸ βιβλίον μου μὲ τὸ δεξιὸ χέρι, ἐκείνος πᾶει πρὸς τὴν πόρτα καὶ χάνεται. Ἐγὼ τὸν ἀκολουθοῦσα μὲ τὸ βλέμμα καὶ εἶδα πὺς ἐχάθηκε. Σηκώνομαι κ' ἐγὼ καὶ πηγαίνω πρὸς τὴν πόρτα πάλι ἀκούω τὴν φωνὴ πὺς ψιθυρίζει: ἔλα! Δοιπόν, φορᾷ ἓνα πανωφόρι, βάζω τίς γαλόσσες μου καὶ βγαίνω ἔξω. Ἐπρῆσε νᾶναβα ἓνα τσιγάρο, σκέφθηκα, ξαναμπαίνω στὴν κάμαρά μου κ' ἀνάβω ἓνα τσιγάρο, παίρνω κ' ἄλλα μερικὰ τσιγάρα μαζί μου, ὁ Θεὸς ξέρει γιατί νὰ τὰ πῆρα: μὰ τὰ πῆρα καὶ βγῆκα πάλι ἔξω.

[Μεταφρασ. Τ.]

[Ἀκολουθεῖ]

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

— Ὁ κ. Ἀσοφος πρὸς τὸν μαθητὴν του —

25 Σεπτεμβρίου 1911

Ἀγαπητέ μου φίλε,

ΕΝΑΣ μήνας πὺς βρισκομαι στὸ χωριό... Μιὰ πλατεῖα εἰρήνῃ ἀπλώνεται γύρω μου καὶ μιὰ μεγάλη σοφία. Ὅτι μὲ τριγυρίζει ἐδῶ εἶναι σοφὸ κ' ὄραιο. Δέντρα, βουνά, κάμποι, σιές, νερά, τὸ κοπάδι πὺς καταβαίνει ἀπ' τὴν πλαγιά τοῦ λόφου καὶ ὁ μαντρόσκυλος, πὺς κοιμᾶται βοθειὰ στὰ πόδια μου. Ὅλα ἔχουν ἓναν ξεχωριστὸ ρυθμό, πὺς δὲ θυμᾶμαι νὰ τὸν ἀπήγησα στὴν πολιτεία. Ἡ Φύσις μέσα στὴ γαλήνη τῆς καὶ τὴν ἀδιαφορία τῆς, μοῦ φαίνεται πὺς στοχαστικὴ, πὺς βοθειὰ καὶ πὺς ταριασμένη μὲ τὴν ψυχὴ μου.

Ὅμως θυμᾶμαι πάντα τίς γλυκὲς ὄρες, πὺς περᾶσαμε μαζί, ὄρατε μου φίλε, καὶ τίς ἡσυχές ἡμιλίες πὺς ἀλλάξαμε στὰ δειλινὰ τῆς Ἀττικῆς, ἐσὺ κυτᾶζοντας μελαγχολικὰ τὸ ἄσπρο μου κεφάλι κ' ἐγὼ ὁρῶσιζοντας τὴ σκέψη μου ἀπ' τὴν ὄμορφιά σου καὶ τὰ νιάτα σου. Ἄς μὴ μᾶς χωρίσουνε καὶ τώρα τὰ βουνά καὶ οἱ θάλασσες! Τίποτε δὲν εἶναι ἀξιο νὰ χωρίσῃ δυὸ ψυχές, πνευματικὰ ἐρωτευμένες καὶ πὺς ἀποζητᾶνε ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Κάθισε ἐσὺ σάν καὶ πάντα κάτω ἀπ' τὴν δροσερὴ κληματαριά, πὺς ταιριάζει μὲ τὰ νιάτα σου, καὶ μίλα μου, μίλα μου ὅσο νὰ νυχτώσῃ. Κ' ἐγὼ θὰ καθίσω κάτω ἀπ' τὸ χιλιόχρονο δέντρο καὶ θὰ σοῦ ἀποκρινομαι.

Μὰ δὲν ἔχεις ἀνάγκη ἐσὺ, γλυκὲ μου φίλε, νὰ σοῦ ξεμολογηθῶ τὴν ἐπιθυμία μου. Τίς δῆψες τῆς γέρικης ψυχῆς μου τίς γνωρίζεις καλὰ, καὶ ἡ ἀγάπη σου στὰθεκὴ πάντ' ἀγρυπνῇ μπροστὰ μου. Νά, δυὸ ὄρες τώρα, πὺς ἔνας χωριώτης μοῦφερε τὴ γραφὴ σου. Τὴ χάριξαι, σάν ἐρωτευμένος, δίπλα στὴν πηγή, πὺς μοῦ θυμίζει τὰ νιάτα σου. Ἦθελες, μοῦ γράφεις, νὰ βρισκοσαι κοντὰ μου, στὸν ἡσυχὸ κ' ὄραιο τόπο, πὺς δὲν τὸν ταράζει ὁ ἄσχημος θόρυβος τῆς πολιτείας. Καὶ μὲ ζηλεύεις. Ὅμως τὰ νεῖδα τὰν πέραει νὰ ζηλεύουν ποτὲ τὰ γερατειά. Ὁχι γιατί κ' αὐτὰ δὲν ἔχουν κάποιες χαρὲς ξεχωριστές, πὺς δὲν τίς ξέρει ἡ νιότη καὶ πὺς τίς χαρίζει ὁ Θεός, τελευταῖο του δώρο στοὺς ἐλεγκτικούς του, μὰ γιατί κάθε ἡλικία πρέπει νὰ γενεταί τὸν δικὸ τῆς καρπὸ στὸ περιβόλι τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ μὴ τὸν λιχουδεύεται ὅταν τὸν χάσῃ. Ἡ κληματαριά εἶναι τώρα δική σου. Ἐαπλώσω στὸν ἥσυχιο τῆς, ῥούφα τὸ χυμὸ τῆς, μέθυσε, ἀγάπησε, ἀγωνίσου. Ἄφισέ μ' ἐμένα στὸν ἥσυχιο τοῦ χιλιόχρονου δέντρου. Γιὰ σένα ὁ ἐρωτάς κ' ὁ πόλεμος. Γιὰ μένα ἡ σκέψη κ' ἡ θύμησις...

Ὅμως καταλαβαίνω τὸν καιρὸ σου... Ἡ ἄσχημη ζωὴ τῆς Ἀθῆνας σὲ πνίγει. Ὅταν τὰ νιάτα δὲν πολεμοῦν, τότε ζηλεύουν τὰ γερατειά, γιατί χωρὶς πόλεμο κ' ἡ ἀγάπη ἀκόμα δὲν ἔχει χάρι. Μονάχα ὁ πολεμιστής, πὺς γυρίζει ἀπ' τοὺς κινδύνους, μοροῖ νὰ νοιώσῃ τὴ γλύκα τῆς ἀγκαλιᾶς καὶ τὸν φιλιῶν τὸ μέθυσαι. Χωρὶς ἀγῶνα κ' ἡ ἀγάπη ἀνοστή καὶ ξεθαρισμένη φαντάζει μπροστὰ μας. Γιατί ὅμως σὲ δειλιάζει ὁ ἀγῶνας; Ὅλα, λές, μικρά, τιποτένια, ἀνάξια, χαμηλά καὶ πρόστυχα στὴν Ἀθήνα. Γιὰ τίποτα δὲν ἀξίζει ν' ἀγωνισθῇ κανένας. Ὑποκρισίες, συμφέροντα, καταργουιές κρύβονται κάτω ἀπ' τοὺς φανταχτεροὺς θῶρακες καὶ τίς ἀστραφτερὲς ἀσπίδες. Ὁ ἐχθρὸς τιποτένιος καὶ βδελυρὸς. Οἱ σύμμαχοι δειλοὶ καὶ προδότες. Μολυσμένα τὰ πάντα. Ἀνάξιος καὶ μάταιος κάθε ἀγῶνας. Καὶ μοῦ ἀνιστορεῖς τὰ ὅσα γενήκανε τελευταῖα στὴν

Ἀθήνα. Ἐνας φιλόσοφος φεύγει διωγμένος ἀπ' τοὺς παππάδες καὶ τοὺς ὄσους κάτω ἀπὸ ἓνα ψεύτικο ῥάσσο, κρύφανε τίς ἀδιανέες τοὺς κοιλίες καὶ κάτω ἀπὸ ἓνα ψεύτικο καμιλαῦκι τ' ἀδειανὰ τοὺς κεφάλια. Καὶ μιὰ φωνὴ δὲν ἀκούσθηκε, λές, ἓνα χέρι δὲ σάλεψε, μιὰ γροθιά δὲν ὑψώθηκε μέσα στὴ μεγάλη ντροπή.

Καὶ ρωτᾷς πὺς εἶναι ἡ νεολαία καὶ πὺς εἶναι κρυμμένη ἡ ἐλεύθερη σημαία τῆς. Ρωτᾷς γιατί δὲ στυλώθηκε καὶ δὲν ἀνέμισε στὸν ἄερα τὴν ὄρα πὺς εἶδε νὰ κινδυνεύῃ ἡ σκέψη, τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ τοῦ ἀνθρώπου, μέσα στὸν ἴδιο τῆς τὸν ναό. Γιατί δὲν ἔδειξε τὰ χρώματά τῆς τὴν ὄρα πὺς στὸ Βόλο ἓνας παπάς κ' ἓνας δικαστής, συμφέρονι ἀπ' τὴν ὀλοκρατία κ' ἀπ' τὴν συμφεροντοκρατία τῶν δρόμων, σβύσανε μ' ἓνα φῶσμημα τίς λαμπάδες τῆς ἀληθινῆς παιδείας, τίς πρώτες λαμπάδες πὺς χύσανε ἓνα λευκὸ καὶ δροσερὸ φῶς μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὴ μούχλα τοῦ παλαιοῦ σχολείου. Καὶ ρωτᾷς, πὺς τὴ σιγὴ πὺς τὸ βόρφαρο χέρι τῶν σχολαστικισμοῦ καὶ τῆς ραγιαδοσύνης ἔπεσε ἀπάνω στίς Θεσσαλικὲς παρθένας, γιὰ νὰ τίς ρουτήξῃ πάλι στὸ σκοτάδι τῆς υποκρισίας κ' ἀπὸ μητέρες Ἑλληνίδες νὰ τίς ντύσῃ πάλι Φράγγικες κοιλίες καὶ Τούρκικες χανοῦμ, ρωτᾷς γιατί δὲ βρέθηκε ἓνα ἐλεύθερο χέρι νὰ κατεβάσῃ τὸ ἄλλο. Ἀλήθεια! Κοιτάζοντας τίς, νὰ γλυκολένε τὸ παραμῦθι τοῦ Μαριαρωμένου Βασιλέα — αὐτὸ ἦτανε τὸ μεγάλο τους κρῖμα — εἶχες δίκαιο νὰ τραγουδᾷς ἀπομέσα σου τοὺς στίχους τοῦ Σολωμοῦ, πὺς στάθησαν ἡ λαμπρότερη ἀπόκρισι τοῦ ποιητῆ στὴ μελαγχολία τοῦ Μπάφρων:

Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει,

Πᾶς τὸ στήθος καθεμῶς

Γλυκοβόλαστο ἐτοιμάζει

Γάλα ἀνδρείας καὶ λευθεριάς.

Καὶ ἀλλοίμονο τώρα, ἦτανε γραφτὸ, ὅστερ' ἀπὸ ὀδόντα χρόνια, νὰ ξαναπέσουμε στὴ μελαγχολία τοῦ Μπάφρων καὶ βλέποντας τίς Θεσσαλικὲς παρθένας, διωγμένες ἀπὸ τὸ ναὸ τους, νὰ συλλογιζόμεστε πὺς τ' ἄπλερα στήθια τους ἐτοιμάζονται νὰ βυζιάσουνε σκλάβους, σκλάβους ἀκόμα!

Καὶ τόσα ἄλλα μοῦ λές κοντὰ σ' αὐτὰ γιὰ νὰ δικαιώσῃς τὴν θλίψη σου, τὸν καρδιοσπῶμο σου καὶ τὴν ἀπογοήτευση πὺς σὲ βασανίζει. Νάρθηξ σιμά μου γυρεύεις, τὴν ἡσυχὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ ἀποζητᾷς, βουκολικὲς χορδὲς σαλεύουν στὴν ψυχὴ σου. Ὅμως ὄχι! Μείνε! Νίκησε πρώτα τὴν ἀηδία μέσα σου κ' ὅποτε πολέμησε, ἀγωνίσου, φώναξε. Ἐνας, μόνος, μιὰς ἀδιάφορο! Ἀγωνίσου! Μέσα στὸν ἀγῶνα σ' ἔχω σμώτερα μου καὶ μοῦ φαίνεσαι πὺς ὄμορφος ἀκόμα καὶ πὺς γεμάτος δροσιὰ καὶ σ' ἀγαπᾷ περισσότερο.

Γιὰ τὴν ἀντιγραφὴν
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Γειά σου!
ΑΣΟΦΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Charles Diehl: Manuel de l'art byzantin

Η βυζαντινὴ τέχνη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔγινε ἀντικείμενον ἐρεῖας καὶ πολυμεροῦς μελέτης. Ὁ Kondakof ἀπέφρασε δυὸ ὀγκώδεις τόμους ἐξετάζων εἰδικῶς τὰς βυζαντινὰς μικρογραφίας. Ὁ Bayet ἔγραψε πρῶτος τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν ἰδιαίτερος ἐπαφελήθη καὶ ὁ ἴδιός μας Μαυρογιάννης. Ὁ Prokrovski ἠσχολήθη εἰς τὰ μνημεῖα τῆς εἰκονογραφίας ἐν Ρωσσίᾳ. Ὁ Millet εἰς τὴν λαμπρὰν καὶ πολυτίμον ἱστορίαν τῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν

ἐκδίδει ὁ Α. Michel ἀφιερώνει σπουδαῖον τμήμα τοῦ Α' καὶ Γ' τόμου εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐκθεσὶν τῆς ἱστορίας τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ὁ Αἰναλὸς ἠρεσύνθη τὴν ἑλληνιστικὴν καταγωγὴν τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἐπίσης λαμπρὸν συμβολὴν εἰσέφερε καὶ ὁ Brehier μὲ τὸ σύντομον μὲν ἀλλὰ στηριζόμενον ἐπὶ τῶν νεωτέρων πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης ἐγγειοῖδιον αὐτοῦ περὶ βυζαντινῆς τέχνης καθὼς καὶ ὁ Lecleqz ἐργασθεὶς τελευταίως εἰς τὸ μέγα λεξικὸν τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας. Ἀπειροὶ δὲ εἶναι καὶ αἱ μελέται τὰς ὁποίας ἀφιέρωσαν ἄλλοι σοφοὶ ἄνδρες εἰς διάφορα βυζαντιολογικὰ περιοδικὰ καὶ πρὸ πάντων αἱ τοῦ Stygoufiski ἀλλὰ τὸ ἐπιστέγασμα τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀποτελεῖ ἡ τελευταίως ἐκδοθεῖσα ὀγκώδης ἱστορία τῆς βυζαντινῆς τέχνης ὑπὸ τοῦ Γαλάτου βυζαντιολόγου κ. Καρόλου Diehl. Περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ὁ Diehl ἀσχολεῖται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἐργασθεὶς πλείστας μονογραφίας καὶ ἐπεσκέψθη τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐρευνῶν τὴν ἐξέλιξιν τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Καρπὸς τῶν μακροχρονίων τούτων ἐργασιῶν εἶναι ὁ ὑπεροκτακτοσὸσέλδος αὐτοῦ τόμος, κοσμοῦμενος ὑπὸ ἑκατοντάδων εἰκόνων, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν ζωντανὴν τὴν συγγραφὴν του.

Ἡ ἐκθεσίς του σαφής, φωτεινὴ, γοητεύουσα· θαυμαστὴ δὲ καὶ ἡ διαίρεσις καὶ ἡ καθόλου ἐσωτερικὴ οἰκονομία τοῦ ἔργου· τὸν ἐκθέτων ἱστορικῶς τὰς περὶ καταγωγῆς τῆς Βυζ. Τέχνης διαφόρους θεωρίας καὶ τὰς ἐπιδράσεις ἄλλων τεχνῶν πρὸς διαμόρφωσιν αὐτῆς, διατηρεῖ τὴν ἰδίαν ἀτομικότητα εἰς τὰς κρίσεις αὐτοῦ. Καὶ ὁ Diehl πιστεύει ὅτι ἡ βυζαντινὴ τέχνη τόσον ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὅσον καὶ ἡ γραμμικὴ δὲν εἶναι πρωτότυπος, ἀλλὰ φέρει τὰ στοιχεῖα τῆς αἰγυπτιακῆς (ἐλληνιστικῆς) συριακῆς, περσικῆς καὶ ἀσσυριακῆς τέχνης. Τόσον δὲ λειτουργεῖ περὶ τὴν ἔρευναν τῶν πρώτων στοιχείων ὥστε λησμονεῖ ὅτι ἡ βυζ. τέχνη ἐκ τῶν στοιχείων τούτων διαπλασθεῖσα ἀνήχθη εἰς περιωπὴν δημοσιογραφικῆς τέχνης, ἀποκρυσταλλωθεῖσα εἰς ἓν μεγαλοῦργημα τοῦ Ἀνθελμίου καὶ τοῦ Σιδώρου καὶ εἰς τοιχογραφίας, οἷαι αἱ τοῦ Μιστραῖ γεμάται ἀπὸ αἰσθηματικῆς καὶ ζωῆς. Ἡ ἐπιζητούμενη ἀπογύμνασις τῆς βυζ. τέχνης ἀπὸ τῆς πρωτοτυπίας αὐτῆς, διότι λ. χ. ὁ δόλος ἦτο γνωστὸς ἐν Ἀσουρία — ὡς νὰ μὴ εἰσώτερος ὁ θολωτὸς τάφος ἐν Ἑλλάδι — εἶναι τόσον ἀποπὸν ὅσον ἐάν σοβαρῶς ἐπέζητοῦμεν ν' ἀπογυμνωθῶμεν καὶ τὴν κλασικὴν τέχνην τῆς πρωτοτυπίας αὐτῆς, διότι τὰ στοιχεῖα παρέλαβον οἱ Ἕλληνας ἐξ Αἰγύπτου. Ἰδίᾳ ἀκατανόητον εἶναι ὅταν τὸνίζεται ὅτι τὸ στοιχεῖον α' δὲν εἶναι βυζαντινόν, εἶναι συριακόν κ.λ. Ἀλλὰ καὶ ἡ Συρία ἐξελληνισμένη, κέντρον ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ κράτους εἶναι καὶ αὐτὴ βυζαντινὴ ἐπαρχία· τὸν βυζαντινὸν δὲ πολιτισμὸν ἀποτελοῦν ἐν συνόλῳ τὰ λογοτεχνήματα καὶ τὰ δημιουργήματα τῆς τέχνης ὅλων τῶν τμημάτων τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Diehl ὁμιλοῦν περὶ Συρίας ἐνθα ἠκμαζε πολιτισμὸς ἑλληνικός, ὁπόθεν ἐξῆλθον τόσοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ δοξασθέντες, ἐκφράζεται ὡς περὶ ξένης ἐπαρχίας, ἐνθα ἀνεπτύχθη συριακὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας, ὅχι μόνον διάφορος τοῦ ἑλληνοβυζαντινοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀντίθελος μὲ τὰς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διατήρησιν ἰδίας ἐθνικῆς συνειδήσεως, συριακῆς. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ τὸ ἀποδείξῃ ἱστορικῶς.

Παρὰ τὰς τάσεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι δὲν σπανίζουσι καὶ εἰς ἄλλους ξένους ἐρευνήτας τοῦ μεσαιωνικοῦ ἡμῶν βίου καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀκατάληκτοι εἰς ἡμᾶς τὸν αἰσθανομένους ἀκόμη τὸν βυζαντινὸν πολιτισμὸν, συνηχίζόμενον ἀπὸ τὸν νεοελληνικόν, ἡ ἐργασία τοῦ Γαλάτου σοφοῦ ἀποτελεῖ τὴν λαμπροτέραν συμβολὴν εἰς

τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ γενικώτερον τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ. Εὐχῆς ἔργον εἴαν οἱ Ἕλληνας ἠρεσύνωσι μὲ τὴν αὐτὴν ἀγάπην τὰ μνημεῖα τοῦ προγονικοῦ παρελθόντος καὶ συνέβαλλον αὐτοὶ ὡς πρωτεργάται εἰς τὴν διευκρίνισιν τῶν σκοτεινῶν τοῦ Βυζαντινοῦ σημείων. Τοῦλάχιστον θὰ ἤμεθα ἀπληλαγμένοι τῶν ὑπερκριτικῶν συμπερασμάτων τῶν ξένων.

Καίριον Δ. Κ.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Ἀττικόν: «Οἱ Μπαμπάδες τῆς Ἀφροδίτης», φάρσα εἰς τρεῖς πράξεις ὑπὸ τῆς κυρίας Φούλας Δεριδῶ.

Η πρώτη ἐμφάνισις ὡς δραματικῆς συγγραφῆς τῆς γνωστοτάτης ἀτιθίδος δεσποινῆς δὲν ὑπῆρξε βεβαίως ἀνταξία τῶν καλῶν κοσμικῶν τῆς ἐμφανίσεως. Οὔτε τὸ περιβάλλον τοῦ ἐλαφροῦ κόσμου, τὸ ὅλον εἰς αὐτὴν ἄγνωστον τὸ ὅποιον ἐπεχειρήσε ν' ἀναπαραστήσῃ, οὔτε ἡ πρόθεσις τῆς δριμύτιος σατύρας ἢ τόσῳ ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν ἐπέραστον χάριν καὶ μελιχλιότητα τοῦ μειδιήματός της, ἦσαν τὰ διὰ τὴν ἐμφάνισιν ταύτην καταλληλότερα. Ὁ ἐλαφρὸς κόσμος περιβλήθη οὕτω τὸ φανταστικότερον τῶν χρωμάτων, οἱ δὲ ὑπὲρ τὰ 34 γεγονότες, καθ' ὃν διεξήχθη ὁ θεατρικὸς αὐτὸς ἀγὼν, δὲν ὑπάρχει ἐλλείξις νὰ ἐνυχθῆσαν κἀν. Ὁμολογεῖ τοῦλάχιστον εἰς ἐξ αὐτῶν ἐνταῦθα ὅτι εἶνε ἔκτοτε παραδοσιμὸς ἀμετανόητος.

«Ρίτα», δρᾶμα εἰς πράξεις 3 ὑπὸ Κώστα Λαδοπούλου.

Εἰς τὴν πρώτην πράξιν τοῦ νέου τούτου κοινωνικοῦ δράματος περισυμφερόμενον καὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐβδόμην ἐντολήν, ὑπάρχουσι τὰ τρία ἀπαραίτητα πρόσωπα, τὸ ζεῦγος τῶν συζύγων καὶ ὁ ἐραστής, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τὸ ἀπαραίτητον πρόσωπον τοῦ παλαιότερου θεάτρον, ὁ ἐξ ἀπορητήτων τοῦ συζύγου, ἐξαφανιζόμενος ἔπειτα δι' ὄλον τοῦ ἐπιλοιποῦ ἔργου. Ὁ ἐραστής δὲν στέργει τὸν τρισυπόστατον γάμον· ἡ σύζυγος συμφωνεῖ με αὐτόν· ὁ σύζυγος ἐγκαταλείπεται με μίαν μικρὰν παρηγορίαν, τὴν μικρὰν του κόρην. Ἄν ἐξαιρεθῆ κανεὶς κἀποῖαν διαρκῆ τάσιν πρὸς ἀφηγηματικότητα ἢ ὁποῖα ἀνυψῶς δὲν παραμένει ἀπλὴ τάσις, ἡ πράξις αὕτη ἀκούεται ὅχι δυσχεροῦτος, ὡς πᾶσα ἄλλως τε ἀφήγησις συζυγικοῦ σκηνιδάλου. Ἀλλ' ὅμως ἐλλείπει τελείως ἀπ' αὐτῆς τὸ κἀτι τι νέον, εἰς τὴν φράσιν ἢ εἰς τὸν χαρακτήρα, εἰς τὴν ψυχολογίαν ἢ εἰς τὴν ἐπιμόνος ἀποῦσαν συγγραφικὴν ἰδιοφυσίαν τὸ ὅποιον θὰ ἐδικαιολόγει τὴν ἐκλογὴν θέματος τόσῳ τετριμμένου. Ἡ ἔλπεισι αὕτη χαρακτηριστικὴ καὶ τὰς δύο ἄλλας πράξεις. Ἡ δευτέρα διεξάγεται μετὰ δεκαετίαν ἐν Ἑλβετία. Ὁ ἐραστής εἶνε φθισικός, ἡ πρώτην σύζυγος ἐνθουσιαστικὴ εἶνε φθισικὴ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τὴν ἴδῃ. Μολονότι ἐν τούτοις παρακινεῖται ἀπὸ τὸν ἐραστὴν, ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται ὅτι ἐπίκειται ὁ θάνατός του, ν' ἀναχωρήσῃ ὅσῳ τὸ δυνατόν ταχύτερον πρὸς τοῦτο εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ταχύτερον καὶ τὸν προφθάσῃ εἰ δυνατόν ζῶντα ἀκόμη, ἐνδοιάζει ἀντιλαμβανομένη καὶ αὕτη τέλος τὸν ἐπιχειροῦμενον κίνδυνον καὶ, διαρκούσης ἀκόμη τῆς μεταξὺ τῶν συζητήσεως, ὁ ἐραστής θνήσκει. Ἡ τρίτην πράξις ὑπόκειται παρὰ τινι μεγαλοορατικῇ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ πρώτην σύζυγος, ὅπως ἐπιτύχῃ παρὰ ταύτην λαθραῖαν συνέντευξιν μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς ἢ ὁποῖα ἐτοιμάζεται διὰ τὸν πρῶτον τῆς χορὸν, καταναλίσει τὰ 2/3 τῆς πράξεως, καθ' ἃ ὁ ἀριστὸς ἀκούει ἐκ δευτέρου σχεδὸν ὅλην τὴν ἱστορίαν τοῦ δράματος· ἐπέρχεται ἔπειτα ἡ τῆς μητρὸς ὑπὸ τῆς κόρης ἀναγνώρισις διὰ τὴν ὁποῖαν καὶ ἐγράφη τὸ ὅλον ἔργον,

ἀναγνώρισις ἡ ὁποία διεξάγεται μετὰ οἰνοῖ ταχυδακτυλουργικῆς ταχύτητος, μολονότι ἡ μήτηρ δὲν θέλει ν' ἀποκαλυφθῇ παρουσιαζομένη με ἐνδυμα ραπτεργατρίας, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποῖαν δὲν κατορθώθη νὰ προκισθῇ οὔτε με ἐν ἐξαρετικῶν κἀπως trait ἡ σκηπὴ αὐτῆ καὶ τέλος ἡ πρώτην σύζυγος καλεῖται παρακαλουμένη ὑπὸ τοῦ συζύγου νὰ παραμείνῃ παρ' αὐτῷ, φεύγει μακρὰν «διότι θὰ τοὺς ἐχώριζε πάντοτε τὸ φάσμα τοῦ ἐραστοῦ».

Ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς βεβαίως δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἔχη παράπονα ὁ συγγραφεὺς ἀποδόσαντας ἀκριβῶς ἢ καὶ τι πλέον τοῦ ὅτι παρεδόθη εἰς αὐτούς· ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπὸ τὸ κοινὸν τὸ ὅποιον ἐχειροκρότησε ζσηρῶς.

«Τὸ Πανόραμα», ἐπιθεώρησις εἰς πράξεις 3 καὶ εἰκόνας 5 μετὰ 25 φημάτων, ὑπὸ Τίμου Μωραϊτίνῃ.

Τὸ νέον ἔργον τοῦ συγγραφέως τοῦ «Μαραθωνίου Ἀρμόνου» εἶχε τὴν σφραγίδα τοῦ ἰδιαίτου ὕλως πνεύματος τὸ ὅποιον διακρίνει διὰ τὰ προηγουμένα ἔργα του, πνεύματος ἐλαφροῦ, χαριέσεως καὶ μηδέποτε λυπούσεως σατύρας καὶ εὐθυμολογίας, ἡ ὁποία πολλάκις ἐκπλήττει, ἀλλ' ὅμως ἐνέχει παρὰ ποτε καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ βίσιου, τοῦ «ὅπως ὅπως» διεσπασμένου, τοῦ μᾶλλον δημοσιογραφικοῦ ἢ θεατρικοῦ κατασκευασμένου, κἀποῖου οὕτω πρωτογράφου τὸ ὅποιον δὲν ἀνεθεωρήθη.

Ἐπὶ τὸν θιάσον τῆς δεσποινίδος Μαρίκας Κοτοπούλη ἐξετελέσθη καὶ ἐκτελεῖται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἐπιτυχίας, ἰδιαίτερος δὲ χειροκροτοῦνται πολλὰ σκηνὰ ἀπὸ τὰς ὁποίας περισσότερον ἡ τῆς ἐμφανίσεως τῆς δεσποινίδος Μαρίκας Κοτοπούλη ὡς κοῦκλας καὶ τῶν δύο Βενιζέλων, τοῦ μὲν ἐκπροσωποῦντος τὴν συμπολίτευσιν καὶ τοῦ ἐτέρου τὴν ἀντιπολίτευσιν.

Θέατρον Κυβέλης: «Τὸ Ἀσροπλανον», lever de rideau. «Οἱ Ἐρασιτέχναι», σκίτσο· «De effusis», φάρσα ὑπὸ Β. Κολοκοτρώνῃ.

Τὸ πρόγραμμα κατεῖχετο δολόκληρον τὴν ἐσπέραν ἐκείνιν ἀπὸ τὰς τρεῖς ὡς ἀνω μονοπρακτοῦς κωμωδίας· ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη, στηριζόμεναι εἰς παρεξηγήσεις, ἀρετὰ γοργὰς καὶ κωμικὰς, δὲν παρουσιάσαν ἐν τούτοις κανὲν σημεῖον ἀπὸ ἐκείνου τὰ ὅποια ἦτο ἐπιθυμητὸν νὰ εὐρίσκονται εἰς τὰ ἔργα τῶν νεωτέρων, ἔπειτα ἀπὸ τὸν θησαυρὸν εἰς πρότυπα ψυχολογικῆς ἢ ἠθογραφικῆς παρατηρήσεως ἢ καὶ ἀπλῶς σκινθηροβόλου διαλόγου ἐν δασοῖν πελάσιων τὰ ξένα ἔργα. «Οἱ Ἐρασιτέχναι», ἴσως διότι χαρακτηρίζονται ὡς ἀπλοῦν σκίτσο, εἶνε χαρίεν παίγιον περισσότερον ἰκανοποιητικόν· κατ' αὐτὸ γίνονται δοκιμαὶ ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν, τὰ φῶτα, λόγῳ θεατρικῆς ἀνάγκης, πρὸς στιγμὴν σβύνονται καὶ ὅταν καὶ πάλιν ἀνάπτονται, οἱ ἐρασιτέχναι ἠθοποιοὶ δὲν εὐρίσκονται πλεόν εἰς τὰς θέσεις τῶν ἔχον ἀποτελέσει ζσηρῆς ἐρωτικῆς, πλην τοῦ οἰκοδεσπότην ὁ ὁποῖος προσκαθῶν ν' ἀνεύρῃ εἰς τὸ σκότος τὴν ὑπερθερίαν του, εὐρίσκει τὴν σύζυγον ἀπὸ τὴν ὁποῖαν καὶ γαπίζεται. Ἀπὸ ποῦ ὅμως ἐξετάθη διὰ νὰ ααυρισθῇ ὁ τύπος ἐκείνος τοῦ στομφώδους δραματικοῦ συγγραφέως, — ὁ τόσῳ ἀνύπαρκτος εὐτυχῶς πλεόν σήμερον;

«Ὅταν βραδυνᾶξῃ», δρᾶμα εἰς μίαν πράξιν ὑπὸ Γ. Δ. Κορομηλά.

Ὅταν βραδυνᾶξῃ ἡ ἡμέρα ἀλλὰ καὶ ὅταν βραδυνᾶξῃ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὴν ἀγωνιώδη μελαγχολίαν τῆς διττῶς θυσίης αὐτῆς ὥρας εὐρίσκειται ἡ Ἀργυρῶ, γυνὴ ἔγγαμος ὅταν μετ' εἰκοσιν ἐτη ἐπαναβλέψῃ

κατεχόμενον ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀγωνιώδη μελαγχολίαν τὸν Δημήτριον, τὸν ὁποῖον εἶχε ἀγαπήσῃ πρὸ τοῦ γάμου της καὶ τὸν ὁποῖον δὲν ἐνυμφεῖται διὰ νὰ προτιμῆσῃ τὸν ἀνετον βίον μετὰ τοῦ εὐπόρου Γρηγόρη. Ἡ ὥρα αὐτῆ παρ' ὀλίγον νὰ ἐπιφῆσῃ τὴν πτώσιν τῆς, ἐνῶ τὰ τέκνα της εἶνε ἡδὴ εἰς ὥραν γάμου. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀκριβῶς τὴν σώζει. Ὁ ἐπαγρυπνῶν σύζυγος ἐμφανιζόμενος ἐπικαίρως καὶ ἐγκαίρως, δεκτικὸς ψυχραμῖαν ἀπόλυτον, προσποιεῖται μάλιστα ὅτι οὐδὲν ἀντιλαμβάνεται. Ἀλλ' ὅμως ἡ Ἀργυρῶ διατελοῦσα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς τριπλῆς ταραχῆς, — τῶν πρώτων ἀγγυρῶν τριχῶν, τοῦ πρώτου σκότους τῆς νυκτὸς καὶ τῶν πρώτων μετὰ τόσα ἐτη ἐρωτικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Δημήτρη, — τρέμει αἰφνης περισσότερον πρὸ τῆς ψυχραμῖας αὐτῆς ἢ πρὸ οἰασθήποτε ἐκρήξεως ὀργῆς· καταλαμβάνεται ἀπὸ φόβου οἰοῦν μυστηριώδη ὁ ὁποῖος τὴν ἀφυπνίζει καὶ τὴν σώζει.

Τὸ πρῶτον τοῦτο ἔργον τοῦ υἱοῦ τοῦ Δημητρίου Κορομηλά δικαιοὶ θὰ ἔλεγέ τις τὴν περὶ κληρονομικότητος θεωρίαν. Τὸ «Ὅταν βραδυνᾶξῃ» παρὰ τὸ σχολιοτενὲς ἴσως ἐνιαχοῦ τοῦ διαλόγου ὅστις ἄλλως τε εἶνε ἐθλοῦν καὶ συντομευθῆ καὶ παρὰ τινα σημεῖα αὐτοῦ δῆλον εὐτραπέλα ὡς κἀποῖα «τουλοῦμα γεμάτα δάκρυα» τὰ ὁποῖα τὸ κακοσυνιστοῦν ὡς «δασυλοῦπῶτον» ἐνῶ πρῶγματι ἐν τῷ συνόλῳ εἶνε με πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ πολλὴν λεπτότητα γραμμικῶν, προδίδει ἐπαρκῶς τὸν ἔχοντα ἔμφυτον τὸ δραματικὸν τάλαντον.

Ἡ ἐκτέλεσις του ὑπῆρξεν ἀρίστη, ἰδίως ὑπὸ τῆς κυρίας Κυβέλης Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ κ. Π. Λέοντος.

«Ἡ Γυναικα», κωμωδία ἐμμετρος εἰς πράξιν, ὑπὸ Ἰωάννου Πολέμη.

Η θεατρικὴ αὕτη διασκευὴ γνωστῆς ποιηρίας τῆς γυναικὸς ἐξ ἀνατολικῶν ἀπολόγου παρουσιάσε τοῦτον με νέαν ὄλως ζωῆν, — ἴσως παραπολὸν πραγματικῆν, — ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ καὶ με ἀπαράμιλλον χάριν καὶ πλαστικότητα χάρις εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς κ. Κυβέλης Ἀδριανοῦ, ἐμφάνισιν ἀπὸ τὰς καλλίστας ἐξ ὅσων ποτὲ ἀνευροπολήθησαν εἰς τὰς σελίδας τῶν «Χιλιῶν καὶ Μιᾶς Νυκτῶν». Ἡ «Γυναικα» διεσκευασθῆ διὰ τὸ θέατρον ἐπιτυχῶς, — ἂν καὶ ἀπορεῖ κανεὶς ἴσως, πῶς σύζυγος ἔμνηστος ἀπὸ ἐρωτα, φεύγει ἐκ τῆς συζυγικῆς σκηπῆς πέντε λεπτά μετὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς αὐτὴν με τὴν τοῦλάχιστον πενήχτων δικαιολογίαν ὅτι ἀναψε τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὴν ξηλοτυπίαν καὶ θέλει νὰ πάρῃ ἀέρα. Φεύγει, θὰ εἴπῃ βεβαίως ὁ συγγραφεὺς, διὰ νὰ δοθῇ καιρὸς εἰς τὸν κρυμμένον ἐν τῇ σκηνῇ περιηγητὴν φιλόσοφον νὰ φυγαδευθῇ. Ἄς φεύγῃ λοιπόν, ὁ ἀτυχῆς, ἀλλ' ἡ αἰτία τῆς φυγῆς του ἂς μὴ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῷ ἂς ἐπέρχεται ἐξωθεν, ἀπὸ τὴν δούλην αἰφνης ἀναγγέλλουσαν εἰς αὐτόν ὅτι δήποτε. Τὸ σημεῖον διότι τὸ ἔργον τὸ ὅποιον εἶνε προωρισμένον νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ προγράμματι, παρέχει καιρὸν εἰς διορθώσεις. Ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἀνθελμίου» ἐν τούτοις, ἐλλίπω, ὅτι ταχέως θὰ καταλίπῃ τὸ πνευματικὸν αὐτὸ ἐπιπέδον ἐπανερχόμενος εἰς ὑψηλότερον καὶ ποιητικώτερον.

Ὁ κ. Χρυσομάλλης, ὡς περιηγητῆς φιλόσοφος, εἰς τὴν ἀπαγγελίαν τῶν στίχων μᾶλλον σκοτεινός. Ὁ κ. Γαβριηλίδης ὡς Φορῶν, πολὺ ἐπιβλητικὸς, ἐμμένει τὴν νοσταλγίαν τοῦ γοργοῦ καὶ λιγυροῦ «λαφιοῦ» τοῦ ποιητοῦ...

«Ἡ Νέα Σκηνή»: «Τὸ Κοιμισμένο Παλάτι», φαντασμαγορία ἀλλογορικὴ εἰς πράξεις 4 ὑπὸ Ἀλέου Γαλανοῦ.

ΑΔΗΓΟΡΙΑ ἀδρογραμμένη πρὸ τῆς ὁποίας θὰ ἐφαίνοντο λεπτότατα ἐπεξεργασμένα αἱ παλαιαὶ φηγοραὶ τῶν καραβίων καὶ ἐν τούτοις ἀρετὰ ἀσα-

ώρισμένην ιδιοκτησίαν και τὰ ταπεινά δικαιώματα. Παραπάνω χάνεται ὁ τοικισμὸς και μιά γενικότης πλατεῖα ὑπάρχει, ὡσάν ἀτελειώτος γαληνεμένους πόντους πού τόν διαπλέουν λίγα μὰ μεγαλόφτερα πνεύματα.

Ἀπ' ἐκεῖ ἔχει κάποια ἀρχὴν ἡ Στέλλα Βιολάντη τοῦ κ. Καλομοίρη, — ἂν και δὲν παρουσιάσεν ἐκείνον τὸν δμαλὸν εἰρημνῶν ἔργων, πού ἔρχονται ὕστερα ἀπὸ μεγάλην ἐξάσκησην, μεγάλην πείραν, μεγάλην μελέτην ἀντικειμενικὴν ἀλλὰ και ὑποκειμενικὴν, νὰ εἰπῇ κανεῖς, δηλαδὴ μελέτην τῶν ἰδίων δημιουργικῶν τάσεων, σάν νὰ εἶνε κατὰ ξεχωριστὸν ὁ καλλιτέχνης πού μελετᾷ και ἡ πνευματικὴ του φύσις πού μελετᾶται ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιον.

Ὁμοίως εἶχε τὸσον ὄρατα ἐσωτερικευμένην τὴν ταρᾶχην και τὴν ἀνησυχίαν ἢ μουσικὴν ἐκείνην ὑπόκρουσις, ὡπως κάθε ἀνώτερον ἔργον, παρουσιάζοντας ἡρεμὴν ἐπιφάνειαν και τὸ θλιβερὸν αἰσθημα σάν ὑποταγμένον εἰς κάποιο ἀναγκαστικὸν ἡμέρωμα τοῦ πεπρωμένου. Ὁρχήστρα τελεία ὡς ensemble πού ἐπλάταινε, ἐπλάταινε ἀργὰ και μὲν ῥυθμὸν ὀκνοῦ κύματος. Μὰ ὅταν ξεσποῦσεν εἰς κανένα κορύφωμα ἐξάρσεως, ἦταν πραγματικῶς σπαρακτικὴ. Τὸ μοτίβο θὰ τὸ ἤθελεν ὁ ἀκροατής, θὰ τὸ ἐξητούσεν ἢ ψυχῇ του νὰ τὸ ἀκούσῃ μετὰ τὴν προόδον τῆς ὑποκρούσεως περὶ πλατῦ, περὶ γενικευμένον, εἰς περισσοτέρας μουσικὰς ἀποχρώσεις, μὰ δὲν τὸ ἠδέλησεν ἐστὶ κ' ὁ μουσουργός. Καὶ τὸ ἀψῆσε νὰ ἀκούεται πότε-πότε πάντα τὸ ἴδιο σχεδὸν ὡς μεγάλη γραμμὴ τοῦ ἔργου και τῆς ἐμπνευστικῆς ιδέας.

Εἰς τὸ θέατρον δὲν ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν πού ἔκαμε εἰς τὸ φθδεῖον ἢ μουσικῇ τοῦ κ. Καλομοίρη. Βέβαια οἱ ὀργανοπαίκτης τῆς συγγῆς δὲν ἠμποροῦν νὰ σηκώσουν τὸ ἐργαλεῖον τῆς τέχνης ὡπως οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Ὑδείου. Καὶ δι' αὐτὸν παρετηρήθη ἔλλειψις πότε-πότε συγχρονισμοῦ τῶν ὀργάνων. Μὰ αὐτὸ εἶνε λεπτομέρεια τῆς ἐκτελέσεως πού σήμερον δὲν ἐνδιαφέρει πλέον κανένα.

Ὁ κ. Καλομοίρης ἄς γράψῃ πολλὰς ἀκόμη συνθέσεις τοῦ ἰδίου στῦλ και πάντα ἄς ζητήσῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ἀπλήν ἔκφρασιν μετ' ἐσωτερικὸν τὸ πάθος και πειρὸ φανερὰ τὴν ιδέαν. Ἐκεῖ θὰ τὸν εὖρον ὕστερον ἀπὸ μελέτην, μὰ ὑπὸ μορφῆν πρωτότυπον και θαυμαστήν.

Ἑλληνικὸς Ὀμιλὸς Συναυλιῶν (Musique de chambre)

Ὁ κ. Καλομοίρης καθηγητῆς τοῦ εἰδικοῦ μαθήματος τῆς ἀρμονίας και τοῦ πιάνου τῆς ἀνωτέρας σχολῆς, εἶπε τὴν ιδέαν κ' ἀμέσως τὴν ἐγκολπήσθησαν οἱ γύρω του νέοι κ' ἐργατικὸι καλλιτέχνη. Ἐστὶ ἐουστήθη ὁ Ἑλληνικὸς Ὀμιλὸς Συναυλιῶν — τὸ ἑλληνικὸν κοινῆ-τόμο, — ὄλο ἀπὸ μουσικοῦς δυνατοῦς. Πιάνο ὁ κ. Καλομοίρης, 1ον βιολιὸ ὁ κ. Γ. Χωραφᾶς, 2ον βιολιὸ ὁ κ. Μ. Καζιάνης, βιολάν ὁ κ. Φ. Οἰκονομίδης και βιολοντσέλλο ὁ κ. Γ. Γαϊδεμβέργερ. Ὁλο τὸ καλοκαίρι ἐργάσθησαν ἀκούραστα μελετῶντας και μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Νοεμβρίου θὰ δώσουν εἰς τὸ Ὑδεῖον τὴν πρώτην των συναυλιάν.

Αἱ συνθέσεις πού θὰ ἐκτελεστοῦν εἰς τὰ τέσσαρα κονσέρτα τοῦ χειμῶνος θὰ εἶναι ἐντελὸς νεωτέρου μουσικῆ. — Goldmark, Dvorsak, Brahms, Sgambatti, Sinding, Saint-Saëns κ' ἄλλας τοῦ ἰδίου στῦλ — και μόνον ἡ τελευταία θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔργα ἀποκλειστικῶς ἑλληνικά. Διὰ τὴν ποιικίαν τῆς κάθε συναυλιᾶς, σόλα διὰ τραγοῦδι και πιάνο τῶν ἰδίων συνθετῶν τῆς βραδυᾶς θὰ ἐκτελοῦνται ἀπὸ καλλιτέχνας και καλλιτέχνιδας ἀποφοίτους τοῦ Ὑδείου πού ἔχουν καταγίνῃ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν νεωτέραν μουσικὴν.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΔ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Charles-Louis-Philippe

ΣΤΟ Cerilly, σ' ἓνα χωριὸ τῆς κεντρικῆς Γαλλίας ἐστίθη τελευταία ἡ προτομὴ τοῦ Charles-Louis-Philippe, φιλοτεχνημένη ἀπὸ τὸν Bourdelle. Δὲν εἶνε πολὺ γνωστὸς ὁ Φίλιπ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἕως πρό ὀλίγου και εἰς τὸ Παρίσι ἀκόμη οἱ ἄνθρωποι πού τὸν ἐγνώριζαν, ἠμποροῦσαν εὐκολὰ νὰ μετρηθοῦν.

Ἡ Ἀλητέρα και τὸ Παιδί, ὁ «Bubu du Montparnasse», ὁ «Κύρ Πέρδικας», ἢ «Marie Donadieu» ἰδοὺ τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Φίλιπ. Μέσα εἰς αὐτὰ τὰ μυθιστορήματα ἢ ἀτομικότης τοῦ συγγραφέως ὑπέστη τὴν ἐξέλιξιν τῆς χωρὶς νὰ χάσῃ ποτὲ δύο θεμελιώδη χαρακτηριστικά: βαθεῖαν παρατηρησὴν και εὐαισθησίαν. Διότι ὁ Φίλιπ ἐμελετοῦσε τὴς ἡρώας του μετ' ἀγάπην. Δὲν τοὺς ἐξωγράφιζε ἐνδιαφερόμενος ἀπλῶς διὰ τὴν ἀκριβείαν τῆς εἰκόνας, ἀλλὰ τοὺς παρακολουθοῦσε εἰς τὴς περιπέτειάς των μετ' ἀνησυχίαν, μετ' ἐπιφυλακτικῆς. Καὶ τοὺς ἀγοποῦσε ὅλους ἀνεξαιρέτως καλοὺς και κακοὺς, ἴσως μάλιστα τοὺς κακοὺς περισσοτέρον ἀπὸ τοὺς καλοὺς, ὅχι διότι ὁ Φίλιπ ἀντιπαθεῖτοσεν τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ διότι ἤσθαιτο πὸς οἱ παραστρατημένοι εἶχαν περισσοτέρον ἀνάγκην τρυφερότητος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ ταπεινωμένη γυναίκα πού πούλῃ τὸν ἔρωτά της, ὁ μαστροπὸς πού ἐκβιάζει ἀδύνατους και παραχαλισμένους ὑπάρχει, ὅλοι οἱ διάφοροι τύποι πού κυλοῦνται μετ' ἀπόλαυσιν πλέον στὴν λάσπη, παρουσιάζοντο εἰς τὴν ἀισθητικὴν κρίσιν τοῦ Φίλιπ ὡς ἄνθρωποι νικημένοι, ὡς ἀθλοὶ και σαστισμένοι, τὸ σπῆτι των πού ἔπασσε φωτιά. Στὴ βία των ἐκετάχθησαν ἀπὸ τὴν πρώτην τυχούσαν διέξοδον χωρὶς νὰ προσφθάσουν νὰ συλλογισθοῦν πὸς ὁδῆγοῦσε ὁ δρόμος ἐκείνος.

Σ' αὐτὴν τὴν ἀπειρη συμπάθεια πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, και ἰδιαιτέρως πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ὁ Φίλιπ εἶχε και τὸ κοινὸν μετ' ὁν Δοστοιέφσκυ. Ἄλλως τε ὑπῆρξε φανατικὸς θαυμαστῆς τοῦ μεγάλου Ρώσσου μυθιστοριογράφου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον χωρὶς νὰ ἐπηρσεσθῇ, ἐδιδάχθη τὴν εἰλικρίνειαν. Διότι ὁ Φίλιπ δὲν ἐξεδηλώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡπως μᾶς παρουσιάζεται ἀργότερα στὰ ὄρμια ἔργα του. Εἰς τὴν πρώτην του νεότητι ἐσκόλλισε στίχους μετ' ἀγάπην ὑπομονὴν, ὅπου μετὰ τὴν «ἀδεξιὸς ἐπιτηδευμένην» ἔπνιγε τὴν πρώτην ὄρμην τῆς ἐμπνευσεῶς του. Ἔθυσε και ὁ Φίλιπ εἰς τοὺς θεοὺς τῆς ἐποχῆς και ἀκολούθησε τὴν μόδα τοῦ συμβολισμοῦ, ἕως ὅτου μίαν καλὴν ἡμέρα ἐνόησε διτὸ ἐνδύμα τῆς τέχνης ἐκείνης ἦτο πολὺ εντρανὲ διὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του. Ἐσπασε τὰ δεσμὰ και ἐλεύθερος πλέον ἐκινήθη, ἐτρέξε, ἀνέπνευσε μέσα στὴν κοιλάδα τῆς ζωῆς, ἢ ὁποῖα δι' αὐτὸν ἦτον ἀληθινὰ κοιλάς θαλασσῶν.

Φερμένος ἀπὸ τὸ Cerilly στὸ Παρίσι ὁ Φίλιπ εἶχε ἀνάγκην νὰ κερδίσῃ χρήματα, ἀφοῦ βέβαια ὁ πατέρας του πού ἔφτανε ξύλινα πακοῦτσια γιὰ τοὺς χωρικοὺς, δὲν εἶχε περισεύματα γιὰ νὰ τὸν συντηρῇ. Τρέχει, φροντίζει δεξιὰ κ' ἀριστερὰ, χτυπᾷ πόρτες: ἐπὶ τῆς οὐλοῦ πετυχαίνει μίαν θεσοῦλα στὴ Δημαρχία. Δὲν εἶχε μὲν μεγάλο μισθὸ, δὲν ἦτον ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ πηγαίνῃ στὸ γραφεῖο του παρὰ δύο φορὰς τὴν ἑβδομάδα. Τὶς ἄλλες ἡμέρας ἀφοσιωμένος στὰ σχέδιά του και στὴ φιλολογικὴ ἐργασία ὁ Φίλιπ παράγει χωρὶς νὰ βιάζεται, ἀλλὰ σταθερὰ. Ἄλλοτε ἀποκορυφώσθη ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ χωριὸ του, ἄλλοτε βυθίζει τὴν ματιὰ του στὴν ἰλιγγιώδη κίνησιν τοῦ Παρισιοῦ, μελετᾷ τύπους τοῦ Καρτιέ-Λατέν και μᾶς δίδει τὸν «Bubu du Montparnasse». Εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους ἐμφανίζεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιροῦ. Πηγαίνει κάποτε νὰ ἰδῇ τὸν Μαρλαμέ, συναντᾷται ἐπίσης μετ' ἄλλους λογιῶν ἀκουσμένους ἢ καὶ ἔξακουσμένους ἤδη. Ἀλλὰ σὴνθῶς περὶ τὴς βραδείας τοῦ μετ' ὀφθαλμὸν κορτίσια

τοῦ Καρτιέ-Λατέν και μετ' φίλους πού δοκιμάζουν τὴν πένα τους ἀκόμη, και οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν συγχρόνως τὸν Φίλιπ και τὸ ἰδανικὸν τῆς λεπτῆς τέχνης του. Σ' αὐτὴ τὴν συντροφίᾳ ἔρχεται τὴς Κυριακῆς μόνο, γιὰτὶ τότε εὐκαιρεῖ και μίαν μοδίστρα πού ὅλη τὴν ἑβδομάδα ἀφανίζει τὰ μάτια της στὸ ράφιμο. Ἡ μοδίστρα οὐλοῦ αὐτὴ θὰ γείνη ἀργότερα γνωστὴ ὄχι ἀπὸ τὴ βελόνα της, ἀλλ' ἀπὸ ἓνα ἔργο της φιλολογικὸ, τὴν «Μαρι-Κλαίρ». Ἀπλὰ και συγκινητικὰ διηγεῖται ἡ Marguerite Audoux, τὴν ὁποῖαν ὁ Φίλιπ ἀγαποῦσε σάν ἀδελφὴ, παλῆς ἀναμνήσεις — πὸς ὁ συγγραφεὺς φίλος της τὴν ἐπεριέμενε κάθε Κυριακὴ μετ' ἡμῶν συντροφία του στὰ κάγκελλα τοῦ Λουξεμβούργου γιὰ νὰ πᾶνε στὴν ἐξοχὴ — πὸς ἐπῆγανε τὴς καθημερινῆς στὸ σπῆτι της μετ' ἡμῶν Marie Donadieu, τὴν γυναίκα πού ἐλάτρευε τότε και πού ἔμνησε κατὰ τὸν ἴδιον τὸν τρόπο ὑστερότερα σ' ἓνα μυθιστόρημα πού φέρει ὡς τίτλον τ' ὄνομά της. Ἡ Marguerite Audoux ἔγραβε και ὁ Φίλιπ ἐπασπᾶτεσε τὰ ὑφάσματα και ἔλεγε:

— Γιατὶ κάνετε μαῦρες φούστες; Ἡ γυναίκες ἔγραψε ὅλες νὰ φοροῦν λευκὰ.

Συχνὰ ἐπίσης οἱ φίλοι τοῦ συγγραφέως ἐμαζεύοντο σὲ μίαν κρεμαρὴ. Ἄλλοτε στὸ στενὸ και ὑγρὸ δωμάτιο πού εἶχε στὸ νησάκι τοῦ Σαιν-Λουί, στὸ καθανὸ καλὸ Παρίσι. Ἐνα τραπέζι γεμάτο χαρτιά και βιβλία και στὸν τοίχον σὲ θέσι τιμητικῆ ἢ φωτογραφία τοῦ Δοστοιέφσκυ, τοῦ ποιητοῦ τῶν ταπεινῶν. Ἐως ὅτου μίαν ἡμέρα ὁ Φίλιπ ἔπασσε νὰ κατοικῇ ἐκεῖ. Ὑποῦλος τυφοειδῆς πυρετὸς, φαινομενικὸς ἀκίνδυνος στὴν ἀρχῇ, ξαφνικὰ δυνατὸς μετὰ ὀλίγες ἡμέρας τὸν εἶχε ἐξαντλήσει. Τὸν μετέφεραν σὲ μίαν κλινικὴ ὅπου ἀπέθανε σὲ ἡλικία 30 περιπτου ἐτῶν ὕστερ' ἀπὸ τρομερὴν ἀγωνία.

Ἡ Marguerite Audoux μᾶς λέγει — σημειώνει ὁ André Gide — ὅτι ἡ τελευταία μισὴ ὄρα ἦταν τρομερῆ. Ἐπανελημμένως ἐνόμισαν διτὰ ὅλα εἶχαν τελειώσῃ, ἢ ἀνασπῆσθὶ σταματοῦσεν. Ἡ μητέρα τότε φέρτε στὸ κρεβάτι: «Μεῖνε λίγο ἀκόμη μαζί μας, φίλε μου! Ἀνάπνευσε ἀκόμη λιγάκι μίαν φορὰ!» και ὡσάν ὁ Φίλιπ νὰ ἤκουε, ἐτέντωνε μετ' ὀφθαλμοῦ προσπάθεια τοὺς μυῶνας, ἐσήκωσε τὸ στήθος πολὺ ψηλά, μετ' ὀφθαλμοῦ και ξανάεφτε. ... Στὴς ἐννέα τὸ βράδυ ἐκοιμήθη τελειωτικὰ ὁ «petit bon sujet» ὡπως ἡ μητρικὴ στοργὴ συνήθιζε νὰ τὸν ὀνομάζῃ.

A. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΖΩΗ

Φιλανθρωπία

Τὸ καλοκαίρι αὐτὸ, πού πάλιν ἐπέραςε τόσο βιωστικὰ — ὄλο ἐστὶ φαίνεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅταν πρόκειται διὰ ὠραίαν ἐποχὴν τῆς ζωῆς — ἐσημείωσε σχετικῶς σημαντικὴν γυναικίαν ἐργασίαν. Ἡ μονοτονία εἰς τὰς πνευματικὰς τάσεις τῆς γυναικὸς ἀρχίζει σιγὰ-σιγὰ νὰ ἐκλείπῃ μετ' ἡν ἀναντακλάσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν μικρὸν ἀλλ' ἀπορροφητικὸν κάθε καλοῦ τόπον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἔξαφνα βλέπομεν ἓνα καρπὸν ἐκεί πού ὡς τώρα κανένας κλῶνος ἐνεργείας της δὲν εἶχε καταρθώσῃ νὰ φθάσῃ. Ἡ ιδέα τῆς ἀγαθοεργίας ἐπλάτυνε πλέον, ἐγιγάντωνσεν, ἀπλωσε τόσο, ὅστε νὰ κατακτῇ ἐμπνευσίς και ποιήσις και ἔξαφνις διανοίας. Ὁ πόνος δι' ἐκείνους πού στεροῦνται και ὑποφέρουν δὲν εἶνε δάκρυ πλέον, ἀλλὰ σκέψις. Καὶ δὲν εἶνε πλέον μάταιον ἀνθορρανίσμα εἰς τὸν τάφον τους, ἀλλὰ ἓνα γεμὸ ἀγκυροσθῆν πού σφραγιστᾷται γοργὰ μετ' ἡν δύναμιν τῆς ψυχῆς, ὅστε νὰ ἀλευθοῦν μίαν ὄρα ἐνωρίτερα οἱ ἐξηντλημένοι και οἱ ἀδύνατοι ἀπὸ τὰ κύματα τῆς βιοπάλης και ἀπὸ τὰ τέλματα τῆς ἀρρώστειας.

Ἡ θαυμαστὴ γυναίκα πού ἀνέβασεν ἐκεῖ ἐπάνω τὴν

ἀγαθοεργίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε ἡ κ. Σοφία Σχλημαν. Καὶ μετὰ τὴν ἰδρῶν τῆς «Σωτηρίας», ἢ πρώτῃν ιδέα τῆς συστάσεως τῶν «Παιδικῶν ἐξοχῶν» ὀφείλεται εἰς αὐτὴν. Ὅμως ἐπῆρε πρῶτα νὰ εὐρεθοῦν τὰ χρήματα, ἓνα ποσὸν δυνατὸν. Τὸ δυνερόν της ψιθυρίζονον ἐφῆσασεν ἕως τὴν ψυχὴν τοῦ δημάρχου κ. Μερκούρη, πού τὴν εὐρήκεν ἀνοικτὴν και προθυμὸν. Εἶχε φυλάξῃ εἰκοσιπέντε χιλιάδας δραχμᾶς δι' ἄσουλον ἀστέρων, — κληροδότρια τοῦ Πεσμαζόγλου —, δέκα χιλιάδας δωρεάν τοῦ Ἀχιλλοπούλου και ἀκόμη ἄλλας τρεῖς δωρεάν κάποιας βαρονίδος και τὰς παραδίδει ὅλας μετὰ τῶν τόκων των εἰς τὰς χεῖρας τῆς μεγαλοπύχου κυρίας.

Ἐστὶ τὸ κτήριον γοργὰ ἀνυψώσθηκε εἰς τὴν ἐρημικὴν ἐξοχὴν τῆς Βουλιαγμένης, σύμφωνα μετ' ὁ ὑγεινὸν σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Μακαράνα, ἢ δὲ ἐγκατάστασις τῶν ἐστοιχῶν ἐξήγαγε χιλιάδας δραχμᾶς. Τὸν πρώτον χρόνον πού ἐλειτούργησαν αἱ «Παιδικαὶ ἐξοχαὶ» παρεθέρισαν εἰς αὐτὰς 200 μικροὶ μαθηταὶ — ἕκατὸ ἀγόρια και ἕκατὸ κορίτσια — και ἀπὸ αὐτὰ ὀλίγα ἐπλήρωσαν. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔγιναν δεκτὰ δωρεάν. Κανὼν τοῦ ἰδρύματος ἦτο ἡ ἐξέτασις τῶν παιδιῶν ἀπὸ ἰατροῦς, μῆπως κανένα ἐπᾶσεν ἀπὸ μεταδοτικῆ νοσήματα. Μετὰ τὴν πιστοποίησιν τῆς ὑγείας των ἡ ἐισοδὸς των ἦτο εὐκόλος και ἡ διαμονὴ των ἐκεῖ ἀνετος και τερπνὴ.

Διὰ τὸ ἐρχόμενον καλοκαίρι λέγουν ὅτι θὰ αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν μικρῶν πτωχῶν. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ χιλία παιδιά λέγουν διτὰ σκορπισθῆ εἰς τὰς ἀκᾶς τῆς Βουλιαγμένης νὰ ροφήσῃ τὰ βάλσαμα τῶν ἀνέμων και νὰ χαρῇ τὴν ὑγίαν τῆς φυσικῆς ζωῆς.

Ἡ πρώτη «Παιδικὴ ἐξοχὴ» ἔγινεν εἰς τὴν Ζυρίχην τὸ καλοκαίρι τοῦ 1876. Ὁ πάστορ Walter Bion ἐπῆρεν ὑπὸ τὴν προστασίαν και τὴν φροντίδα του 68 παιδιὰ ἡλικίας 9-12 ἐτῶν, και τὰ ἀνέβασεν εἰς τὰ βουνὰ. Ἐκεῖ ἐπάνω ἔμειναν δύο ἑβδομάδας εἰς σπιτάκια χωρικῶν και ζῶσαν ὄλα γύρω ἀπὸ τὸν γέροντα ἀνανεωτὴν τῆς ζωῆς των.

Τὸν ἄλλον χρόνον εἰς τὴν Κοπεγχάγην και τὴν Ζυρίχην ἤρχισαν πολλοὶ νὰ μιμοῦνται τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τοῦ καλοῦ πάστορος. Ὡς πού εἰς ὀλίγα ἔτη ὅλη ἡ Εὐρώπη ἔχει νὰ παρουσιάσῃ «Παιδικὰς ἐξοχὰς» πλὴν τῆς Ἑλλάδος και τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν.

Πρῶτῃ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν εὐεργετικῶν αὐτῶν ἰδρυμάτων ἔρχεται ἡ Δανία. Ἡ Κοπεγχάγη ἀπὸ τὰς 45 χιλιάδας τῶν μαθητῶν της στέλλει κάθε καλοκαίρι εἰς τὰς ἐξοχὰς 19-20 χιλιάδας. Ὑστερα ἔρχονται ἡ Ἑλβετία, ἡ Σουηδία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία, και ἡ Γαλλία ἀπὸ τὰς τελευταίας εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ πολιτισμοῦ. Ὅσο διὰ τὴν Ἀμερικὴν, κ' ἐδᾶ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τὴν μεγαλυτέραν πρόδοον, διότι ἀριθμεῖ τὰς περισσοτέρας και τελειότερας «Παιδικὰς ἐξοχὰς».

Ἐστὶ ὁ ἀνθρώπος εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἀρχίζει νὰ γίνεταὶ πρακτικώτερος και σοφώτερος και μάλιστα πλέον καλὸς και πλέον πονετικὸς κατὰ βῆθος. Ἐάν εἶνε καλωσύνη νὰ ἀνακουφίζωμεν τὴν ζωὴν τῶν ἀνάτων και τῶν ἀρχίστων, ὅμως εἶνε χίλις φορὰς καλωσύνη τὸ νὰ φροντίζωμεν πὸς νὰ μὴ γίνονται ἀνάτωι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι και πὸς νὰ προλαμβάνωμεν τὸν ζωντανὸν θάνατόν των.

Γράμματα

ὉΜΩΣ αὐτὸ τὸ καλοκαίρι ἢ δρᾶσις τῶν Ἑλληνιδῶν ἐξεδηλώθη και πνευματικώτερα και τολμηρότερα. Εἶδομεν γυναίκα ν' ἀντιγράφῃ ἀμερικανικὴν φάρσιν — εἰτυχῶς πού δὲν ἦτο ἰδιὴ της — και νὰ τὴν ἀνεβᾶξῃ εἰς τὸ θέατρον, λαχταρόντας ἓνα χειροκρότημα. Αὐτὸ εἶναι κατὰ μεγάλο, κατὰ ἀπίστευτον διάδην γυναίκα τοῦ τόπου μας. Καὶ τὴν εἶδομεν ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐνός

θεωρείον να χαριστή τον κόσμο που την χειροκροτεί εις την δευτέραν πράξιν, με έπισημότητα και με όρος δεκαπέντε μαζί καρδιναλίον. Θα είπη πως εκείνη την στιγμήν υπερηφανεύετο διά την θεόν της ως συγγραφέως, ησθάνετο ότι έστεκε κάπου ύψηλότερα και ήθελε να φερθή αναλόγως του τίτλου που έπιπτε λαμπρόως έπάνω εις το κεφάλι της από τον ούρανόν της φιλοδοξίας της. 'Ητο ή κ. Φούλα Παπασπυριδίου, αυτή που έδωκεν εις το 'Αττικόν τους «Μπαμπάδες της 'Αφροδίτης». 'Αλλά εγώ δέν έρχομαι να κρίνω το έργον της, με τους άνηθικούς τύπους και την χυδαίαν φρασολογίαν, και ακόμη με το θράσος μέσα του μεθυσμένου ανθρώπου της άγοράς.

'Ερχομαι άλλως να σημειώσω ότι ή κυρία αυτή έγραψε, είτε κατεγράθη την φάσσαν εκείνην, — καθώς κατόπιν διεδόθη — διά να πατήση το βάθρον της συγγραφώως με φορά, αντίληφθεισα ότι συγγραφέως, άνθρωπος δηλαδή της τέχνης και της στερήσεως έδώ, σημαίνει κάτι παραπάνω από όλους τους άλλους ανθρώπους. Δι' έμέ αυτό ήτο μία μεγάλη και ένθαρρυντική άνακάλυψις. Σήμερον μία γυναίκα άς υποθέσωμεν ότι κλέπτει διά να φθάση μέχρι του τίτλου της συγγραφώως. Δέν σημαίνει. Άδριον είτε μεθαύριον, μία άλλη — άπλόστατα — θα κουρασθή μόνον διά να κερδίση τον ίδιον τίτλον.

'Η κ. Καζαντζάκη εις το «Με κάθε Θυσία» έγραψε με σιβαρότητα άνδρικήν κάπως και με ζηλευτήν γοργότητα εις την εξέλιξιν του όλου μύθου. Δέν σημαίνει άν διαφανώ μαζί της εις τας ιδέας και άν δέν εύρίσκω εις το έργον της άτομικότητα που να δίδη κάποιαν ιδιαιτέραν θέσιν εις την συγγραφέα.

Κι' ούτε σημαίνει άν δέν άκουσα να μου διηγείται κανένα κρυφό από εκείνα των ψυχών, που άμα φανερωθούν εννε σαν να άστραποβολά ώραία ο κόσμος και σαν να κερδίζει κάτι ή τέχνη. Το άποτέλεσμα εννε ότι ειργάσθη με την πεποίθησιν πως δέν θα έκέρδιζε τίποτε.

'Αλήθεια, οι καλλιτέχναι εις την 'Ελλάδα δίδουν ως φόρον θαυμασμού τον ίδιον έαυτόν των εις την θεάν με τή γοητευτικά μάτια, το σκυρόν μέτωπον και το άδειαν καλάθι εις τά χέρια. Εις όλον τον άλλον κόσμο συμβαίνει το έναντίον. — ή Θεά πετά με γεμάτο καλάθι στην άγκαλιά κι' όλο σκορπά εις τους έραστάς της τά δώρα και τά μέσα της ζωής.

Και τελευταία ή κ. Δέλτα, κόρη του ύπουργού κ. Μπενάκη και συγγραφέως μαζί. Εινε περίεργος αλήθεια αυτή ή σύμπτωσις. Και θα άρχουσεν — άν ακόμη και τίποτε έξαιρετικόν δέν θα ειχε να παρουσιάση ή κυρία Δέλτα ως συγγραφέως — ώστε να την θαυμάση κάθε ένας που ξεύρει την ζωήν και τά όνειρα των κυριών του καλού κόσμου μας. Εινε εύκαταστημένα με τας πατρογονικάς διαφνας και τά οικογενειακά των αξιώματα και με έλαφράν την συνείδησιν άπολαμβάνουν το φώς και την τιμήν που τους έμπέμπει άμνηστικά το βαθύ παρελθόν από κάποιους τάφους ξεχασμένους.

Αυτά άτομικώς δέν έννοούν να κοιπάσουν διά τίποτε, κι' ούτε έχει σημασίαν δι' αυτάς ο αιδερόκοσμος της τέχνης με την ύλλον λάμψιν και τον εικονικόν πλούτον και τους άπλους άνθρώπους που περιαιτούν κυτάζοντες όλο ύψηλά. 'Ετσι άπομένουν έντελώς ύλικαι αι πλούσια γυναίκες μας, και ζούν εις ένα στενόν κύκλον αισθημάτων και ιδεών φρουρούμεναι από χρυσά κάγκελα. Διότι δέν εύρέθησαν ακόμη αι μητέρες αι τολμηραί να γκρεμίσουν το σύστημα της σάπιας ανατροφής που τους δίδεται από μικρά παιδιά, — πώς να τευτώουν τα μάτια εις τον πλούτον του χρήματος και

πώς να τά κλείνουν έμπρός εις τον πλούτον κάθε πνευματικής εύμορφιάς.

'Από όλας αυτάς έξεχώρισεν ή κ. Δέλτα, που ζή έντελώς πνευματικά εις την Γερμανίαν. 'Εχει γράψη ως τώρα πολλά πράγματα. Εις «Το Δελτίο του έκπαιδευτικού όμίλου». Το «Παραμύθι χωρίς όνομα» το «Γιά την πατριδα» όλα παιδαγωγικά, με τον γενικόν τίτλον «Παιδικές Σελίδες». Τώρα δημοσιεύει εις την «'Ακρόπολιν» «Τόν καιρό του Βουλγαροκτόνου» έργον με γοργότητα πλοκής εις το όποϊον ή συγγραφέως δεικνύει γνώσεις στρατιωτικάς ίδιως. Δέν άφίνει τον μελετητήν να μαντεύση κανένα βάθος ψυχολογίας είτε έρευνής των αισθημάτων — μά εννε ζωηρόν μυθιοτόρημα και το ένδιαφέρον του μύθου σου έπιβάλλει να συγχωρήσης εις την συγγραφέα κάθε γλασσολογικόν του λάθος είτε άκαλαιόητον διατύπωσιν — καμιά φορά.

Άντικειν 'Ελληνίδων

ΜΕ την άρχην του Σεπτεμβρίου ήρχισε τας συνεδριάσεις του εις το πλούσιον μαρμαροκτισμένον σπιτι της οδού 'Οθωνος. 'Ελληνική επίπλοσις παρηγέλη από βαρεία ξύλα εις καλαισθήτους επιπλοισούς, κι' έπάνω των αι καλλιτέχνιδες του τμήματος της ζωγραφικής και γλυπτικής θα σκαλίουν άρχαίας παραστάσεις. Τά έγκαίνα θα γίνουν πολύ γρήγορα και με έπισημότητα. Ευγενής όμογενής εξ Αιγύπτου προσέφερον εις το ταμειον του 5 χιλιάδας δραχμάς. 'Ας εννε ή δράσις του «'Αντικειν των 'Ελληνίδων» ένισχυτική διά τας γυναίκας των γραμμάτων και τεχνών — σύμφωνα με την 'Ιδέαν που συνεκέντρωσε τριγύρω της τας ευγενικάς κι' έργατικάς κυρίας που το άποτελούν.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΑΘΛΗΤΙΚΑ

ΜΕΤΑ την ένεκα του θέρους ύφεισιν της κινήσεως εις τους διαφόρους 'Ελληνικούς γυμναστικούς συλλόγους άρχίζει και πάλιν ή περίοδος της δράσεως. Και πρώτον εις τους συλλόγους των 'Αθηνών παρατηρείται έξαιρετική κίνησις, ή οποία ύπόσχεται, ότι ή άρχομένη περίοδος θα παρουσιάση κάτι ευχάριστον και συστηματικώτερον εις την έν γενεί γυμναστικήν ζωήν. 'Οχι όλίγον θα συντελέση εις τοιο και ή έπιεικμένη έν νέου προσχώρησις του «'Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου» εις τον «Σύνδεσμον των 'Ελληνικών άθλητικών και γυμναστικών σωματείων».

'Εννοείται, ότι όλη ή έργασια των άθλητικών και γυμναστικών σωματείων μας στρέφεται τώρα εις τον καταρτισμόν των άθλητών διά την συμμετοχήν εις τους τελουμένους κατά το προσεχές έτος Διεθνείς 'Ολυμπιακούς άγώνας εις την Στοκχόλμην της Σουηδίας. Το πρόγραμμα των άγώνων τούτων έξεδόθη ήδη και καθιστά γνωστούς τους όρους της συμμετοχής εις αυτούς. Περιλαμβάνονται όλα τά άθλητικά και γυμναστικά άγωνίσματα, όπλασκία, σκοποβολή, λεμβοδρομία, κολυμβητική, φουτ-μπόλ, λών-τένις, ποδηλατικοί άγώνες, ίππικοί άγώνες. Εις το πρόγραμμα αυτό έχει τις να παρατηρήση τοιο το έξαιρετικόν: ότι, ένφ οι Σουηδοί κατήγγισαν πρό έτών το λεγόμενον Γερμανικόν σύστημα της ένοργάνου γυμναστικής, ήτοι την χρήσιν άλλήρων, κορινθών, διζύγων κλπ. ως έπιβλαβών εις την ύγειαν των γυμναζομένων, και παρεδέχθησαν μόνον την άνόργανον γυμναστικήν, τώρα εις τους προκηρυχθέντας άγώνας περιλαμβάνουν και την ένοργανον γυμναστικήν. Το πράγμα εννε αξιον ιδιαιτέρας παρατηρήσεως και οι άθλητικοί κύκλοι το σχολιάζουν πολύ.

Ειδικώτερον διά την 'Ελληνικήν άθλητικήν κίνησιν

έχομεν να παρατηρήσωμεν τά έξής: 'Οτι κατά τους γενομένους μερικους γυμναστικούς άγώνας εις διάφορα μέρη του έσω και έξω 'Ελληνισμού έσημειώθησαν αρκεταί καλά επιδόσεις, άλλ' αι έξεια ιδιαιτέρας αναγραφής εννε ή σημειωθεΐσα κατά τους άθλητικούς και σκοπευτικούς άγώνας των Βουρβούρων εις το άγωνίσμα δρόμου των 800 μ. όπου ο νικητής κ. Κάντζας, διέτρεξε το διάστημα τούτο εις 2', 6" και 1/2, και ή επίδοσις εις το άγωνίσμα του ελληνικού άκοντισμού, κατά τους αυτούς άγώνας, όπου ο πρωταθλητής κ. Μ. Νομικός έγραψε το άκόντιον εις άπόστασιν 48, 11 μέτρων.

Την 25ην Σεπτεμβρίου έτελέσθησαν υπό της επίτροπής των 'Ολυμπιακών 'Αγώνων οι έτήσιοι σκοπευτικοί άγώνες, εις τους οποίους πλην των φιλάθλων έλαβον μέρος, κατόπιν άδείας του 'Υπουργείου των Στρατιωτικών, και αξιωματικοί, ύπαξιωματικοί και στρατιώται. Οι άγώνες έτελέσθησαν εις το πεδίον βολής του εϋζωνικού τάγματος όπισθεν της θέσεως Παγκράτι. 'Ελλανοδίκαι ήσαν οι κ. Γ. 'Ορφανίδης, Α. Βουζάκης και Ν. Κοντόπουλος.

Πρώτον έξετελέσθη το άγωνίσμα όπλου Μάνλιχερ από 300 μέτρ. με σκοπέυσιν. 'Αποτελέσματα: 1ος Σπ. Μόστρας, όπλιτης του Πυροβ. συντάγματος με 206 έπιτυχίας εις 30 βολάς: 2ος Α. Χειλακέας, έπιλοχίας 1ον Πεζ. συντάγματος με 200 έπιτυχίας εις 29 βολάς: 3ος Π. Ζήμιος με 186 έπιτυχίας εις 29 βολάς. Δεύτερον άγωνίσμα όπλου Μάνλιχερ από 300 μ. (ταχεία βολή). 'Αποτελέσματα: 1ος Α. Χειλακέας με 82 έπιτυχίας εις 14 βολάς, 2ος Ν. Λεβίτης, ίλαρχος, με 75 έπιτυχίας εις 15 βολάς, 3ος Ευσταθίου με 23 έπιτυχίας εις 6 βολάς. Την 2αν 'Οκτωβρίου θα συνεχισθούν οι άγώνες και θα έκτελεσθούν άγωνίσματα κυνηγετικά, περιστροφών στρατοϋ και πιστολίων από διαφόρους άποστάσεις.

Επίσης την 25ην Σεπτεμβρ. έτελέσθησαν εις την Λάρισσαν ίππικοί άγώνες. Πρώτη ίπποδρομία ένγενν ή των 2500 μέτρ. 'Ελαβον μέρος 3 αξιωματικοί. Νικητής ο κ. Παχιών δεύτερος ο κ. Παπανικολάου. Δεύτερα ίπποδρομία διά θεσσαλικών ίππων 2000 μ. 'Αγωνισται 1ο. Νικητής ο κ. Τσαντίρης: δεύτερος ο κ. Περιφάνης. Τρίτη ίπποδρομία ή των 2500 μ. μετ' έμποδίων. 'Αγωνισται 15 ύπαξιωματικοί. Νικητής ο κ. Τσιμισσοκόπουλος, δεύτερος ο κ. Δήμου. Τετάρτη ίπποδρομία ή των 3000 μ. 'Αγωνισται 8. Νικητής ο κ. Στίγκας, δεύτερος ο κ. Περιφάνης. Την έπομένη ένγενν οι τρίτοι Πανελληνιοί ποδηλατικοί άγώνες 500, 1000, 1500, 2000 και 5000 μ. και ο μέγας άγών 35000 μ. μεταξύ 'Αγνιάς και Λαρίσεως. Νικητής εις το τελευταίον αυτό άγώνισμα ο κ. Ματσίνας του Ποδηλατικού Συλλόγου Λαρίσεως, διανύσας την άπόστασιν εις 1 ώρα και 25'.

Κατά τον μήνα 'Οκτώβριον θα γίνουν οι άθλητικοί άγώνες του Γυμναστικού Συλλόγου «'Αχιλλεύς» εις το Τριβάλιον της Κωνσταντινουπόλεως.

Επίσης έτοιμάζονται άγώνες διεθνείς άθλητικοί και ποδοσφαιρικής εις την Σμύρνην, Παγκύριοι υπό του Γυμναστικού Συλλόγου «'Ολύμπια» εις την Λεμεσον (Κύπρον), γυμναστικοί εις το «'Αμαρόσιον υπό του έκεί Γυμναστικού Συλλόγου και Β' Πανελληνιοί υπό του 'Ελληνικού 'Ομίλου Φιλάθλων της 'Αλεξανδρείας.

ΚΛΕΑΝΑΡΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Φιλολογία

ΓΡΑΦΕΙ ο 'Ιούλιος Τυπάλδος εις την έπιστολήν του που δημοσιεύομεν, διά την πλήρη έκδοσιν όλων των «πρωτών του ποιητικών έργων» ή όποια θα περιελάμβανε και άνέκδοτα ποιήματα και έισαγωγήν του

φίλου του Πέτρον Βράβλα. Το σχέδιον του ποιητού έμεινε σχέδιον. Εύτυχώς είδαμε το όνομα του Τυπάλδου εις την Λογοτεχνικήν Βιβλιοθήκην του κ. Φέξη. Θα γείνη άρα γε φροντίς να περιληφθούν και τά άνέκδοτα ;

ΕΙΣ το τελευταίον τεύχος του παρισινού περιοδικού *Ε* Graecia δημοσιεύεται μετάφρασις του διηγηματος του κ. Γ. Δροσίνη «'Η άσχημη» και έκ του έπιλορικου ποιήματος του κ. Πολ. Δημητράκοπουλου «'Η κατάκτησις του 'Αέρος» το πρώτον μέρος ('Ιλαρχος).

Η Γαλλική «Εικονογραφημένη Κομφωδία» (1 Σεπτεμβρίου) παρουσιάζει εις τους αναγνώστας της τον Μιτυληναίον ποιητήν κ. Ε. Χ. 'Αθανασιάδη, όστις γράφει όμοιοτάτους στίχους εις την γαλλικήν γλώσσαν. Την βιογραφικήν περι αυτού σημείωσιν συνοδεύουν και μερικά άνέκδοτα ποιήματα του, διά τά όποια το Γαλλικόν περιοδικόν έκφράζεται με πολύ κολακευτικά λόγια. 'Ο κ. 'Αθανασιάδης εννε γνώστος εις τους φιλολογικούς κύκλους και το κοινόν των Παρισίων και από το δράμα του «'Η Νέα Τουρκία», το όποϊον έπαύχθη κέρυσιν εις την Γαλλικήν πρωτεύουσιν και έκρήθη εύνοϊκώτατα. Εις το άρχαϊον θέατρον της 'Οράγγης έπρόκειτο να παιχθή έφ'ετος ή τραγωδία του «Περικλιδος» άλλα το έργον δέν παρεδόθη εγκαιρίως και ούτω δέν περιελήφθη εις το πρόγραμμα. 'Ιδού εις πρόχειρον μετάφρασιν μερικοί στίχοι του του κ. 'Αθανασιάδη από τους δημοσιευομένους εις την «Εικονογραφημένην Κομφωδιάν».

Spleen

Είμαι ο κυρίαρχος ένός βασιλείου άτέλειωτον: 'Ερημωμένες χώρες, όπου κλαίει ένα μικρό φθινόπωρο. Είναι οι ναοί μου έρεϊκία: σώζεται ο θρόνος μου [μονάχα και μύρονται στα πόδια του μιάς ένοχίας τά λείψανα.

'Εργως των χαρούμενων συντρόφων μου το πλήθος, και μάταια σκύβα για ν' άκούσω άκούμη κανένα γέλο άπόμακρο, κανένα δυνατό κλάμα. Μά τίποτε δέν έρχεται το πληχτικό μου το βασίλειο [να ταράξη.

ΑΠΟ έν άρθρον, το όποϊον έδημοσίευσεν εις το τεύχος του Αύγουστου του περιοδικού «'Νέα Ζιών» της 'Ιερουσαλήμ ο κ. Μαργ. Κωνσταντινίδης περί του γεννηθέντος εις το Μονοδένδρι της Ζαγοράς της 'Ηπείρου κατά το 1760 λογίου Διονυσίου Παπά Ρούση ή Ζαγορίτη — λησμονηθέντος έντελής σήμερα — μανθάνομεν ότι ο έργατικός αυτός λόγιος άφηκεν εις όγκώδες χειρόγραφον άτελής λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης. Το χειρόγραφον σώζεται εις την βιβλιοθήκην της σχολής του Μονοδενδρίου.

Ο καθηγητής της Τουρκικής εις το Πανεπιστήμιον της Σόφιας κ. Κατζάνας άνακάλυψεν εις το Δελή 'Οσμάν της Βουλγαρίας παλαιόν και μεγάλης αξίας ιστορικόν έγγραφον, το όποϊον εννε συντεταγμένον εις την 'Αραβικήν γλώσσαν και αναφέρει την κατάληψιν των Βαλκανίων από τους Τούρκους.

'Εθνογραφία

Η άρχαία 'Ελλάς και ο δούλος πληθυσμός της εννε το θέμα μαθηματος, το όποϊον έκαμεν εις την 'Ανθρωπολογική Σχολήν των Περσιών ο κ. S. Zaborowski — ο συγγραφέως του κλασικού βιβλίου «ή Γένεσις της Γλώσσης» — και το όποϊον έδημοσίευθη εις το τεύχος του 'Ιουλίου της «Revue Anthropologique».

'Η βιομηχανία, λέγει ο κ. Ζαμπορόβσκι, ή βιοτεχνία,

τό εμπόριον ήμασαν πολύ εις την αρχαίαν Ελλάδα και πολλά πόλεις έφημιζοντο διά την ειδικήν επίδοσιν αων εις ένα των κλάδων αυτών. Είναι πλέον όμως τό να νομίζωμεν ότι οι δημιουργοί της ακμής αυτής ήσαν οι ελεύθεροι πολίται. Όλος εκείνος ο βιομηχανικός και έμπορικός πλούτος ήτον έργον των δούλων. Οι ελεύθεροι πολίται μετά την πληθώραν των δούλων, οι όποιοι κατέκλυσαν τās πόλεις και έκαμαν κάθε εργασία χειρωνακτικήν, περιεφρόνησαν εις τό τέλος την βιομηχανίαν και την βιοτεχνίαν και έθεσαν υπερανών πάντων άπλώς και καθαρώς την δικησίαν. Ως έκ τούτου από τοϋ 4ου π. Χ. αιώνος ήρχισεν ή παρακμή των, άφορ εις την κοινωνικήν άπρονοησίαν των, δεν έσκέφθησαν να κρατήσουν άσβεστον την φλόγα, που τους έμψύχωνεν. Έπίστευσαν, ότι ήμπορούσαν να διατηρήσουν την δρεξίν διά τὰ θραύτα πράγματα χωρίς ποτέ να πραγματοποιήσουν ή αναλάβουν μεγάλας πράξεις. Εις την άπραξίαν του αυτήν ο Έλλην άνέπτυξε τās ρητορικάς του ιδιότητες και δεν ήθελε πλέον να έργασθῆ συνεπώς πάσα μη διανοητική εργασία περιήλθεν εις χείρας των δούλων. Τούτο όμως, ως αποδεικνύει ο κ. Ζαμπορόβοκι δι' ιστορικῶν παραδειγμάτων και γεγονότων, ειχεν ως αποτέλεσμα τό να παίζον πλέον οι ελεύθεροι πολίται δευτερεύοντα ρόλον. Όλοι αυτοί οι δούλοι, οι προερχόμενοι από διάφορα έκτός της Ελλάδος μέρη, με τον καιρόν και την εργασίαν των απέκταναν χρέματα και με τον πλούτον των άπληθειθεροούντο, εισηρόχοντο εις τās καθαυτῶν έλληνικάς οικογενείας διά της επιγαμίας, και τὰ τέκνα των ήσαν οι μέλλοντες πολίται. Έξ άλλου αι έταίραι υποκαθίσταν εις την κοινωνικήν ζοήν τās νομίμους γυναίκας και δεν έμεναν ξένα προς τὰ δημόσια πράγματα.

Και συμπεραίνει ο κ. Ζαμπορόβοκι: «από τωαύτας οικονομικάς συνθήκας και υπό τωαύτα ήθη, ή ήθικη της οικογενείας κατάπτωσις και ή εις αριθμόν ελάττωσις της επηυξάνοντο» ο έκοικός περιορισμός και ο μαλθουσιανισμός έλυμαίνοντο την χώραν. Οι Έλληνες πλουτίζοντες με την εργασίαν των δούλων, αγοράζοντες έξωθεν άνδρας και γυναίκας, παρημέλουν ν' ανατρέφουν τέκνα. Εις τὰ γεγονότα αυτά τὰ τόσον αρχαία και εις τὰ περιστατικά, που τὰ συνδέονεν και τὰ επηκολούθηον, ήμπορει κανείς να εβρη εύκόλως περισσότερα από έν σημεία στενης συγκρίσεως προς τὰ φαινόμενα, τὰ όποια παρουσιάζουν αι σύγχρονοι μας κοινωνία. Είναι ωφέλιμον να τὰ γνωρίζωμεν και καλόν να τὰ ένθυμούμεθα πάντοτε».

Ο Ανάτολ Μπέν Χάριτζα, άραβ ιστορικός, έγραψε κατά τό 1584 «έγχειρίδιον συζυγικής ευδαιμονίας», τό όποιον μετεφράσθη διά πρώτην φοράν τώρα τελευταίως από τον κ. Ραυί Ρακνίγνον, μέλος της Γαλλικής αποστολής εις Ταγγέρην. Ίδου και μερικά από τās συμβουλές του σοφοϋ Άραβος.

Να μη νυμφεύεσθε καθόλου τās έξης γυναίκας: 1ον Την κλαυμάραν, δηλ. εκείνην που κάμνει κατάχρησιν των δακρύων και των γογγυσμών. προφασίζομενη, ότι είναι άρρωστος, επειδή κανέν καλόν δεν ήμπορει να προκύη από αυτήν.

2ον Την παρά πολύ υποχωρευτικήν. Η τέτοια γυναίκα έκθειάζει τον έαυτόν της εις τον άνδρα της, λέγοντας του:

— Έκαμα τούτο κ' εκείνο για να σ' ευχαριστήσω.

3ον Την άπληστον. Αύτη δίχνει τὰ μάτια της σε κάθε πράγμα και στενοχωρεί τον άνδρα της να της τό αγοράση.

«Πρέπει ή γυναίκα να είναι πάντοτε κατώτερη από τον άνδρα της σε τέσσερα πράγματα: την ηλικίαν, τό

ανάστημα, την περιουσίαν, τό γένος: άλλως τον περιφρονεί».

Διάφορα

ΤΩΡΑ, που τό Μαροκινόν ζήτημα και ή 'Ιταλοτουρκική σύρραξις κρατούν την Εύρώπην εις τον διαρκή φόβον της εκρήξεως γενικού πολέμου, έπίκαιρον είναι τό άρθρον «Ειρήνη και άφοπλισμός», τό όποιον ο Άμερικανός συνταγματάρχης Richard Gaedke έδημοσίευσεν εις την εικονογραφημένην μηνιαίαν επιθεώρησιν «Mc Clure's Magazine» της Νέας Υόρκης. Ο συγγραφεύς εύρίσκει, ότι όλος ο πολιτισμένος κόσμος είναι διηρημένος έξ αιτίας των διεθνών αντιζηλιών, άν και όλοι επιθυμούμεν την παγκόσμιαν ειρήνην, میان άδελφοποιημένην κοινωνίαν: άλλα την ειρήνην αυτήν έκαστον έθνος την φαντάζεται δυνατήν μόνον διά της υπεροχής του επί του άλλου. Συνεπώς τώρα περιστοιχιζόμεθα ακόμη περισσότερο από τὰ κακά πνεύματα του σωβινισμού και του ήμπεριαλισμού. Ο πόλεμος γεννά τον πόλεμον, λέγει ο κ. Gaedke. Και απόδειξις ή Ιαπωνία, που μετά την νίκην της κατά της Ρωσίας φιλοδοξεί να γίνει κυρίαρχος του Ειρηνικού Ωκεανού και ως έκ τούτου θά έλθη εις ρήξιν με τās Ηνωμένας Παλιτείας.

Οι έξοπλισμοί έξοφθαλίζον την Ειρήνην: έν μέρος, άπαντά ο κ. Gaedke ένφ έξ άλλου οι έξοπλισμοί αυτοί έγιναν άπαισία μάλιστα διά τους λαούς. Την πρώτην αιτίαν του πυρετού των έξοπλισμών εις όλα τὰ έθνη, μικρά και μεγάλα, έδωκαν ή Γαλλία και ή Γερμανία μετά τον πόλεμον του 1870 - 71. Η έχθρότης των δύο τούτων έθνών κατά τὰ τελευταία έτη εξησθένησε κάπως, άλλα συμφιλίωσις δεν υπάρχει καθόλου μεταξύ των και καθένα από αυτά διερωτάται, άν ήμπορη να έχη έμπιστοσύνην προς τό άλλο. Ο,τι όμως άπειλεί κυρίως την Εύρώπην, είναι ή έχθρότης Άγγλίας και Γερμανίας: αυτή εδραίωσε την πολιτικήν των έξοπλισμών, τον μέγιστον τούτον κίνδυνον διά την άνθρωπότητα. Ολόκληρος ή Εύρώπη ομοιάζει προς μέγα όπλοστάσιον, όπου όλα αι όπλα, διανοητικά και ήθικα, δυναμώς χρησιμοποιούνται διά την εξηρησθένειαν μόνον ιδέας: της καταστροφής, του «αίματηρού περιπάργεως άγώνος». Τον συναγωνισμόν των δύο τούτων έθνών εις τους έξοπλισμούς παρακολουθούν άναγκαστικώς και τὰ άλλα μεγάλα έθνη και ούτω σήμερον ή Γερμανία, Άγγλία, Ρωσία, Ηνωμένα Πολιτεία, Γαλλία, Αυστρία, Ιταλία, Ιαπωνία έξοδεύον κάθε έτος διά στρατούς και στόλους υπέρ τὰ 10 δισεκατ. φρ. Βεβαίως ούτε ή Άγγλία, ούτε ή Γερμανία επιθυμούν τον πόλεμον. Άλλ' ή δυσπιστία, ή όποια επικρατεί μεταξύ των, ο εξακολουθητικός συναγωνισμός των έξοπλισμών, τὰ οικονομικά βάρη, που πιέζον τους λαούς, καθιστούν πολύ πιθανήν την έξαφνικήν και βίαιαν έκρηξιν. Ένας πόλεμος όμως μεταξύ των Γερμανικών κυρίως έθνών θά είναι άληθής καταστροφή, θά είναι ή μεγαλύτερα συμφορά, που ήμπορει να πλήξη την άνθρωπότητα. Διότι εκτός των άλλων, οι λαοί οι μη άνήκοντες εις την λευκήν φυλήν και μη άνεχόμενοι την ήεροχην της, θά είναι έτοιμοι να τον ήποδεχθών. Πόλεμος μεταξύ των Γερμανικών έθνών (δηλ. κυρίως μεταξύ Άγγλίας, Γερμανίας και Ηνωμένων Πολιτειών) δύναται να καταστρέψη την ύπεροχην της λευκής φυλής.

Τό μόνον μέσον, τό όποιον θά ήμπορούσε να έξασφάλιση βαθμηδόν μεταξύ των πολιτισμένων έθνών βεβαίαν ειρήνην, είναι αι συνθήκαι αυτές, συνδέουσαι προς άλλήλους τους πολιτισμένους λαούς, δύνανται ν' άπομακρύνουν τους κινδύνους που μας άπειλούν κάθε στιγμήν. Εις τό μεταξύ όμως οι έξοπλισμοί θά έξακολουθών, θά διατελοΰμεν επί πολύ εις εμπόλεμον ειρήνην, διότι ο άφοπλισμός θά έλθη πολύ άργά και βραδέως.

Ο ΛΙΓΟΣ ΤΙΧΑ

Την 1ην Σεπτεμβρίου κατέπλευσεν εις τον όρμον του Φαλήρου τό νέον έλλ. θωρηκτόν «Αβέρωφ». Αμέσως άνήλθεν εις αυτό ο Διάδοχος και όλοι οι Υπουργοί. Ο πρωθυπουργός κ. Βενιζέλος έπροσφώνησε και άντεφώνησεν ο Διάδοχος. Από την Φαληρικην παραλίαν έξητρωκραύαζον και έξεφροκρότον χιλιάδες θεατών.

Εις τον κ. Αλέξ. Ζαίμον, του όποίου έληξεν ή θητεία ως άρμοστοϋ της Κρήτης, έδόθη υπό της Έλληνικής Κυβερνήσεως ο Μεγαλόσταυρος του Σωτήρος.

Η «Ακρόπολις» έκαμε μίαν έρευναν επί του ζητήματος «πώς ήμπορούσαν να χρησιμοποιηθών τὰ νεκρά κεφάλαια εις την Ελλάδα». Ωμίλησαν τραπέζιται και άλλοι ειδικοί. Η συνέντευξις με τον κ. Ι. Εδταξίαν, ήποδιουκην της Έθν. Τραπέξης, έκαμε ξεχωριστήν έντύπωσιν διά τās άληθείας που περιείχε.

Τό Γαλλικόν θωρηκτόν «Αμπερτέ» άνετινάχθη υπό πυρκαϊάς, έντός 19 λεπτών και κατεβυθίσθη. Από την ανατίναξιν του «Αμπερτέ» έβλάβησαν και άλλα πολεμικά εύρισκόμενα πησίον του εις τον λιμένα της Τουλώνας.

Την 7 Σεπτεμβρίου άπεβίωσε και εκηδεύθη με όλας τās τιμάς του βοθμού του ο στρατηγός Ν. Γιαννιγκώστας, ο όποιος κατά τον πόλεμον του 1897 έπολέμησε γενναϊότατα, κυρίως κατά τό Ρεβένι. Ο άποθανών στρατηγός ειχεν εκλεγῆ δύο φορές και βουλευτής Άττικής.

Εις τό Κίεβον ο Έβραϊός την καταγωγήν άναρχικός Μπραγκώφ έφόνευσεν έντός του θεάτρου της πόλεως ταύτης τον πρωθυπουργόν της Ρωσίας Στολόπιν, πυροβολήσας επανειλημμένως έναντιον του. Λέγεται, ότι έσκόπευε να δολοφονήση τον Τσάρον.

Εις τό Κάιρον άπεβίωσεν ο Αιγύπτιος στρατηγός Άραμπή πασάς, του όποιου ή οικογένεια κauxάται, ότι κατάγεται κατ' εϋθείαν από τον προφήτην Μωάμεθ. Ο Άραμπή πασάς έπολέμησε λυσσοδώς εις την Κάτω Αίγυπτον. Ένεκα τούτου ή Άγγλική Κυβέρνησις ειχεν έξορίσει αυτόν εις Κεϋλάνην, όπόθεν έπέστρεψεν εις Κάιρον τό 1901.

Η έφημερίς «Echo d'Orient», την όποιαν έξεδίδεν εις τό Παρίσι ο φιλέλλην Γάλλος δημοσιογράφος κ. Μιχαήλ Παγαρός συνεχωνεύθη με την μεγάλην ήμερησίαν έφημερίδα «Παρι - Ζουρνάλ».

Τό Δημοτ. Συμβούλιον Άθηναίων έψήφισε 5000 μάγκα όπως μετακληθῆ ένταύθα ο διάσημος Βερολινέσις ύδραυλικός κ. Έρτσπεργκ. Κατόπιν της τηλεγραφικής προσκλήσεως του κ. Δημάργχον ο κ. Έρτσπεργκ έδήλωσεν ότι θά έλθη εις Άθήνας τό πρώτον 15θήμερον του Οκτωβρίου, ίνα έξετάση όλας τās μέχρι τούδε γενομένας μελέτας περί της ύδρευσεως των Άθηνών.

Τρισχίλιοι περίπου γεωργικοί πίνακες καλλιτεχνικάτατοι, κομισθέντες υπό της Γεωργικής Έταιρείας διε-

νημήθησαν εις τὰ Δημοτικά Σχολεία του Κράτους προς χροήον των μαθητών.

Τό συνελθόν εις την Γενεύην της Έλβετίας συνέδριον των Νεοαιγυπτίων έπιλεγράφησεν εις τον Κεδίβην διά τὰ παραχώρηση όδτας σύνταγμα εις την Αίγυπτον. Επίσης υπέμνησεν εις τον κ. Άσκούιθ την ύπόσχεσιν της Άγγλίας να εκκενώση την χώραν των.

Εις την Νέαν Υόρκην έτελέσθη μεγαλοπρεπέστατα την 10ην 7θρίου εορτή της «Πανελληνίου Ένώσεως», παρισταμένων άντιπροσώπων πολλών Έλληνικών σωματείων και Συλλόγων της Άμερικής.

Εις τās Βρυξέλλας συνήλθε την 14 7θριον τό διεθνές συνέδριον της χειρουργικής, εις τό όποιον παρευρέθησαν 500 περίου χειρουργοί από όλα τὰ μέρη του κόσμου. Την ελληνικήν χειρουργικήν άντεπροσώπευσαν οι καθηγηταί του Πανεπιστημίου κ. κ. Καλλιωντζής και Φωκάς, οι όποιοι έκαμαν και σπουδαίας ανακωήσεως. Οι αυτοί καθηγηταί μετέβησαν και εις Παρισίους, όπου έλαβον μέρος εις τό συνέδριον της Γαλλικής χειρουργικής.

Η προαγγελθείσα διά τον Νοέμβριον Έκθεσις της Σηροτροφίας και Μεταξουργίας αναβάλλεται διά την 6 Μαΐου 1912. Δηλώσεσις συμμετοχής μέχρι 15 Μαρτίου.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τό Δόγμα της Έκκλησίας περί Άγιας Τριάδος υπό Δημ. Σίμου Μπαλάνου. Έν Άθήναις.

Τό βιβλίον αυτό είναι μονογραφία άσχολουμένη κυρίως εις τό ζήτημα, ότι τό δόγμα της Άγιας Τριάδος είναι ή θεμελιώδης του Χριστιανισμού διδασκαλία, και εις την θεόν, την όποιαν πρέπει τό δόγμα τούτο να έχη έν τη δογματική.

Ψυχολογικαί και ψυχιατρικαί μελέται πρωτόντοι υπό Αντωνίου Γ. Μανθουράκη.

Ιστορία της Ιδέας, Γοβατάμας Άστάρης υπό Ιωάν. Ζερβού. Άθήναι, Φιλολογική και Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη Φέξη δρ. 4.

Περί γλώσσης και εκπαιδευτικού συστήματος διαλέξεις Α. Αμπεριτόν, άνατύπωσις Έκκλησιαστικού Φόρου Άλεξανδρείας.

Δελτίο του Έκπαιδευτικού Όμίλου, αριθ. 4. Άθήναι, δρ. 1.50.

Η Πειραματική Παιδαγωγική των καθ' ήμάς χρόνων υπό Θεοφιλου Βορέα. Ανατύπωσις έκ της Μελέτης. Άθήναι.

Νευρασθενική Οδηγός, υπό Ια. Ρεγκούζη Δ. Ι. ανατύπωσις έκ των «Αρχείων Ιατρικής» Άθηναι.

Μαθήματα διδασχέντα έν τῷ Έθνικῷ Πανεπιστημίω υπό Ι. Μ. Θεοδωρίδου ύφηγητού της έσωτερικής Παθολογίας. Άθήναι.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 22ΟΥ ΤΟΜΟΥ

Α. Β. Γ.

Πρόχειρα κριτικά σημειώματα:
 Περί Παιδοκομίας υπό Άγγελου Κασιόρα Μελά, σ. 28.
 «Ανθρακένος Δρόμος», Στεφ. Δάφνη, σ. 171.
 «Συνοδήματα», Μαργαριτάκη, σ. 171.
 «Η Πατριὰ Σχολή», Μαργαριτάκη, σ. 171.
 «Ποήματα», Φρεντινίου, σ. 171.
 «Πατριὰ χορὸς ὄνομα», Π. Σ. Δέλλα, σ. 171.
 «Ρόδα στὸν Ἄφρο», Ρώμου Φιλῆρα, σ. 218.
 Δελτίον Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου Τεύχος Γ', σ. 266.
 Λόγοι Δυσίου. Ἐκδοσις Ζάκα, σ. 266.

Ἡ Ἐθνικὸς τῶν Μακεδόνων, σ. 139.
 Ἡ Ζωγραφικὴ τῶν Σπηλαίων, σ. 196.

ΑΓΡΙΠΠΑ

Τὸ νέον Σύνταγμα, σ. 166.

ΑΖΙΛΕΑΣ

Ἡ κοσμικὴ ζωὴ. Πρωτομαγιά. Ἀνθεστήρια, σ. 94.

ΑΘΗΝΑΙΑΣ

Γυναικεῖα Ζωή:
 Φιλανθρωπία, Γράμματα, Δέκιοι Ἑλληγίδων, σ. 313, 314.

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ

Μαρίνος Κοργιαλένιος, σελ. 46.

ΑΧΟΡΟΥ ΘΕΑΤΟΥ

Οἱ χοροί, σελ. 67.

Θ. Π. Β.

Πρόχειρα κριτικά σημειώματα, σ. 218.

Δ. Π. ΒΑΣΙΛΕΙΔΗ

Τὸ ῥάδιον, σ. 51, 89.

ΘΑΝΟΥ ΒΛΕΚΑ

Τὸ «Γερμανικὸν Θέατρον» τοῦ Βερολίνου, σ. 292.

ΘΕΜΙΣΤ. Π. ΒΟΛΙΑΗ

Η Α. Β. Υ. ἡ προγκήμισσα Ἱερουσία τῆς Βαυαρίας, σ. 145.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΣΕΡΙΑΗ

Λουκιανός. Γκαίτε, σ. 194.
 Παλῆς Σελίδες. Αἱ Ἀθήναι κατὰ τὸ θέρος πρὸ 60 ἐτῶν σ. 215.
 Παλῆς Σελίδες. Ὁ τρώγος, σ. 262.
 Ἡ Ζωὴ τοῦ Μαρκοῦ, σ. 284.

ΙΩΑΝ. Α. ΓΚΙΚΑ

Τὰ στεφανώματα τῆς πελοπόννησος, σ. 35, 70.

ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Χαΐνε, σ. 131.

ΣΤΕΦ. ΓΡΑΝΙΤΣΑ

Ὁ Βενιζέλος ἐν ὁπῆι του, σ. 183.

Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ

Γνώμαι περὶ Μαρκοῦ, σ. 282.

Δ.

Αἱ Κοινότητες, σ. 286.

Χ. Θ. ΔΑΡΑΛΕΞΗ

Θέατρον, σ. 94.
 Ἀτικὸν θέατρον, θέατρον Κυβέλης, σ. 124.
 Τὸ Ψυχροδάσιο, σ. 171.
 Παλῆς ἀγάπης, σ. 172.
 Τὸ Ἐλεῖθρον τῆς νεότητος, σ. 173.
 Ἡ γατίσσα, σ. 173.
 Ἰδίαι, σ. 174.
 Μὲ κάθε θυσία, σ. 219.
 Ὁ Κινηματογράφος τοῦ 1911, σ. 220.
 Κρυφὴ Ἀγάπη, σ. 220.
 Λέων Μαριάνης, σ. 220.
 Τὸ Νέα Παναθήναια τοῦ 1911, σ. 221.
 Ἡ Πάργα, σ. 221.
 Χερουβείμ, σ. 266.
 Τὸ Γενετικὸν ραβδίον, σ. 267.
 Ὅταν ἀγαποῦμε, σ. 267.
 Τὸ Μαῦρο Χέρι, σ. 268.
 Μπλόφες, σ. 268.
 Οἱ Μπαμπάδες τῆς Ἀφροδίτης, σ. 308.
 Ρίτα, σ. 308.
 Τὸ Πανόραμα, σ. 309.
 Τὸ Ἀερόπλανον, Οἱ Ἐρασιτέχναι, De effusis, Ὅταν βρα-
 δνάζη, Ἡ Γυναίκα, Τὸ κοιμισμένο παλάτι, σ. 309.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ

Καίτοι ἀπ' τὸ φεγγάρι, Ὅπως θρῆνος, Τὸ κυπαρισσάκι,
 Ἀργοναυτὴς, σ. 11.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Μουσικὴ: Περοντζέ, σ. 269.
 Μυρολόι, σ. 285.

ΔΩΔΩΝΑΙΟΥ

Ἀρχαῖον προκοσμήματον, σ. 49.
 Μωρίας φόρος, σ. 115.

ΕΜΕΡΣΟΝ μετὰφρ. Θ. Χ. ΦΩΡΑΣ

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀνθρωπότητος, σ. 15, 84.

Δ. Κ. ΕΣΣΕΑΙΓΓ

Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς, σ. 296.

ΑΥΡΑΣ Σ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Μουσικὴ διὰ τῶν Αἰώνων, σ. 99.
 Μαθήματα ἐντυχίας, σ. 170.

ΙΔΑ

Ὅσοι ζωντανοί, σ. 296.

Δ. Κ.

Κριτικά σημειώματα:
 Charles Diehl: Manuel de l'art byzantin, σ. 307.

ΚΛΕΑΝΔΡΟΥ

Ἀθλητικά, σ. 314

Θ. ΚΑΗΡΟΝΟΜΟΥ

Ὁ Παπούλης, σ. 20.
 Στ' ἀνάθεμά, σ. 120.
 Ἡ συμβουλή τοῦ γέρο-κλέφτη, σ. 191.

ΚΝΟΥΤ-ΧΑΜΣΟΥΝ μετὰφρ. Τ.

Τὰ Μυστήρια, σ. 116, 148, 198, 249, 302.

ΔΑΜΙΑΝΟΥ ΚΥΡΙΑΖΗ

Ἑλληνικὰ πρᾶγματα, σ. 126.

ΓΡΗΓ. ΚΩΣΤΑΝΤΑ

Δημονημένα Σελίδες. Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ γλωσσικοῦ
 ζητήματος, σ. 12.

Ν. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ

Ὁ Διαλαλητής, σ. 137.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑ

Ἡ ἀπατημένη, σ. 275.
 Ἐργασία, σ. 275.

Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗ

Ἀπὸ τὸ Παρίσι: Charles - Louise - Philippe, σ. 312.

ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ

Γνώμη περὶ Μαρκοῦ, σ. 282.

Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Ἐκθεσις Θαλαίας Φλωρᾶ Καραβία, σ. 93.
 Σκίτσα Αἰγυπτιακά, σ. 114, 260.
 Στέλλα Βιολάντη, σ. 310.

ΑΝΔΡΕΑ ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ Πανεπιστήμιον, σ. 229.

(ΦΡ. ΜΙΣΤΡΑΑ μετὰφρ. (Α. Β. Γ.)

Ὁ Ζαρζαὶ στὸν Παράδεισον, σ. 244.

Α. ΤΥΠΑΛΛΟΥ ΜΠΑΣΙΑ

Ἡ ρυθμοποιία καὶ μετρικὴ τοῦ Καρδούνη, σ. 111.

Π. ΝΙΡΒΑΝΑ

Λόγοι καὶ ἀντιλογοί:
 Ἀποκτονία, σ. 27.
 Ἀπολογία τῆς αὐτοκτονίας, σ. 60.
 Οἱ πολλοὶ καὶ οἱ ὀλίγοι, σ. 92.
 Τὰ λουλούδια, σ. 123.
 Ἡ καταστροφή, σ. 169.
 Διεγερτικά, σ. 217.
 Νῦν ἰδοῦσθε, σ. 264.
 Γράμματα ἀπ' τὸ χωριό, σ. 307.
 Γνώμη περὶ Μαρκοῦ, σ. 284.

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Καλοκαιρινὰ Ἀθήναι, σ. 179.
 Πέτρος Κανελλίδης, σ. 264.
 Γνώμη περὶ Μαρκοῦ, σ. 284.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΟΝΤΟΥ, μετὰφρ. Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ
 Μαγὴ Κλαίρ, σ. 22, 55.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Οἱ παράδεισοι, ἀποσπάσματα, σ. 261.
 Γνώμη περὶ Μαρκοῦ, σ. 282.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Τὰ ἐπὶ καὶ τὰ κατὰ, σ. 28, 61, 93, 170.
 Τὰ «Παναθήναια» πρὸς τοὺς ἀγαγώστας των, σ. 227.

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἡ Διπλὴ Βουλὴ, σ. 143.
 Μαυροίσιος Μαντιῶν, σ. 211.
 Γ. Μαρκοῦ, σ. 276.

ΚΩΣΤ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ

Ἦσκιος, σ. 5.
 Σεντερός, σ. 5.
 Τὸ μοιρολόι τῆς Ἄρας, σ. 83.

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ

Στὴ Φοιτητὴ Σάντη, σ. 181.

ΕΜ. ΡΟΪΔΗ

Ἱστορία ἐνὸς πιθήκου, σ. 288.

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ

Οἱ ἦρωες τοῦ Κάρλαϊ, σ. 186.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Προκήρυξις Διαγωνισμοῦ, σ. 176.

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ. Μετὰφρ. Ἡλ. Βουτιερῆ, σ. 167.
 Ἡλέκτρα. Μετὰφρ. Μ. Ἀγγέλη, σ. 168.

ΑΝΤ. ΤΣΕΧΩΦ μετὰφρ. ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Οἱ ἵπποκραι, σ. 81.

ΙΟΥΑΙΟΥ ΤΥΠΑΛΛΟΥ

Ἀνέκδοτος φιλολογικὴ ἐπιστολὴ μετ' εἰσαγωγὴν Σπυριδωνος
 Δὲ Βιάζη, σ. 236, 297.

ΡΩΜΟΥ ΦΙΛΥΡΑ

Μαγιάτικη Μπόρα, σ. 110.

ΧΑΪΝΕ μετὰφρ. Π. ΓΝΕΥΤΟΥ

Ὀπασία, σ. 134.

ΣΠΗΑΙΟΥ ΧΑΡΑΜΗ

Τὰ Μάτια μας, σ. 247.

ΚΩΣΤ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Στὸ σκοτάδι, σ. 6.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή, σ. 30.
 Βυζαντινολογικὴ Ἐταιρεία, σ. 95.
 Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Κερκύρας, σ. 125.
 Ἀρχαιολογικὰ ὑπὸ Κ., σ. 222.
 Ἀνασκαφαὶ Πηλίου ὑπὸ Κ., σ. 270.
 Ἀρχαιολογικὰ ὑπὸ Κ., 310.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Σελίς 30, 63, 125, 222, 270, 315.
 Ἡ διαθήκη τοῦ Μαρίνου Κοργιαλένιου, σ. 62.
 Διεθνῆς ἐκθεσις τῆς Ρώμης, σ. 311.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

Σελίς 30, 63, 96, 127, 175, 223, 271.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Σελίς 95, 175.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Σελίς 32, 128, 176, 223, 272, 317.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σελίς 32, 64, 96, 128, 176, 224, 272, 317.

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ

- Λεονάρδον Δά Βίντσι :** Ἡ Τζοκόντα, σ. 226.
Ἄλεξ. Δημητρίου : Ἐξοχικό, σ. 178.
Σπουδή, σ. 187.
Θαλασσογραφία, σ. 190.
Ἀραπόπουλα, σ. 238.
Κόρη Φελάχισσα, σ. 239.
Πορτραίτο, σ. 241.
- Ε. Ἰωαννίδη :** Κατηχούμενος, σ. 57.
Σκίτσα ἀπὸ τὰ «Παναθήναια», σ. 243, 245.
Σκίτσα ἀπὸ τὸν «Κινηματογράφον», σ. 250, 251, 255.
Τὸ ἑλληνικὸν εὐδρομον θεωρητικὸν «Γεώργιος Ἀβέρωφ». Σκίτσο, σ. 274.
Μαρίκα Κοκοπούλη. Σκίτσο, σ. 283.
Ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ἀβέρωφ. Σκίτσο, σ. 289.
- Δ. Θεοδοσιοπούλου :** Ὁ Ἰησοῦς φέρων τὸν σταυρὸν, σ. 292.
Θαλείας Φλωρᾶ Καραβία : Σκίτσο Κυβέλης Ἀδριανῶν, σ. 34.
Πορτραίτα, σ. 130, 136.
Κωνσταντινούπολις, σ. 139.
Σπύρος Σαμάρας, σκίτσο, σ. 140.
Μετὰ τὸ λουτρὸν, σκίτσο, σ. 141.
Σπουδή, σ. 141.
Δημοικισαὶ βουλευταὶ ξενιζόμενοι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, σ. 142.
- Γ. Α. Κωνσταντινίδη :** 4 σκίτσα, σ. 113.
Α. Ρίκε : Καλῶντας τὸ πουλί, σ. 16.
Α. Ροντέν : Ἡ ἄνοιξις, σ. 4.
Σπουδή, σ. 24.
- Π. Ροῦμπου :** Τὸ δίπλωμα τοῦ συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, σ. 98.
- Α. Σώχου :** Τὸ μνημεῖον Παύλου Μελά, σ. 58.
Ἐρ. Χέστερ : Ὁ Ἀχιλλεὺς ἀποθνήσκων, σ. 66.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

- Ἀδὴ ἢ βροχοῦλα θὰ κάμη πολὺ καλὸ εἰς τὰς σπειρομένας γαίας.
— Τοῦλάχιστον θὰ εἰσπράξωμεν τὰ διπλάσια, σ. 32.
Ἡ Κασοάνδρα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, σ. 176.
Ὁ Σπαῖς (δεκαμιστῆς), σ. 224.

Παρατηρήσατε κύριοι καλά, διότι μετ' ἄλλων δὲν θὰ βλέπετε τίποτε, σελ. 224.

Ν. Παλμύρας (Κούρτελης) ὑπὸ Γ. Ν. Ροῦλου, σ. 299.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

- Μαρίνος Κοργιαλένος, σ. 47.
Ἐρρίκος Βεσκιερί, σ. 52.
Ἡλέκτρα Παπαγεωργακοπούλου, σ. 71.
Ὁ Γάλλος ὁργανοῦχος στρατηγὸς Ἐντου, σ. 102.
Ν. Σιράτος. Πρόεδρος τῆς Ἀσπλῆς Βουλῆς, σ. 145.
Ἡ Α. Β. Υ. Ἡ Πρωγκήμισα Θερεσία τῆς Βαυαρίας, σ. 146.
Ἡλέκτρα Παπαγεωργακοπούλου, σ. 175.
Θηροεὺς Πίνδιος, σ. 175.
Ἐλευθέριος Βενιζέλος, 4 εἰκόνες, σ. 184, 185.
Πέτρος Κανελλίδης, σ. 265.
Γεράσιμος Μαρκοράς, σ. 277.

ΠΟΙΚΙΛΙΑΙ

- Ἀθηναϊκὰ τοπία. Ὁ ἐλαιὸν, σ. 25.
Ἀνθεστήρια. 4 εἰκόνες, σ. 68, 69, 73, 75.
Ράδιον. 3 εἰκόνες, σ. 90, 91.
4 εἰκόνες ἀπὸ τὰ τελευταῖα μεγάλα γυμνάσια, σ. 103, 105, 107, 109.
9 εἰκόνες ἀπὸ τὰ τελευταῖα μεγάλα γυμνάσια τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, σ. 154, 155, 156, 157, 159, 160, 161.
Ἡ ζωγραφικὴ τῶν σπηλαίων. 3 εἰκόνες, σ. 196, 197.
Ἀθηναϊκὰ τοπία. Ἀπομυς τοῦ Ζαππεῖου καὶ τοῦ Σταδίου ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, σ. 200-201.
Ὁ Ἀνκαθῆτος ἀπὸ τοῦ μνημεῖου τοῦ Φιλοπάππου, σ. 203.
Βυζαντινὴ εἰκὼν τοῦ Ἁγ. Ὁρους εἰς τὴν Βιέννην, σ. 207.
Τὸ νέον Ἑλληνικὸν ὑποβρύχιον «Δελφίν» τὴν στιγμὴν τῆς καθελκύσεως, σ. 272.
Τὸ γραφεῖον τοῦ Μαρκορά, σ. 278.
Τὸ σαλόνι τοῦ Μαρκορά, σ. 279.
Ὁ «Ἀβέρωφ» κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ κατάπλου εἰς τὸ Νέον Φάληρον, σ. 287.
Ὁ «Ἀβέρωφ» τριγυρισμένος ἀπὸ τίς βάρκες εἰς τὸν κόλπον τοῦ Νέου Φαλήρου, σ. 287.
Ἡ Ὁρέσσεια εἰς τὸ Γερμανικὸν Θέατρον. Ἡ κρῖσις τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὰς Εὐμενίδας, σ. 293.
Δεξιόσις ἐπιλέκτων μελῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς κοινωνίας ὑπὸ Α. Τ. Μπασιά, σ. 297.
Εἰκόνες τῆς ζωῆς, σ. 303.